

Rodna gruda

Slovenija

Od kod smo doma?	1
Vaša pisma	2
Mladi mostovi	3
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	5
Gospodarske novice	6
Jugoslovanske zastave na najvišjih vrhovih sveta	8
Pleme plitviškega slapa	10
Lipicanec osvaja tudi sodnike	12
»Denar naj se porabi za znanstvene raziskave...«	14
Veter v podzemski cevi	16
80-letnica Slovenske narodne podporne jednote – 50-letnica Progresivnih Slovenk Amerike	18–26
Iz albuma Staneta Lenardiča	27
Slovenija v mojem objektivu	28
Naravni zakladi Slovenije	30
Po Sloveniji	32
Črtice iz zgodovine Slovencev	34
Mladim po srcu	36
Naši po svetu	42
Od Porabja do Čedadu	46
Nove knjige	47
Mislimo na glas	52

Revija za Slovence po svetu Magazine for Slovenes abroad Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani

Irena Majcen

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta
Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna
Krasna, Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Senk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Sch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija
6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF,
Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A.
11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$,
Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni
nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica«

priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Izraz »kolo« v slovenskem ljudskem izročilu

Izraz »kolo« pogosto najdemo v ljudskih pesmih Bele krajine in v enem samem primeru tudi na Štajerskem. Razumljivo je, da je tako pogosto prav v pesmih Bele krajine, saj ima njeno ljudsko izročilo veliko skupnih potez z izročilom sosednega hrvaškega območja, razen tega pa vsebuje tudi štokavske elemente kot posledico naselitve Uskokov, ki so pred navali Turkov v 16. stoletju pribežali v Belo krajino iz Hrvaške oziroma Bosne in Hercegovine. Prvi podatek o kolu v Beli krajini (Poljanska dolina) zasledimo šele v odgovorih na anketo, ki je bila opravljena leta 1838 pred najavljenim obiskom cesarja Ferdinanda v Ljubljani. Šele v drugi polovici 19. stol. številni narodopisni članki v raznih časopisih in revijah (npr. Ljubljanski Zvon, Slovan) omenjajo in opisujejo kolo, poudarjajoč njegovo samoniklost v ljudski kulturi Bele krajine. Mikavno je tudi poročilo v časopisu Illirisches Blatt l. 1849, v katerem je omenjen ples z Goriškega, ki ga Furlani imenujejo Schiava in je podoben srbskemu kolu. Težko je ugotoviti, kateri ples je bil to. Zapis Maria Cossarja v zbirki Vilotte e canti popolari del Friuli, Udine 1966, odkriva v Schiavi srbski ples seljančico, ki se je preko Hrvaške razširil tudi v Belo krajino in vzhodno Štajersko in od tod, kot kaže, še dalje proti zahodu.

Terenske raziskave so pokazale, da je razširjenost izraza »kolo« večja, kot kažejo ljudske pesmi in drugi viri. Poleg Bele krajine ga zasledimo še na Kostelskem, Notranjskem, Dolenjskem, v Slovenskih goricah in v Prekmurju. Zanimiv je izraz »roro«, ki ga je za neki neznani ples dobil v Goriških Brdih Radoslav Hrovatin. Ali je »roro« istega izvora kot »oro«, je težko domnevati, ker ni nikakršnih drugih podatkov.

Kakšen je pomen besede »kolo« v slovenskem ljudskem

izročilu? Na podlagi analize gradiva je bilo mogoče ugotoviti naslednje:

1. Izraz »kolo« za vse ples, kjer se plesalci primejo za roke, oblikujejo krog ali polkrog in plešejo enako, poznajo le Belokranjci. Zanje je kolo sinonim za plesno zabavo, zanje kolo predstavlja zunanjo manifestacijo ljudskega življenja. S kolom poimenujejo v Beli krajini ples Pobebele pole, na trumf, mutasto kolo, seljančico, Hruške, jabuke, slive, Lepo Anko, svatsko kolo, črnomaljsko kolo, metliško kolo, poljansko kolo in druge. Poleg samostalnika kolo poznajo tudi glagol kolati.

2. Kolo imenujejo v Beli krajini tudi ples, ki je drugod po Slovenskem znan kot kačo zvijaz, Abrahama gredo, Abrahamova procesija in čindara (Dolenjsko, Gorenjsko, Štajersko, Prekmurje). Plešejo ga na svatbi, svatje se primejo za roke, naredo dolgo vrsto, ki se nato v obliki kroga, kače ali polža vije po hiši, vrtu in celo po vsej vasi. Ta ples na Kostelskem, Notranjskem, vzhodnem Dolenjskem, v Slovenskih goricah in ponekod v Prekmurju tudi imenujejo kolo. Plešejo ga na katerokoli dvodobno plesno melodijo, na Kostelskem in v Beli krajini često na melodijo kola seljančice. Kolo je v teh območjih torej le ime za poseben svatbeni ples. Čeprav spada ples v najstarejšo plast slovenske gibe kulture, to ne dokazuje, da je tudi ime kolo staro. Lahko je bilo zaradi krožne oblike pod vplivom plesov sosednih območij dodano kasneje, lahko pa je na ime vplivala tudi melodija seljančice.

3. Povsod v Sloveniji uporabljajo izraz koló in zelo redko kólo, kadar žele povedati, da morajo plesati v krog. To velja za oba primera, bodisi da morajo plesati v krogu sprijetih rok, kot pri povštertancu ali štajerišu z več plesalci, bodisi če morajo posamezni plesni pari plesati v krogu ali »kolobarju«. Zanimivi so primeri ljudskih izrazov: koló vrtet, ukoló se spravjo, grejo v kolobár, ukoló se držijo, plešejo u kóuli.

Iz vsega povedanega sledi, da na Slovenskem izraza »kolo« v pomenu, ki ga poznajo balkanski narodi, ne poznajo. Izjema je le Bela krajina, kjer je kolo verjetno avtohtono izročilo, v 16. stol. pa se je razširilo še s priseljenci iz notranjosti Balkana.

Mirko Ramovš

urednik vam

Na tem mestu sem že večkrat pisal o izmenjavah, o izmenjavah kulturnih skupin pa tudi o izmenjavah turistov, strokovnjakov in podobno. Razumljivo je, da je pogovor na to temo pogosto nanese tudi med obiskom delegacije Slovenske narodne podporne jednote in Progresivnih Slovencev Amerike v Sloveniji v začetku letošnjega julija. Slovenska izseljenska matica in tudi naša revija sta se ob tem izkazala kot pomemben povezovalni dejavnik med našimi ljudmi na tujem, saj je bilo med drugim tudi ugotovljeno, da bi npr. Slovenci v Kaliforniji precej manj vedeli o Slovencih v Ohiju, ko bi ne bilo naše revije. Še večji bi bil ta razkorak, kadar govorimo o slovenskih rojakih v drugih državah ali celo kontinentih. Tako pa nekaj vedo drug o drugem, prišlo je že do vrste izmenjav kulturnih skupin pa tudi do medsebojnega povezovanja nasploh. Ko pa smo se ob neki priložnosti pogovarjali o gostovanjih kulturnih skupin iz domovine, je predsednik SNPJ Edward Hribar ironično ugotovil, da je pač lažje dobiti v goste kulturno skupino iz domovine, kakor pa izpeljati gostovanje ene slovenske kulturne skupine iz ZDA v nekem drugem mestu. Tako npr. pevski zbor Prešeren deluje v Chicagu že 55 let, pa doslej še nikoli ni gostoval v največji ameriški slovenski naselbini, v Clevelandu. Zakaj je tako, ni povedal.

Podobno bi najbrž bilo tudi marsikje drugje. V Avstraliji npr. slovenska društva med seboj kar dobro sodelujejo tako na kulturnem in tudi na športnem področju. Po mojem lastnem prepričanju pa ima za to kar precej zaslug tudi Slovenska izseljenska matica, ki se je že pred dobrim desetletjem začela povezovati z vsemi slovenskimi društvi na tem kontinentu, ob tem pa je mimogrede prišlo tudi do sodelovanja med njimi samimi. Kako relativne so včasih razdalje med nami!

O tem, da kulturne izmenjave niso le obiski raznih ansamblov in sploh kulturnih skupin, pa seveda ni vredno izgubljeni besed. V širšem pomenu so vključeni v kulturne izmenjave pravzaprav vsi naročniki Rodne grude, saj jim na njihove domove na tujem prinašamo delček utripa domovine, jih seznanjamo z deli sodobnih slovenskih pisateljev in drugih kulturnih delavcev, hkrati pa objavljamo tudi dela – pesmi, zgodbe – naših bralcev z vseh strani sveta. Nenehno si torej izmenjavamo naše kulturne dobrine.

Jože Prešeren

vaša pisma

Nenadomestljiva Rodna gruda

Vrsta let je že minila, odkar sem zapustil domovino in se priselil na ta daljni sever, na Švedsko. Od tod vam tudi pošiljam pristrčne pozdrave z željo, da bi vedno tako lepo in zvesto pošiljali nam v tujino to za nas nenadomestljivo revijo »Rodno grudo«, ki nam vsake-mu prinese nekaj iz domovine. Revijo prejemam že osemnajsto leto in smo z njo v družini zelo zadovoljni.

Vem tudi, da veste, da imamo v Köpingu slovensko društvo, ki deluje že enajsto leto in poskuša našim rojakom nuditi vsaj delček tistega, kar so pustili doma. Po številu res nismo veliko društvo, smo pa zato kot ena družina. Prirejamo razne zabave, kot so vinska trgatve, dan žena, praznik enakonočja (Midsomar), piknike v naravi, dan republike idr. Res pa je, da je slišati, da ponekod upada zanimanje za delo v društvih.

Tudi mi se trudimo, da bi našim rojakom nudili košček domovine, predvsem našim najmlajšim, ki tudi obiskujejo slovenski dopolnilni pouk, ki ga vodi naša rojakinja Vanda Aberk. Za uspešno delo se moramo zahvaliti vsem dosedanjim predsednikom, predvsem pa sedanjemu predsedniku Mariu Bestjaku za veliko požrtvovalnost, ki jo vplaga v dobro počutje nas vseh.

Franjo Breznik,
Köping, Švedska

Trboveljčanka

Zelo ljubim Rodno grudo, saj je notri res veliko zanimivega. Malokdaj pa berem kaj iz našega rojstnega kraja Trbovlje. Zelo bi me veselilo, če bi se kdaj s kakim dopisom oglasil kak Trboveljčan. Tukaj živim že nad 60 let, a vseeno rada kaj slišim o Trbovljah, posebno o izobraževalnem društvu Svoboda, kjer sem bila včlanjena.

Imeli smo politično šolo, mešani pevski zbor in dramatično skupino. V resnici je bilo vse tako lepo. Če je človek mlad, je lepo, ko pa si star, imaš le spomine. Jaz imam res lepe spomine.

Naj vam še napišem nekaj iz naše slovenske naselbine v Sygan Hill. Društvo št. 6 SNPJ na Sygan je bilo ustanovljeno leta 1904 s 19 člani. Danes, po torkih letih, jih šteje že čez 1000 članov v odraslem oddelku in v mladinskem nad 100 članov. Dvanajst let po ustanovitvi so člani sezidali lep slovenski dom, kmalu za tem pa tudi kegljišče. Nesreča pa je hotela, da nam je pred dvema leti dom pogorel. To je bil za društvo hud udarec. K sreči nam ni zgorelo kegljišče. Zdaj postavljajo nov društveni dom in upam, da bo kmalu gotov. Takrat bo društvo obhajalo tudi 80-letnico obstoja društva št. 6. Ob tem jubileju čestitam vsem članom društva in jim kličem še na mnoga leta.

Pozdrav vsem pri Rodni grudi in še posebej vsem Trboveljčanom.

Julia Kramzar,
Pittsburgh, Pa., ZDA

Slike domačih mest

Koledar sem v redu prejela in je enako krasen kot revija. Posebno sem vesela slik domačih mest, vasi in pokrajine. Tu v Sudbury živim že devetnajst let. Težko je opisati, kako pogrešam svojo domovino. Naročena sem na vašo revijo, Našo ženo, Jano pa še Delavca dobim. To mi pomaga, da sem bolj vesela.

Marija Fartek,
Sudbury, Ont., Kanada

Dobrova pri Ljubljani

Veliko let sem že naročnica, pa še nikoli nisem našla ničesar iz mojega kraja – Dobrove pri Ljubljani. Nekateri kraji pa so bili že po večkrat. Še vedno čakam, če ne bo pa nič, jo enkrat kar odpovem.

Mary Rebernak,
Montreal, P. Q., Kanada

Dobrova je danes praktično že del Ljubljane, zato imate kar prav, ko pravite, da ne pišemo ničesar od tam. Na domače pogosto pozabimo. To-krat ne bomo pozabili in upa-

mo, da bomo v kratkem lahko objavili vsaj fotografijo, če se že tam ne bo zgodilo kaj posebnega.

Uredništvo

Pozdrav iz NDR

Tukaj živim že 35 let in da-leč naokoli ni nobene slovenske duše, kar zelo pogrešam. Domov v Ljubljano hodim vsaka tri leta na dopust, tam pa si nabere novih moči. Moje domovine, na katero sem zelo ponosna, ne bom pozabila nikoli.

Revije od marca s posnetkom Zidanega mostu sem bila zelo vesela. Tam sem preživela lepa, pozneje žalostna otroška leta do leta 1946, ko smo se preselili v Ljubljano.

Domača beseda mi veliko pomeni. Ob prostem času rada berem slovenske knjige in revije, s katerimi me oskrbujejo svojci iz Ljubljane, zdaj pa še Dragica Schmied. Rodna gruda je za nas izseljence posebno zanimiva, pomaga nam, da ne izgubimo stika z domovino, z besedo in prinaša nam lepe posnetke naše prelepe Slovenije. Lepe pozdrave vsem na Matici, v domovini in po širnem svetu pošilja

Reli Scheinfuss,
Aue, Nemška demokratična
republika

Umrla mi je žena

Pošiljam vam ček za poravnano naročnine za Rodno grudo. Sporočam tudi žalostno vest, da je po kratki, nekajmesečni bolezni zatisnila za vedno svoje oči moja žena Betty. K zadnjemu počitku jo je pospremila izredno veliko slovenskih rojakov. Slovenski organist in pevci so ji v slovo zapeli nekaj lepih slovenskih pesmi. Slovo od nje je bilo zato ganljivo in vendarle lepo.

Steve Mohorko,
Fontana, CA., ZDA

Ljubitelj slovenske besede

Pošiljam vam lepe pozdrave tako v svojem imenu kakor tudi v imenu slovenskega društva Planica Wollongong, N.S.W. Sporočam vam, da redno prejemam Rodno grudo in Slovenski koledar in se vam moram zahvaliti za odlično urejanje in vsebino. Prepričan sem, da se vsi bralci strinjajo z

menoj. Kot ljubitelj slovenske besede si ne morem zamisliti, kako bi bilo brez Rodne grude, saj nam prinaša novice iz domovine in z vseh koncev sveta, kjer živijo naši rojaki. Čeravno tu v Avstraliji včasih dobimo Rodno grudo malo pozno, je za nas nova večina novic. Zato sem prepričan, da revija Rodna gruda ne bi smela zamuditi nobene slovenske hiše v tujini, pa naj bo to v Avstraliji, ZDA, Kanadi ali kjerkoli. Novice, ki jih preberemo v Rodni grudi, ne najdemo v nobenem drugem časopisu. Rodna gruda je resnično vredna svojega imena. Ravno tako priporočam revijo rojakom v domovini, zlasti tistim, ki imajo svoje sinove in hčere na tujem. Tako bodo videli, kako se tudi v tujini trudimo za ohranjanje slovenskega jezika, kako ga spoštujemo in negujemo. Rojaki v domovini bi tako spoznali, da Slovenci v tujini niso samo Slovenci po imenu, temveč se borijo za ohranitev materinskega jezika, slovenskih navad in kulture. Moji in ženini starši prejemaajo Rodno grudo že preko 20 let in vedno jo hvalijo, kako jo imajo radi.

Zvonko Groznik,
Dapto, N.S.W., Avstralija

Glas iz Mount Ise

Že večkrat sem držala v rokah pero z namenom, da se vam oglasim. To je dokaz, da sem tudi jaz navezana na naše kraje. Oglašam se vam iz tople Avstralije in iz enega od najtoplejših mest Mount Ise. Verjetno ste že slišali za nas peščico Slovencev, ki živimo v tem

MLADI MOSTOVI

Rada bi študirala v Sloveniji

Zahvaljujem se vam za pismo, ki sem ga bila resnično vesela in počutim se krivo, ker vam nisem takoj odpisala. Čas pač tako hitro mineva.

Moja starša sta člana slovenskega društva »Simon Gregorčič« v Torontu, kjer je tudi večina njihovih prijateljev. Poleti imajo piknike, pozimi pa plesne zabave. Včasih se jih udeležujem tudi jaz. S slovenščino se ukvarjam bolj zasebno z branjem časopisov in revij. Prejemam tudi Rodno grudo, ki mi je zelo všeč. Zanimajo me zlasti stare slovenske tradicije.

Zdaj obiskujem tretji letnik univerze in mi ostane do diplome še eno leto študija. Želela bi priti vsaj za eno leto na ljubljansko univerzo, ker na naših univerzah dovolijo študentom eno leto dopusta, predno diplomirajo. Moj glavni predmet je angleška književnost, poleg tega pa se učim še nemščino in zgodovino. Ker me zelo zanimata literatura in zgodovina, bi rada študirala slovenščino in slovensko ter jugoslovansko zgodovino. Še posebej me zanima zgodovinski razvoj slovenskega jezika in slovenske kulture.

Sylvia Vrh,
Concord, Ont., Kanada

mestu. Pred dvanajstimi leti nas je obiskal Lojze Slak s svojim ansamblom in z Matico. Vsem je izmamil solze na oči. Žal nam je, da smo tako daleč v notranjosti, da nas noben ansambel ne obišče. Seveda nas obiščejo pevci iz Amerike in raznih drugih krajev, naših domačih pa ni. Jaz si kratim čas tudi s pisanjem pesmi, od katerih vam dve pošiljam.

Caroline Tomasic,
Mount Isa, Avstralija

Nepretrgana vez

Oboje berilo, Rodna gruda in Slovenski koledar, sta mi tako dragocena, da se nikakor ne morem ločiti od vsebine. Oboje preberem in prelistam po večkrat. Vse izdaje hranim in imam tako lepo zbirko letnih koledarjev. Ko si ogledujem vse te slike, se počutim, kot da bi bila še vedno med vami.

Dasi sem prišla v to novo domovino še mlada šolarka, nas kljub temu družijo neka nepretrgana vez, ki nadkriljuje sočutje, ki ga gojimo do nove domovine. Pa saj še mlajši obiskovalci, tretji in četrti rod, ne morejo dovolj opisati lepot in prisrčnosti, ki so jih bili deležni.

Zdaj pa imam do vas še neko prošnjo oziroma bi rada pojasnilo glede neke zagonetne zadeve. Jaz namreč vsak dan poslušam čudovito petje in to brez radijskega sprejemnika. Baje to prenašajo radijski valovi, kar je zame skoraj neverjetno. Pač pa je bilo poročano, da imamo v veselju vsakovrstno glasbo, tako imenovano

»satelite music«, česar jaz ne razumem, vendar mi je tako razlagal specialist za ušesa. On meni, da tisti, ki trpijo zaradi izgube sluha, dobe nadomestilo, tako da lahko slišijo in razumejo oddaljene glasove, katere prenašajo radijski zvoki. Vsekakor je zame neumevno to petje, ki ga poslušam brez sprejemnika. To so vsakovrstne stare popevke, še iz časa Avstrije, ravno tako pa tudi moderne Slakove skladbe, verske in tudi takšne popevke, ki ne spadajo v vsakovrstno družbo.

Tega si ne znam razlagati drugače, kot to da zares bolujem zaradi izgube sluha, odkar sem bila pred dobrim letom operirana na kolku. Dobila sem umeten kolk in od takrat sem stalno deležna te zagonetnosti, kot da bi mi vstavili radijski sprejemnik.

Rada bi, da bi mi opisali, kaj naj bi vse to pomenilo. Če pa ne morete, pa nič zato. Vsekakor želim, da bi posredovali rojake pozdrave vsem bralcem Rodne grude, kakor tudi vsemu uredništvu, sploh vsem našim ljubim po različnih naselbinah.

Helen Cerar,
New Berlin, Wis., ZDA

O glasbi, ki jo poslušate, res nimamo dodati kaj drugega, kot tisto, kar vam je rekel specialist. Tudi pri nas bi se morali obrniti na strokovnjaka, ki pa vam najbrž ne bi povedal kaj drugega kot ameriški. Upamo lahko tudi, da se bo s podobnim problemom ali s tem, kako ga je rešil, oglašil še kdo od naših bralcev.

Uredništvo

dogodki

O slovenskih izseljencih na mednarodni konferenci

Evropska zveza za ameriške študije (European Association for American Studies – EAAS) organizira vsako drugo leto svoj kongres; letos je bil od 16. do 19. aprila v Rimu. Udeležilo se ga je nad sto znanstvenikov iz vrste evropskih držav, ZDA in Kanade, kot opazovalci pa so bili povabljeni tudi nekateri drugi predstavniki Izraela, Tajske in podobno. Gre za obširen kongres posvečen literarnim vprašanjem, vsakokrat v drugem, vnaprej določenem obdobju (letos je bilo to obdobje med 1910 in 1930, izjemoma pa do današnjih dni). Vrsta predavateljev na plenarnih predavanjih za vse udeležence hkrati predava o zanimivih literarnih temah, obdobje pa osvetlijo tudi predavatelji s področja likovne, glasbene umetnosti, sociologije, filma.

Delo udeležencev se nato razdeli na skupine (»workshops«) in ena od njih, sedaj že lepo uveljavljena, je imela letos delovni naslov »Studies in the Writings of Immigrants in America: the Issue of Ethnicity« (Študije o literarnih zapisih priseljencev v Ameriki: problem etničnosti). V tej delovni skupini sva letos sodelovala dva Slovence, poleg podpisane še dr. Mirko Jurak, oba s Filozofske fakultete v Ljubljani. Člani delovne skupine smo se v treh delovnih dneh temeljito pogovorili o trinajstih referatih na že omenjeno temo. Uvodoma smo razpravljali o teoretičnih vprašanjih s področja izseljenske književnosti: o izseljenski trilogiji, ne ravno redkem pojavu v ameriški izseljenski književnosti, v primerjavi z ameriško ne-etnično trilogijo (W. Boelhower, Benetke); o etničnosti v ameriški družbi, gledano s sociološkega vidika (P. B. Stokvis, Leiden, Holandija); pri slednjem si velja zapomniti misel, da je za prvo generacijo priseljencev katerekoli narodnosti etničnost nekaj danega, česar ne morejo prostovoljno izbirati ali morda odkloniti, medtem ko je za priseljence druge, tretje ali celo četrte generacije značilen prav ta svoboden izbor. O problemu etničnosti je bil ponovno govor ob primeru literature protestantskih izseljencev iz Frizije (od 1683 dalje) (W. Enninger, Essen), medtem ko je madžarski predstavnik govoril o tako imenovani »proto-etničnosti« pod čemer razume dediščino (»heritage«) v nekaterih madžarsko-ameriških literarnih delih (J. Gellen, Debrecen).

Na drugem delovnem srečanju je vrsta referentov predstavila židovsko-ameriško književnost v njeni etnični specifikih: avtobiografije (Seep Tiefenthaler, Innsbruck), zgodnjo židovsko

Gorshe z možem, Mary Kobal, Millie Bradach in nekdanja predsednica Cecilia Wolf.

Obe delegaciji izseljenskih organizacij sta se pogovarjali o nadaljnjem sodelovanju z domovino tako na Slovenski izseljenski matici kakor tudi na republiškem komiteju za kulturo, na gospodarski zbornici, na radioteleviziji, obiskali sta Belo krajino, kjer je bila v Gradacu razstava ob obletnici Rdečega križa Slovenije, sprejel pa ju je tudi predsednik predsedstva SR Slovenije France Popit.

V Cankarjevem domu v Ljubljani sta se obe delegaciji udeležili tudi slovesne akademije v počastitev letošnjih izseljenskih jubilejev. Na akademiji so sodelovale nekatere slovenske kulturne skupine iz domovine in izseljinstva, med njimi tudi mešani pevski zbor USPEH iz Milwaukeeja pod vodstvom prof. Lea Muskatevca.

Vse izseljenske kulturne skupine, ki so letos gostovale v Sloveniji, so sodelovale tudi na tradicionalnem izseljenskem pikniku v Škofji Loki, poleg njih pa številni rojaki z vseh strani sveta.

Podrobneje bomo o teh obiskih poročali v prihodnji številki.

Sodelovanje dveh fakultet

Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani in Kulturnološka fakulteta Eberhard Karlove univerze v Tübingenu sta podpisali sporazum o posebnih znanstvenih stikih. Slovesnost sta opravila dekana fakultet prof. dr. Nace Šumi in prof. dr. Arnold Feil, ki sta v svojih nagovorih omenila stike obeh mest že iz časov Trubarjevega delovanja pred več kot 400 leti. Sporazum se zavzema za trajne stike med fakultetama in spodbuja k obojestranskemu pedagoškemu in znanstvenemu sodelovanju. Ljubljanska in tübingenska univerza že nekaj časa razvijata medfakultetne stike; plod tega je bil tudi lanski mednarodni simpozij »Slovenci v evropski reformaciji 16. stoletja« ter podpis sporazuma o sodelovanju med ljubljansko Filozofsko fakulteto ter Fakulteto za socialne in vedenjske znanosti, Neofilološko fakulteto in Fakulteto za zgodovinske znanosti univerze v Tübingenu.

Proslave izseljenskih jubilejev

V začetku julija sta bila na povabilo Slovenske izseljenske matice v Sloveniji delegaciji Slovenske narodne podporne jednote in Progresivnih Slovenk Amerike, ki letos praznujeta visoka delovna jubileja. Delegacijo SNPJ so sestavljali glavni predsednik Edward Hribar, ki je bil na obisku z ženo Janino in otrokoma, član glavnega odbora Joseph Culkar in prvi podpredsednik Joseph Cvetas z ženo Albino. Delegacijo Progresivnih Slovenk pa je vodila predsednica Florence Unetich, poleg nje pa so bile še Joyce Plemel-

1984

32. MEDNARODNI POLETNI FESTIVAL LJUBLJANA

Na Ljubljanskem festivalu v Križankah se že od konca junija vrste številne kulturne prireditve z mednarodno udeležbo, posebne pozornosti pa je bil deležen jugoslovanski operni bienale, na katerem so sodelovala skoraj vsa jugoslovanska operna gledališča.

književnost v ZDA (J. B. Danielsen, Aarhus, Danska), ter avtobiografski roman Henryja Rotha *Call It Sleep* (A. Contenti, Rim in v posebnem referatu še G. Poole, Piano di Sorrento, Italija). Sledil je referat o znanem italijansko-ameriškem pisatelju Pietru di Donatu in njegovem delu *Christ in Concrete* (F. Mulas, Sassari, Italija); mimogrede velja omeniti, da je prav Louis Adamič zelo cenil tega pisatelja in je o omenjeni knjigi napisal pohvalno oceno za *Saturday Review of Literature* (26. avgusta 1939, str. 5).

Na zadnjem delovnem sestanku so prišli na vrsto tudi ameriški Slovenci, za njimi pa še Grki in Poljaki. Slovenci tokrat z dvema temama – etnični elementi v dramskih delih Etbina Kristana (M. Jurak) in slovenske ženske-pisateljice v ZDA (J. Petrič). Najprej je M. Jurak podrobneje analiziral tista Kristanova dramska dela iz časa pisateljevega bivanja v ZDA, ki so po tematiki (in junakih) značilno izseljenska, zatem pa je bilo prvič predstavljeno literarno delo Katke Zupančič, Anne Krasne, Mary Jugg in Rose Mary Prosen. Da je mogoče najti celo vrsto slavnih literarnih imen med ameriškimi Grki, je bilo doslej malo znano (G. Giannaris, Atene), in podobno je z ameriškimi Poljaki (F. Lyra, Varšava).

Konferenca EAAS je tudi letos opravila pomembno delo. Za nas, ki se zanimamo za izseljensko književnost, je še posebej pomembno, da imamo svojo revijo, ki izhaja dvakrat na leto v Benetkah – *The Journal of American Ethnic Studies* (ob pomoči mednarodnega uredniškega odbora, v katerem je tudi M. Jurak, jo ureja W. Boelhower). Za naslednje dveletno obdobje je bil Mirko Jurak izvoljen za predsedujočega v skupini za izseljensko književnost.

Jerneja Petrič

Simpozij »Menišтво na Slovenskem«

Ob 900-letnici kartuzijanskega reda, 850-letnici samostana Stična in 750-letnici Kostanjevice je samostan Pleterje konec maja organiziral tridnevni znanstveni simpozij, ki se je pričel z uvodnimi predavanji v Stični o zgodovinski vlogi in duhovnosti cistercijanov ter benediktincev na Slovenskem. Naslednja dva dneva so se udeleženci simpozija preselili v samostan pod Gorjanci – Pleterje. Predavanja so se nadaljevala z zgodovino in duhovnostjo kartuzijanov, o obnovitvenih delih v samostanu, o kulturni in gospodarski vlogi samostanov v srednjem veku, o zgodovini in arhitekturi cistercijanske opatije v Kostanjevici ipd. Nekoliko razširjena predavanja

Razpis štipendij Titovega sklada

Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev in otrok delavcev letos že četrtoč razpisuje tudi 20 štipendij za mlade delavce in otroke delavcev, ki so na začasnem delu v tujini, oziroma izseljencev. Štipendije so v prvi vrsti namenjene mladim članovm slovenskih društev, ki bi radi študirali v domovini, zaželeno pa je, da so se izkazali z delom na društvenem področju na tujem, in prav tako da so njihovi starši ali sami člani Titovega sklada.

Kandidate za štipendijo Titovega sklada predlagajo društva po posvetu z našimi konzularnimi predstavništvi oziroma z našimi učitelji na tujem. Rok za prijave je 30. junij, vendar pa bodo prispele vloge obravnavali tudi pozneje, dokler ne bo podeljenih vseh 20 štipendij.

Predlog naj vsebuje opis dejavnosti kandidata, točen naslov društva na tujem, naslov bivališča v tujini in domovini, v katero šolo se kandidat namerava vpisati ali se je že vpisal. Predloge, opremljene z gornjimi podatki in mnenju konzulata pošljite na naslov: Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev in otrok delavcev SR Slovenije, 61000 Ljubljana, Glinška 12.

so izšla v zborniku *Redovništvo na Slovenskem*.

Ob tej priliki so odprli staro gotško cerkev v Pleterjih, ki so jo s pomočjo družbenih sredstev obnavljali vrsto let. Poslej si bo vsakdo lahko ogledal del samostanskega kompleksa s cerkvi in zakristijo, ki je ograjen od drugega dela, v katerem prebivajo kartuzijani. V okviru simpozija je mešani pevski zbor *Consortium musicum* za udeležence simpozija priredil v Kostanjevici koncert evropske in slovenske duhovne glasbe. Komisija SRS za odnose z verskimi skupnostmi je za goste simpozija in nekatere družbenopolitične delavce priredila na gradu Otočec večerjo, ki je potekala v prijetnem vzdušju.

Turistični kongres v Portorožu

Upravni odbor mednarodnega združenja turističnih novinarjev in piscev (FIJET) je sklenil, da bo kongres združenja za leto 1985 v Jugoslaviji. Naše časnikarje, ki se poklicno ukvarjajo s turizmom, so na seji upravnega odbora zastopali predstavniki sekcije turističnih novinarjev Slovenije.

Za organizacijo kongresa FIJET sta se potegovali tudi Sovjetska zveza in Španija. Kongres bo prihodnje leto v Portorožu. Ta kraj je upravni odbor FIJET potrdil tudi zato, ker Portorož leži na razkrižju treh velikih turističnih gostiteljic Jugoslavije, Italije in Avstrije. Udeleženci si bodo ogledali tudi vse najpomembnejše turistične centre v Jugoslaviji.

Brioni so odprti turistom

Svet delovne organizacije Nacionalni park Brioni je sprejel pet različnih

programov za turistične obiske v brionskem parku in na spominskem območju. Prvi izletniški program »sprehod z ladjo po nacionalnem parku«, zajema vožnjo z ladjo med otoki. Drugi program predvideva obisk na Velikih Brionih in ogled razstave »Tito na Brionih«, ogled arheološkega in etnografskega muzeja, živalskega vrta, fazanerije, cerkve sv. Germana in rimskega dvorca. Po tretji zamisli naj bi se turisti poleg tistega, kar je predvideno v drugem programu, ogledali še safari. Četrti program prav tako zajema ogled iz drugega, pa še obisk v bizantinskem kostumu. Peti program pa bo izletnikom omogočil ogled Titove hiše, vinograda in stare kleti na Vangi.

Ob 100-letnici prihoda Nikole Tesla

Ob stoti obletnici prihoda našega znanstvenika in izumitelja Nikole Tesle v Združene države Amerike je bila konec junija pri Niagarskih slapovih na ameriško-kanadski meji slovesnost, ki se je je udeležilo več uglednih osebnosti iz ZDA in Kanade, med njimi pa so bili tudi predstavniki naše države. Slovesnosti se je udeležilo tudi veliko število naših izseljencev iz obeh sosednjih držav.

Letošnjo proslavo sta, tako kot nekaj prejšnjih, pripravila ob 100-letnici prihoda Nikole Tesle v ZDA ameriško-kanadsko društvo za ohranjanje spomina na Nikolo Teslo in združenje elektronskih in elektrotehniških inženirjev, ki ima člane v raznih državah. Slovesnost je začel William Terbo, predsednik ameriško-kanadskega društva, naš znani izseljenec in daljni sorodnik Nikole Tesle, o pomenu tega našega znanstvenika pa je govoril tudi jugoslovanski veleposlanik v Washingtonu Mišo Rakić.

Sodelovanje med EGS in Jugoslavijo

Pred nedavnim je v Luksemburgu zasedal svet za sodelovanje med EGS in Jugoslavijo na ravni zunanjih ministrov. Jugoslovansko delegacijo je vodil sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević, delegacijo EGS pa predsedujoči v svetu ministrov deseterice Claude Cheysson. Kot je bilo že sporočeno, bo Cheysson v bližnji bodočnosti zamenjal irski zunanji minister Peter Berry.

Na dnevnem redu srečanja so bila predvsem vprašanja negativnih posledic, ki bi nastopile za Jugoslavijo v trenutku predvidenega vstopa Španije in Portugalske v EGS. Obe stranki sta se dogovorili, da bosta najprej končali pogajanja o tem vprašanju in se šele potem začeli pogajati o obnovitvi trgovinskega in finančnega dela sporazuma, ki sta ga podpisali lani in ki se bo iztekel poleti prihodnjega leta.

Kot je znano, je imela Jugoslavija grenke izkušnje z vključitvijo Grčije v EGS, ker je izgubila zadevno tržišče. Izguba je znašala letno od 60 do 100 milijonov dolarjev, ker ni mogla več izvažati v Grčijo junetine, oziroma tako imenovanega »baby beef«. Grški trg sta prevzeli Francija in Holandija.

Predstavniki deseterice so obljubili, da se bodo o tem najtežjem bremenu v odnosih med Jugoslavijo in deseterico pogajali v sklopu trgovinskih pogajanj brez podaljšanja sporazuma. Ministri EGS so povedali, da je položaj na trgu tega blaga v skupnosti zelo težaven. V hladilnicah EGS je okoli 400.000 ton presežkov govedine, položaj pa se bo zaradi prevelike ponudbe v prihodnjih mesecih še poslabšal. Grki sami pa so v celoti podprli jugoslovansko zahtevo po olajšavah in povečanju izvoza junetine v države EGS.

Obe delegaciji sta menili, da so bili v zadnjem času doseženi spodbudni rezultati, kar še posebej velja za naraščanje jugoslovanskega izvoza, ki se je lani povečal za 29 odst. Podoben ugoden razvoj je čutiti tudi letos.

Sekretar Dizdarević je pojasnil zunanjim ministrom EGS jugoslovanske napore za stabilizacijo jugoslovanskega gospodarstva ter še posebej poudaril, da jugoslovanski ukrepi ne pomenijo zapiranja v svoje lastne meje. Jugoslovanska politika je še vedno usmerjena k tesnejšemu sodelovanju, še prav posebej z Evropo, katere del je tudi Jugoslavija.

Zunanji ministri so pozitivno ocenili tudi rezultate finančnega protokola, ki je omogočil Jugoslaviji v zadnjih letih ugodne kredite v višini 200 milijonov dolarjev. Ministrski svet je pristal na jugoslovansko zahtevo, da bodo posojila v naslednjem sporazumu namenjena tudi za investicije v izvozno industrijo in ne le za naložbe v infrastrukturo, kot se je dogajalo doslej.

Ministri so nadalje ugodno ocenili rezultate poslovnega srečanja na Bledu o sodelovanju med jugoslovanskimi in zahodnimi podjetji pri odpiranju trgov v državah v razvoju.

Poglavitna šibka točka sestanka v Luksemburgu je nemara, da bi lahko v večji meri predstavljal zasuk iz preteklosti v novo sodelovanje med EGS in Jugoslavijo.

Eden od pomembnih smerokazov za sodelovanje v prihodnosti je gotovo tisti poudarek iz Dizdarevićevega nastopa na zasedanju sveta v Luksemburgu, po katerem »jugoslovanska strategija opiranja na lastne sile ne pomeni zapiranja Jugoslavije«, temveč, da velja nasprotno: eno od temeljnih izhodišč Jugoslavije je »odprtost v vse države sveta, posebno v Evropo, katere del je Jugoslavija«.

Četrtno zdraviliškega prometa s tujci?

Lani je enajst slovenskih naravnih zdravilišč imelo na voljo okoli 5500 ležišč v 35 hotelih, od tega okoli 2400 ležišč v objektih visoke B in A kategorije ter de luxe. Zdraviliška zdravstvena služba in balneoterapevtski postopki so sodobno opremljeni in organizirani, rekreativnim možnostim so na voljo številni objekti in vaditeljsko osebje. Bivalni pogoji in motivi so torej zagotovljeni tudi za nekoliko zahtevnejše goste. To je že zdaj zagotavljalo ugoden inozemski zdraviliški promet. Lani je, na primer, od okoli 1.150.000 nočitev na goste iz tujine odpadlo 202.000 nočitev ali 17,39%. Od 202.000 nočitev je za penzijsko oskrbo priteklo v zdraviliške blagajne 8,6 milijona dolarjev. Povprečno 33 dolarjev za penzijski del dnevno in okoli 30% te vsote dnevno, ki jo zdraviliški gosti porabijo za balneoterapevtske in zdravstvene storitve. S srednjeročnim planom so načrtovali v letu 1985 doseči 9 milijonov dolarjev prihodka (leta 1980 je ta znašal 5.336.996) oz. v strukturi celotnega prihodka povečati deviznega od 14,5% (v letu 1980) na 16,8% v letu 1985. Vmesni rezultati (v letu 1983) kažejo, da so nekateri kazalci srednjeročnega načrta skorajda že doseženi, pri tem je precejšen vpliv imelo tudi razvrednotenje dinarja. Zato se nova, smejejša zahteva, do »izvoznega turizma« ne zdi nerealna, neuresničljiva. Če naj bi zdraviliški turizem, denimo v letu 1986 dosegel 25% prometa z gosti iz tujine, bi to pomenilo ustvariti 275.000 nočitev, kar je 36% več kot v letu 1983 oz. vsako naslednje leto 11% rasti. V prvih treh letih srednjeročnega obdobja je bila letna rast njegovega prometa povprečno 4% – se pravi, da je rast potrebno letos in v dveh prihodnjih letih več kot podvojiti.

Že lansko leto so mnoga zdravilišča v svoji dejavnosti uvedla nove preventivne zdraviliške programe (dietne kure, shuševalne kure, sprostitvene, rekreativne in druge programe) in tako izdatno popestrila ponudbo. S to ponudbo so se zdravilišča še bolj približala turističnemu svetu. Propagandni

nastopi na turističnih prireditvah v Evropi, pa tudi letošnja na Dunaju in Parizu, sta bila ugodna in izkoriščena priložnost, da bo zdraviliška ponudba pridrila ne zgolj med tamkajšnje turistične agencije, temveč tudi med uradne zdravniške kroge. Letošnji nastopi Kompas na Skandinavskem (zdraviliški letalski most) pa tudi obetajo pridobitev tega tržišča za zdraviliško ponudbo. Tem ukrepom in prizadevanjem velja pristeti še poceni turistične storitve za tuje goste.

Športna obutev za ZDA in Evropo

Zagrebska tovarna obutve »Astra« je sklenila novo poslovno pogodbo z ameriško firmo Converse. V prihodnjih treh letih bo zagrebska tovarna izdelala skupaj 4,5 milijona parov športne obutve v glavnem za ameriško in zahodnoevropsko tržišče. Posel je rezultat petletnega uspešnega sodelovanja dveh proizvajalcev športne obutve. Doslej je »Astra« izvozila na osnovi tega sodelovanja 2,5 milijona parov obutve v vrednosti 22 milijonov dolarjev.

Iskra: nova pogodba z Alžirijo

Kranjska Iskra je sklenila z alžirskim državnim podjetjem za elektronsko industrijo iz Sidi Del Abesa novo pogodbo o izvozu video tehnike (v glavnem prenosni televizijski aparati in deli) ter raznih elektronskih komponent v vrednosti 3,2 milijona dolarjev. S tem alžirskim partnerjem sodeluje Iskra uspešno že več let.

Izvozili naj bi za 22 milijonov dolarjev

V koprskem Tomosu načrtujejo, da bodo letos izvozili za 22 milijonov dolarjev. Za uresničitev tolikšnega izvoza bi morali uvoziti za 10 milijonov dolarjev raznega reprodukcijskega blaga. Tomos je lansko poslovno leto zaključil brez izgub, ustvaril pa je 18 milijonov din čistega dohodka. Izvozili so polovico svoje proizvodnje in iztržili na tujih tržiščih nad 15 milijonov dolarjev.

Iskra prevzema javno telefonijo v Turčiji

Po tridesetih letih nastopanja na turškem trgu, kjer si je Iskra že pridobila ime, so letos dosegli največji uspeh s podpisom pogodbe o prodaji Iskrinih izvirnih javnih telefonskih central 500 A za turško podeželsko PTT omrežje. V svoji osnovni izvedbi

VABILO

Vabimo vas na vinsko zabavo in poskušnjo domačih radgonskih vin, šampanjcev, mineralne vode Radenske in rogaške slatine Donat, ki bo v soboto, 27. oktobra 1984 v Ausstellungshalle – Sindelfingen.

Poskušnja bo od 9.–17. ure. Od 19.30 do 3. ure zjutraj vas bo zabaval ansambel **Lojzeta Slaka s Fanti iz Praprotna.**

Prisrčno vabljeni!

Vstopnice dobite pri Krajnc, 7032 Sindelfingen, Spitzholz str. 61 ali 7031 Holzgerlingen, Schloss str. 46.

Telefon: 07031/804340 ali 49665

omogočajo te centrale 500 do 700 priključkov, možno pa jih je razširiti na 2000. Turška pošta je doslej naročila vzorčnih 20 central, s firmo TTE s sedežem v Turčiji (tretjinski solastnik je Iskra, njen kapital znaša 3 milijone dolarjev) pa so že podpisali posel v začetni vrednosti 5 milijonov dolarjev. Za letos sta predvidena še vsaj dodatna dva milijona dolarjev, pravijo v Iskri, ko projekt modernizacije telefonskega omrežja v Turčiji ocenjujejo kot dobro priložnost za razširitev tamkajšnjih poslov. Že v letu 1982 je Iskra s firmo TTE podpisala pogodbo o prenosu tehnologije, ki zajema tudi projekt javnih elektronskih central Iskra 500 A. V letu 1983 so si s prevzemom del na sistemu signalizacije za turške državne železnice že zagotovili dolgoročni posel v vrednosti 43 milijonov dolarjev, v teku pa so tudi dela na zaščiti daljnovodov, ki naj bi jim letos navrgla 2, prihodnje leto pa 4 milijone dolarjev. Tako naj bi se Iskrin turški delež v skupnem izvozu na konvertibilni trg povečal s 3,3 na 11 milijonov dolarjev (v letu 1985 predvidoma 18 in v letu 1986 že 20 milijonov dolarjev).

Volkswagen vlaga v TAS

Volkswagen bo v nadaljnji razvoj sarajevskega TAS vložil 100 milijonov mark. Pogodbo o tem so podpisali v Sarajevu. Tako bo lahko TAS v drugi polovici prihodnjega leta našemu in tujemu trgu že ponudil tudi prve količine najnovejšega volkswagenovega modela golfa, ki porabi zelo malo goriva.

»Dom« uspešno izvaža

V prvem četrtletju letošnjega leta so med kupci Trgovskega podjetja DOM največji naročniki iz Italije, ZRN. Velike Britanije, ZDA, iz držav zahodne Evrope in Libanona. Dolgoletni kupci lesne galanterije, pletarskih izdelkov in izdelkov domače obrti so s kvaliteto zadovoljni, več pripomb pa imajo na

dobavne roke. Izvoz v Libanon se je zadnje čase ustavil zaradi vojne. Velike težave z železniškim in ladijskim prevozom bodo tudi najverjetneje vzrok za ukinitve izvoza v ZDA in Veliko Britanijo. Lansko leto je DOM izvozil za 1,8 milijona dolarjev pletarskih izdelkov, suhe robe in izdelkov domače obrti.

Letos naj bi izvoz porastel na 2 milijona dolarjev.

Avtomobili za Kitajce

Iz pristanišča Bar je maja izplula ladja, naložena s 500 avtomobili zastava 101 za Kitajce. Ob koncu prejšnjega leta je Crvena zastava po opravljenem testu njihovih avtomobilov na Kitajskem sklenila s to državo prvo pogodbo o nakupu in enkratni dobavi 500 avtomobilov. Posel s Kitajci je za Crveno zastavo, ki kitajsko tržišče ocenjuje za zelo obetavno, pomemben. Videti je, da so Kitajci zadovoljni z avtomobili iz Kragujevca, saj so naročili še 500 avtomobilov. Crvena zastava bo kitajsko tržišče preskrbovala tudi z rezervnimi deli.

Gradnja je stekla

Po dveletnih pripravah bo Steklarna »Boris Kidrič« iz Rogaške Slatine pričela ta mesec graditi nov del tovarne. Naložba je ocenjena na 1.810.437.000 dinarjev. Poleg lastnih sredstev, teh je Steklarna zbrala 161.486.000, bodo za novo steklarno soinvestorji prispevali 800.000.000 dinarjev, izvajalci del bodo primaknili 50.000.000 dinarjev.

Ljubljanska banka in Splošna banka Celje jim bosta posodili 280.000.000 dinarjev, precej denarja, 518.951.000 din, v glavnem za nakup opreme, jim bo posodila ameriška firma IFC iz New Yorka. Novi del steklarne bo predvidoma dograjen v letu dni.

Jugoslovanske zastave na najvišjih vrhovih sveta

Letos mineva 24 let od dogodka, ki je še kako pomemben mejnik v razvoju slovenskega in jugoslovanskega alpinizma. Marca leta 1960 je namreč v indijski del Himalaje odpotovala naša prva himalajska odprava. Njen cilj so bili vrhovi Trisulov, 7120 m visoke gore. Po skoraj 6 mesecev trajajoči poti se je odprava vrnila z dvema osvojenima vrhovoma (Trisul II, 6600 m in Trisul III, 6300 m) in z neprecenljivimi izkušnjami, na katerih smo potem gradili vse naslednje odprave.

Začetek je bil skromen, kot so bila skromna tudi sredstva. Ob veliki zagnanosti in entuziazmu pa se je to »himalajsko kolesje« začelo pomikati hitreje in hitreje. Sledile so nove odprave in slovenske in jugoslovanske zastave so kmalu zaplapolale na številnih vrhovih. Najprej leta 1969 Anapurna II, 7937 m, in Anapurna IV, 7554 m, potem leta 1974 na 7902 m visokem Kongbačenu. Razvoj se ni ustavljal in leta 1975 smo osvojili prvič več kot

8000 m visok vrh. Šlo je za 5. najvišjo goro sveta, 8481 m visoki Makalu. Nanj smo se povzpeli po prvenstveni – jugoslovanski smeri. S tem vzponom smo posegli prav v svetovni alpinistični vrh. Stopili smo v korak s svetovnimi alpinističnimi silami (Avstrija, Italija, Švica, Nemčija, Francija, ZDA, Japonska). Našo vrednost smo vedno znova potrjevali z novimi, izredno težkimi vzponi.

Leta 1977 smo bili na drugem osematisočaku. Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj sta ob pomoči prijateljev priplezala na 8068 m visoki Hidden Peak v Karakorumu. Velik uspeh male odprave devetih fantov iz Kranja, Tržiča in Ljubljane.

Borih devetnajst let po prvi odpravi pa je bila pred nami že gora gorá, cilj ciljev – Mount Everest, 8848 m visoki najvišji vrh sveta. Nismo se odločili za najlažjo možno pot. Po novi, prvenstveni smeri smo hoteli priti na vrh. Izbrali smo težak, vetrovom izpostavljen zahodni greben. 45 dni je trajal ta

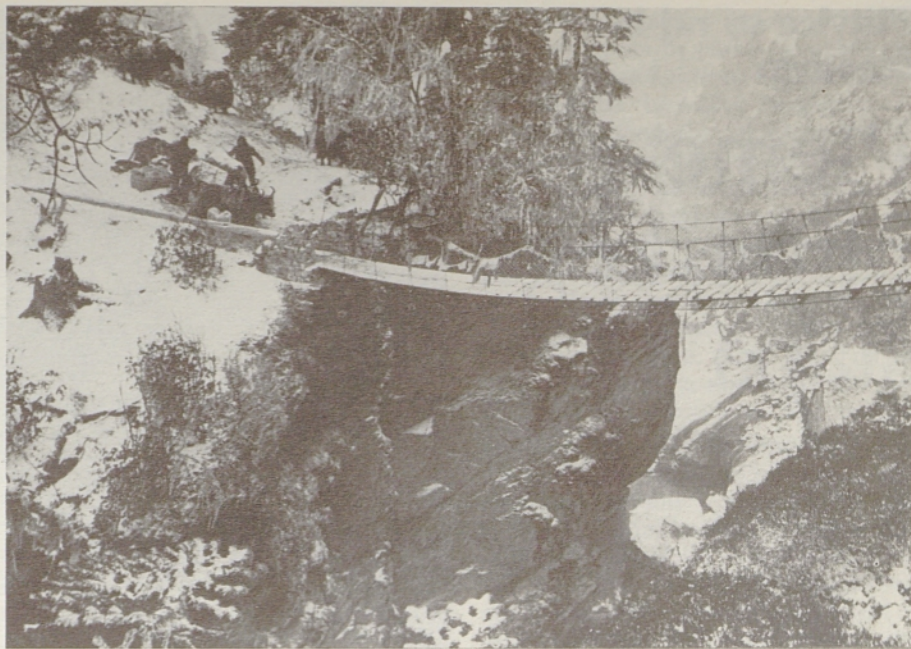
boj z goro in podivjanimi naravnimi elementi. Strahoten veter, ki piha 150 km in več na uro, temperature, ki se puste na 40 in več stopinj pod ničlo. Nekaj poskusov se je končalo neuspešno. S hudimi ozeblinami prstov na rokah in nogah smo se vračali z gore in z upanjem v srcu, da bodo imeli prijatelji več sreče. In končno je prišel vse odrešujoči 13. maj, ko sta se malo pred drugo popoldan Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj javila z vrha gore. Presrečni smo bili. Preplezali smo novo smer na vrh sveta in tako postali za Američani, Angleži in Kitajci četrta nacija, ki ima svojo pot na vrh Everesta. Kakšen dosežek je to, najbolje ilustrira podatek, da je do letos dvanajst odprav iz različnih držav poskušalo ponoviti našo smer, vendar ni uspelo nobeni. Šele Bolgari so jo kot trinajsti ponovili z velikimi žrtvami.

Leta 1981 nam je po 63 dneh plezanja uspelo premagati južno steno Lhotseja, 8501 m visoke, četrte najvišje gore sveta. Dosegli smo rob stene,

Avtor tega članka Viki Grošelj

V viharju na zahodnem grebenu Everesta

V južni steni Makaluja. Ta stena je bila prvi veliki uspeh jugoslovanskega alpinizma.

Pot do vznožja gore traja po navadi 15 do 20 dni. To pomeni vsak dan do 10 km hoje, včasih v lepem vremenu, včasih pa tudi v snežnem metežu.

vrha pa zaradi izredno slabega vremena nismo mogli doseči. Spet podatek za ilustracijo razmer. Od 63 dni, kolikor smo plezali v steni, je kar 59 dni snežilo. Še istega leta jeseni je majhna odprava pod vodstvom enega naših najboljših alpinistov Staneta Belaka preplezala južno steno 6. najvišje gore sveta Dhaulagirija. Vzpon je bil opravljen v alpskem načinu, kar pomeni brez postavljanja višinskih taborišč, brez pomoči višinskih nosačev, brez dodatnega kisika in brez fiksnih vrvi. To je nov korak v osvajanju Himalaje.

Ob tem branju se bo morda komu porodila misel, ali so take odprave sploh potrebne? Moje mnenje je, da so. Iskanje meja svojih sposobnosti je bilo od nekdaj v človeku. Velikokrat je bila ta sila tudi vodilo k napredku. Poleg tega se mi zdi, da so taka dejanja še posebej pomembna za tako majhen narod, kot smo Slovenci. Stati na visoki gori in tam razviti slovensko zastavo namreč pomeni, da je ta mali narod kljub majhnosti sposoben velikih dejanj in to je pomemben in prijeten občutek.

Opremo in hrano, ki jo uporabljamo na odpravah, izdelujejo v glavnem slovenska in jugoslovanska podjetja, le nekaj odstotkov je moramo nabaviti v tujini. Tudi to je prijeten občutek.

Kam nas bo naša pot preko himalajskih sten in vrhov pripeljala, ne vemo. Prav gotovo pa je, da bomo hodili v Himalajo toliko časa, dokler bo kje še kakšen nepreplezan vrh, stena ali greben. Ko pa bo vse preplezano? Takrat pa bodo vozovnice za na luno že cenejše...

Viki Grošelj

V letu 1983 je ob poskusu vzpona na 7. najvišji vrh sveta, 8156 m visoki Manaslu prišlo do velike tragedije. Uspešno odpravo, ki se je povzela že do višine 7000 m, je nasilno prekinil orjaški plaz, ki se je utrgal med taboriščema I in II in pod sabo pokopal našega najuspešnejšega himalajskega plezalca Nejca Zaplotnika in perspektivnega hrvaškega plezalca Anteja Bučana...

V južni steni Lhotseja, 8501 m. Najtežja stena, ki se je kdaj lotil človek. Strma stena, plazovi, viharji so bili naši spremljevalci dan za dnem (vse fotografije: Viki Grošelj).

Njima v spomin smo letos organizirali majhno odpravo štirih ljudi, ki naj bi poskusila dokončati lanski vzpon. Vodja odprave je bil prvi človek našega odpravarstva Aleš Kunaver. Po sedemnajstih dneh nama je s Stipetom Božičem uspelo priti na vrh na alpski način. To je bil obema že drugi osemtisočak. Stipe je bil leta 1979 na Everestu, jaz pa leta 1975 na Makaluju. Obenem pa je to 4. jugoslovanski osemtisočak.

Pot, ki je pred nami, se seveda s temi vzponi ne konča, ampak se nadaljuje. Upamo, da nas bo vodila še preko veliko visokih in zanimivih vrhov.

Plitvice so raj in
fenomen

Pleme plitviškega slapa

Zvonim »plemenu sveta« in kličem vse, ki ljubijo čisto naravo. Pripovedujem vam pesem o slapu in drevesu. Eno drevo in vsa drevesa, en človek in vsi ljudje. Smo ena zemlja in eno pleme sveta.

Moj dobri človek, človeštvo moje pred žalostjo izgubljenega raja, zazidano v beton in umirajočo, onesnaženo naravo. Rasti v svoji ljubezni. Rasti, drevo moje, k nebu in soncu kakor ta veličastni slap, po katerem se vzpenjamo, da bi doživeli premik in se pobratili z naravo. Pustinje in oaze v nas so naša usoda. Storimo vse za čisto okolje, za dobro vsemu živemu. Zvonim, da bi se nas nabralo za veliko množico humanih vojakov, vojakov brez militarizma, brez groze uničenja, da bi zelena neokrnjena narava spet dobila svojo veljavo.

Tako nekako se slišijo besede Bude Vlasisavljevića-Modrega v zares edinstvenem okolju Plitviških jezer. To je ritual poroke z naravo in Budo Modri, ki je prišel na to idejo in se tudi sam prvi poročil na Plitvicah pod Velikim slapom s Parižanko Christino, je obseden od tega čudeža narave in tudi njegovo slikarstvo je nekakšna kozmična abstrakcija. Nekakšen nadrealizem lehnjaka, stoletnih dreves in čistih, modrih globin, tako da je postal plitviški original kum vseh mladoporočencev.

Pod Velikim slapom v sinjini in zelenilu barv, v nenavadni razpršeni svetlobi in ritmu večnega otekanja, so se letos že petnajstič poročili z naravo pari iz vseh republik in pokrajin in še pari iz Islanda, Kuvajta, Zahodne Nemčije in Holandije.

Plitviški nacionalni park, ki je pod zaščito UNESCO, je tako neobičajen simbol, ki se s poroko mladih reinkarnira v večno mladost, v upanje bodočega rodu, da le ni vse tako črno in brezizhodno. Da so še ptice in zdrava pitna voda, gozdovi in divjad in nezazidane jase in travniki. Da so poti, ki vodijo v tišino in zbranost duha, v človečnost in sožitje z naravo. In vez med mladimi, ki je sklenjena na ta način, vrača samozaupanje in spoštovanje do sočloveka in zakon kot preživeta inštitucija našega časa, kot trdijo

Budo Modri, edinstven kum vseh mladoporočencev, ki se je pred leti tudi sam, kot prvi, poročil pod plitviškim slapom.

Letošnji hrvaški in slovenski poročni par na »plitviški ohceti«

nekateri, dobi v sozvočju ritma, tesno povezanega z naravo, novo vsebino in obenem širino in humani odnos do sveta, kakor je poudaril generalni direktor Plitvic Nikola Lapov.

Na letošnji poroki z naravo sta bila slovenski par Dragica Pogačnik in Franc Zore iz Kamnika. V nekako naelektrenem ozračju pod največjim, več kot sedemdeset metrov visokim slapom, so se pobratili vsi pari med seboj in slovesni obred, posvečen čistosti narave in sožitju vseh ljudi dobre volje, je bil hvalnica in zaveza, da bodo z vsem svojim mladostnim žarom razširjali idejo o sožitju človeka in narave, saj je prav od tega sožitja odvisna človekova jutrišnja sreča.

Bila je tudi poroka kakor na pravi ohceti, vse v slogu velike predstave in gostoljubje domačinov je bilo enkratno. »Plitviško vjenčanje« ni samo turistični spektakel, čeprav pravijo turistični delavci Plitvic, da je prav ta prireditev zanje ena od osrednjih turističnih zanimivosti, ki se je tudi medna-

rodno uveljavila, saj se je do zdaj poročilo že več kot devetdeset parov iz Jugoslavije, Evrope in vsega sveta. Prišli so tudi Japonci in vsi ti mladi ljudje se vračajo. Plitvice pa postajajo na ta način nekakšno središče kulture in turizma. Mednarodni duh mladih in ljubezen do narave pa sta tista osnovna vez, ki postaja vse močnejša.

Kompleks Plitviških jezer je bil proglašen za nacionalni park leta 1949. To je gozdnat planinski predel, po katerem se eno pod drugim niza šestnajst prekrasnih jezer, manjših in večjih kristalno modro zelene barve. Voda v ta jezera priteka iz mnogih rečic in potokov. Od jezer naprej proti Karlovcu pa teče reka Korana.

Za Plitvice pravijo, da se je težko odločiti, kateri letni čas je najprimernejši za obisk. Pozimi, ko je vsa pokrajina v snegu in so živi le veliki slapovi, ali spomladi, ko topel veter z bližnjega morja tali snežno odejo in so vode visoke, penaste in bučeče, ali poleti, ko je vse magično zeleno, ali v

jeseni, ko gorijo v škrlatno rdečih ognjih bregovi ob jezerih in tudi gozdovi spreminjajo svojo barvo. Mišo Samolov, direktor Plitvic za domači turizem in dolgoletni pravi turistični entuziast,

je tista vedno prisotna in nevsiljiva osebnost, rekli bi, pravi turistični delavec, ki ne pozna utrujenosti in je vedno na pravem mestu. O življenju Plitvic je povedal:

»Veste, turizem v notranjosti, v našem nacionalnem parku, je nekaj povsem drugega kakor na morju. Res je, da smo na turistični magistrali od Ljubljane, Zagreba do Dalmacije in otokov, toda če naj bom kritičen, moram povedati, da sonce, morje in postelja še niso zmerom tudi dobro počutje in popolno zadovoljstvo gostov. Mi smo predvsem prehodna postaja do morja ali nazaj na celino, zato potrebujemo še posebno veliko novih idej, novih pobud. Naše geslo pa je: več humanizma in narave in ljubezni. Mislim tudi na vsakdanji službeni stik z gosti. To postaja v tem času še posebej pomembno. No, res je tudi to, da so Plitvice svetovni fenomen, tako da imamo vsako leto skoraj milijon obiskovalcev. Toda če bi mislili samo na denar, bi tudi naš sloves počasi zamrl. Zavedamo se vrednosti neokrnjene in čiste narave. Temu podrejšo vse drugo in mislim, da so sadovi takšne politike dobri. Na Plitvicah imamo poseben znanstveni inštitut s skupino strokovnjakov, ki se ukvarjajo z raziskovanjem narave, njenih premikov. Vsak najmanjši alarm je že sumljiv. Tako smo pred leti zaprli promet ob jezerih. Vsi čolni so leseni, kupujemo jih na Bledu. Ladjice, s katerimi vozimo turiste, pa so neslišne.

Na ogromnem prostoru našega narodnega parka smo na ta način zadržali življenje, kakršno je bilo pred mnogimi sto in sto leti. Naša voda v vsakem od šestnajstih jezer ima najboljšo oznako zdrave pitne vode, zato jo tudi mladoporočenci pod slapom pijejo kot simbol zdravja. Po pragozdu in na cellem področju parka so še medvedje in volkovi in seveda veliko druge divjadi. Imamo svoja polja in živinorejsko farmo v notranjosti Like in skoraj tričetrt hrane si pridelamo sami ali v kooperaciji s kmeti. Čisto pred kratkim smo začeli širiti transversalo sever-jug, kjer bodo novi hoteli in depandanse ob avtomobilski cesti, avtocampi in Ličke kuće in še več ugodja za turiste.«

Biseri svetovne naravne dediščine – Plitvička jezera postajajo vse bolj dragocena in nezamenljiva last vseh nas. Tudi Plitvičko vjenčanje – plitviška ohcet in poroka z naravo sodijo v sklop prizadevanj in želja po izvirnosti in po bogastvu idej, ki so tako potrebne sodobnemu človeku.

Tudi letošnji novi prijatelji, mladi pari iz Holandije, Islanda, Nemčije in Kuvajta so pustili neizbrisno sled in se pridružili »plemenu sveta«, rojenega pod Velikim slapom. Pridružili so se tisočem, ki vidijo bodočnost v večnem sožitju z naravo.

*Slovesen sprejem ženinov in nevest na Plitvicah
Svatje pod slapom*

Lipicanec osvaja tudi sodnike

Skorajda ni popotnika, ki se ne bi med rajžanjem skozi slovensko deželo na poti k morju – če mu čas to dopušča – ustavil v Lipici. »Lipica je kot bajka, kot čudovita pripovedka o prekrasnem belem konju z vihrajočo grivo in dolgim svilenim repom. Kot da so nekoč davno čudodelni škrtje prekrili kraški krš z rodovitno zemljo in ga spremenili v zeleno oazo s prostranimi pašniki. Lipica je čudovit otok na kopnem, streljaj od morja, pramati edinstvenega štirinožca, ki je z imenom svojega kraja proslavil sebe in svojo domovino širom sveta...« Takšne in podobne slavošpeve pojejo kraju ljudje, tudi tisti, ki so ga obiskali samo enkrat.

Ime Lipica zasledimo prvič v dokumentih iz druge polovice 15. stoletja; pripovedujejo, da je bila v vasi Lipica na Krasu nekoč hišica z vinotočem, pred njo pa majhna lipa. Tja so hodili domačini pit in po tej lipi naj bi kraj dobil svoje ime. A samo ime ji v svetu zagotovo ne bi priborilo slovesa, ka-

kršnega ima danes – če ne bi bilo belega štirinožca, rojenega iz ljubezni med skromno kraško kobilo in španskim rasnim konjem. In kdo ve, kako bi se zasukala njena usoda, če ne bi bil 19. maja 1580 nadvojvoda Karel, regent Štajerske, Koroške, Kranjske, Goriške, Istre in Trsta kupil od tržaških škofov zanemarjeno in zapuščeno Lipico. Tako pa se je ta letnica z vselej zapisala v zgodovino kraja – kot letnica ustanovitve kobilarne, ki slovi danes po vsem svetu.

Zakaj si je nadvojvoda Karel izbral prav Lipico, ni skrivnost: že od nekdaj je kraško področje slovelo po vzreji dobrih konj, po avtohtonem slovenskem kraškem konju, oplemenitenem z drugimi pasmami. V starem Rimu na primer so imeli kraški konji pomembno vlogo na dirkah z bojnimi vozovi, cenili so jih nasploh kot vojaške konje, saj so sloveli po moči, hitrosti in vzdržljivosti. V 16. stoletju so jih radi kupovali za viteške turnirje. Regent Karel je zadal Lipici novo nalogo: njegovo prestolnico, Gradec, naj bi oskrbovala z elegantnimi voznimi in jahalnimi konji.

Od tistih prvih dni, ko je nadvojvoda Karel ukazal iz kraških dolin in vrtač dovažati zemljo, jo pogozdovati in hkrati graditi cisterne s pitno vodo – za ljudi in konje – pa do današnje slave je bilo vloženo v lipiško kobilarno ogromno trdega dela, kakršnega zmore samo kraški človek, ki sta mu burja in skopa zemlja kalili značaj. Z ničemer ni bilo Lipici prizanešeno, njena zgodovina je polna vzponov in padcev, pobegov s Krasa in vračanj nanj. Trikrat se je kobilarna selila zaradi Napoleonovih vojakov, konec prve svetovne vojne pa je tristoglavo

lipiško čredo razgnal na tri strani sveta. Nekaj so vzeli Avstrijci, nekaj Čehi, nekaj je ostalo Italijanom. Italijani so hoteli elegantnega lipicanca spremeniti v jahalnega konja in Lipico v navadno vojaško konjušnico, na srečo jim je poskus spodletel. V drugi svetovni vojni so se lipicanci spet selili, tokrat v Hostinec pri Plznu, kjer so Nemci ustanovili velikansko kobilarno najrazličnejših pasem. Ko je Hostinec leta 1945 zavzel general Patton, je nekaj lipicancev odpotovalo čez lužo v Ameriko, ostale so si razdelili Avstrijci in Italijani, anglo-ameriška vojska pa je Lipico spremenila v svojo tankovsko bazo. Končno se je enajst plemenitih štirinožcev vrnilo v svojo pradomovino, Lipico... Takšen je bil povojni začetek.

VSE VEČ GOSTOV, VSE VEČ JAHALNIH UR

Danes je lipicancu, temu čudovitemu »belemu biseru s Krasa« podrejeno vse ostalo v lipiškem prostoru. Lipica se razvija v treh temeljnih smereh. Prva je reja in selekcija originalnih lipicancev v klasičnem tipu z nekoliko povečanim okvirom ter z nekoliko izdatnejšimi hodi in poudarjenim grebenom za jahalni šport. Lipica dandanes uvaja in izpopolnjuje klasično šolo jahanja in vožnje vpreg – ta naj pomaga pri preizkušanju delovnih sposobnosti plemenskih živali in njihovi selekciji – obenem pa nadaljuje tudi tradicijo umetnosti klasičnega jahanja in vožnje, pa tudi razvoj športnega jahanja in dresure kot tekmovalne discipline. Tretja smer je razvoj vseh vrst rekreacijskega in športnega jahanja, vožnje za potrebe turizma in prirejanje konjeniških prireditvev. Hkrati kraj skrbi kajpada tudi za razvoj in gradnjo turističnih in gostinskih objektov, namenjenih konjeniškem športu in turizmu.

Gostov Lipici ne manjka, zlasti ne takšnih, ki se navdušujejo nad konjeniškim športom. Povpraševanje po jahalnih tečajih vseh vrst (od začetnih in nadaljevalnih do dresure) narašča. Leta 1980 so se lahko v Lipici pohvalili z 11 tisoč jahalnimi urami, lani že z 20 tisoč. Vse bolj prodajajo tudi pakete, v katere je zajeto 12 jahalnih ur, sedem penzionov, ogled Škocjanskih jam in degustacija v Kraški kleti. V zadnjem času so pričeli prirejati tudi jahalne ture, večdnevne izlete na konju v prelepo lipiško okolico.

»Največ naših gostov je iz Zahodne Nemčije,« razlaga Jasna Božac, vodja delovne enote Turizem v lipiški kobilarni, »v tej deželi je konjeniški šport namreč močno razvit. Vse bolj prihajajo k nam Italijani, v zadnjem času smo si utrli pot tudi na holandsko in

Kobile z žrebeti na paši. Vsako žrebe, povrženo v Lipici, dobi žig L, znak, da gre za originalnega lipicanca iz Lipice. Zanimivo je, da se žrebeta ne povržejo bele barve, to dobijo šele med šestim in desetim mesecem.

belgijsko turistično tržišče. Zaradi dokaj zmernih cen – sedemdnevni paket stane 14 tisoč dinarjev – pa imamo tudi vse več domačih gostov.»

Turistična ponudba Lipice je na dokaj visoki ravni. Zlasti leto 1980 je bilo za lipiški turizem investicijsko zelo razgibano. Hotelu Maestoso se je pridružil še novi Klub hotel z 200 ležišči. Stoji v samem jedru kobilarne in je s tem namenjen predvsem gostom, ki prihajajo v Lipico jahat. »To so posebni gostje,« pravi Jasna Božac, »veliko jim pomeni že to, da lahko gredo v hlev, da lahko nahranijo in očistijo konja.«

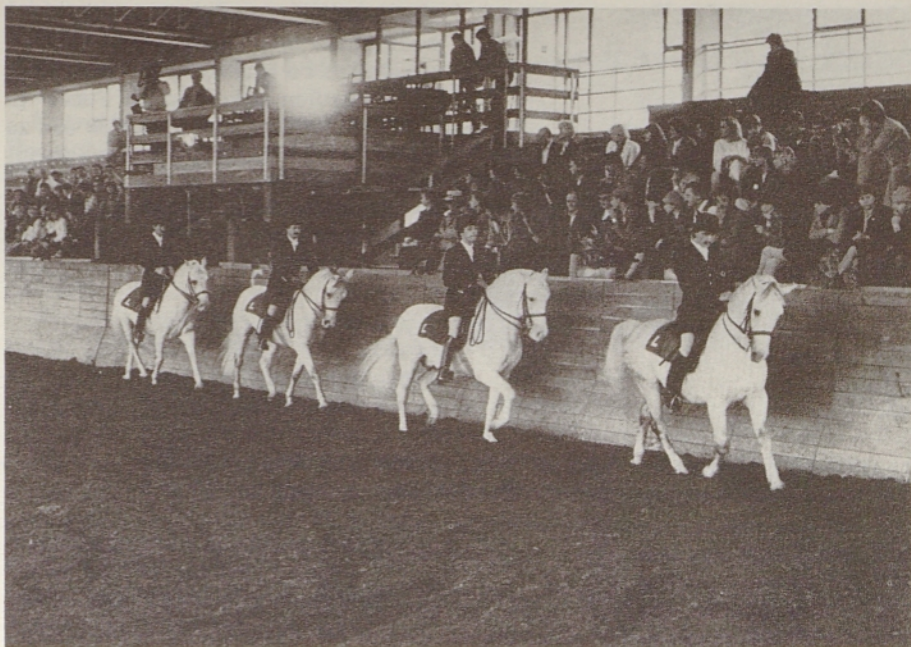
Pred dobrimi tremi leti so postavili tudi več novih boksov in manežo, odprt jahalni prostor, tako da imajo danes tri pokrite jahalnice in tri maneže, hipodrom, ki sprejme osem tisoč obiskovalcev (vsako leto priredijo na njem mednarodni jahalni turnir), teniška igrišča in vse ostalo, kar naj bi pomagalo lipiškemu gostu zapolniti dan. Posebnost tamkajšnje turistične ponudbe je tudi poročna dvorana v starinskem stilu, mladoporočence, ki dahnejo svoj »da« v njej, pa po želji prevažajo nakoli tudi s kočijo.

NAJBOLJŠI NIMAJO CENE

Poleg navdušenih jahačev pa prihajajo v Lipico tudi drugi gostje: že zato, da si ogledajo kobilarno svetovnega slovesa, predvsem pa dresurno predstavo, med katero pokažejo lipicanci vse, kar znajo, od najlažjih pa do najtežjih dresurnih elementov: levad, capriol, courbett. Polurna predstava, ki jo pripravijo turistom dvakrat na dan v moderni pokriti jahalnici, je res svojevrsten užitek. Ob spremljavi glasbe in v nošah iz 18. stoletja nastopijo lipiški jahači na belih konjih in najbrž ni gledalca, ki ga ne bi očarala skladnost figur, harmonija gibov, lepota živali.

Ob gledanju mojstrov in, ki jih zmorejo ti prekrasni beli konji, se človeku nehote porodi vprašanje, koliko je vreden takšen izurjen lipicanec. Odgovor Draga Kocjana, vodje delovne enote Kobilarna, je kratek in jedrnat: »Najboljši nimajo cene.« Nato pa le pove, da so nekega žrebca z opravljenim začetno dresuro prodali v ZR Nemčijo za 45 tisoč mark.

Najboljši seveda ne more biti vsak. Selekcija je temeljita in dolgotrajna. Lipica je prej stoletja uvažala žrebce, danes ima svoje: kakšnih dvesto lipicancev (pa nekaj ponijev, da lahko jašejo tudi otroci), od tega dvajset žrebcev, ki so vključeni bodisi v klasično bodisi v športno dresuro. Kako jih izberejo? Ko so žrebata stara tri leta in pol, jih pripeljejo iz črede v hlev; najprej vadijo brez jahača in nato z njim. Po letu dni izberejo najboljše in čez

Dresurno predstavo lipicancev je greh zamuditi.

leto dni spet. Tako vse do četrtega leta, ko razvijejo pri žrebcih figure visoke šole do popolnosti in se konča šolanje umetnosti jahanja na tleh. Prične se delo šole nad zemljo (izvajanje skokov).

»Kakšnih pet, šest let treninga je potrebno, da obvladajo konji najtežje elemente v dresuri,« razlaga Drago Kocjan. »Naš ponos, žrebec Maestoso Monteaura, je star 11 let, trenira od treh let in pol. Dresurne elemente je treba nenehno piliti.«

Prav po zaslugi vztrajnega dela se Lipica v zadnjih letih prebija v svetovni vrh tudi po športnih rezultatih. Lipiški jahači in konji dosegajo v zadnjem času na mednarodnih turnirjih odlične uvrstitve – pobirajo tudi prva mesta, tako da jim je na osnovi teh uspehov, kot kaže, odprta tudi pot na olimpiado v Los Angeles. Tega so seveda še kako veseli, saj ni reklame – pa naj bosta ugled lipicanca in sloves Lipice v svetu še tako velika – nikoli dovolj. Veseli tudi zato, ker jim je z vztrajno dresuro uspelo omajati sodbo, zakoreninjeno med športnimi sodniki, da je lipicanec primeren predvsem za klasično šolo jahanja, kakršno je razvijala španska jahalna šola, za športno dresuro pa ne, češ da je prenizek. Danes lipicanec osvaja sodnike na mednarodnih turnirjih. In kot zanimivost še to: vsi drugi jahači na turnirjih nastopajo s kastrati ali kobilami, te so namreč bolj mirne in uobgljive. Samo lipiški jahači tekmujejo z žrebci.

Za uspeh seveda ne zadostuje samo skrbna vzreja in dresura konj, nič manj pomembna ni vzgoja jahačev. Lipica ima svoj konjeniški klub, od tam prihaja podmladek v kobilarno. Predvidoma naj bi vsak kandidat za jahača končal vsaj srednjo kmetijsko

ali veterinarsko šolo in šele nato začel v kobilarni – lepo po stopničkah od konjarja naprej. Danes ima Lipica 18 jahačev (polovica je jahalnih učiteljev) in glavna trenerja, ki sta se izpopolnjevala tudi v tujini, v ZR Nemčiji in na Dunaju. Lipiško tekmovalno ekipo pa prihaja trenirat eden najbolj priznanih trenerjev dresure na svetu George Wahl. S tem tudi lipiška šola pridobiva ugled, če ji je to še sploh potrebno. Lipica je namreč svoj sloves opravičila že s tem, ko je skozi stoletja ohranila neprecenljiv kulturno-zgodovinski spomenik, dragocen toliko bolj, ker je živ in dejaven – eno izmed najplemenitejših pasem konj na svetu, lipicanca.

Darka Zvonar

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Pes je človeku najboljši prijatelj.

Pes je meso brez kruha.

Pes, kadar laja, meži.

Pes, ki le molči in nič ne laja, globoko zobe zasaja.

Pes ne bo kuje (kuzle) ugriznil.

Pes pade z brvi, da je brvi laže.

Frank Pucel

»Denar naj se porabi za znanstvene raziskave...«

Kollandrova potovalna agencija je dobro znana tako vsem ameriškim Slovencem kakor tudi v domovini in marsikje drugod zunaj meja Združenih držav. Prav zato je ta agencija pogosto tudi nekakšno središče, kamor se obračajo naši ljudje zaradi najrazličnejših informacij. In tako se je pred nekaj tedni oglasil pri Tonyju Petkovšku, znanem voditelju radijske oddaje in hkrati podpredsedniku Kollandrove potovalne agencije, Frank Pucel iz Clevelanda s prošnjo da bi mu uredil vse potrebno, da bi se mu uresničila goreča želja: na pravi naslov v staro domovino bi rad poslal znesek 15.000 ameriških dolarjev.

»Povsod po svetu je veliko raka in boleznih srca ter ožilja. Naj bi ta denar porabili za znanstvene raziskave v Sloveniji. Vem, da imajo dobre strokovnjake. Jaz jim bolj verjamem kot ameriškim zdravnikom, ki se predvsem pehajo za denar, ne pa za človeka samega. Najprej moraš dokazati, da imaš pokritje za zdravljenje ali pa dovolj denarja v banki, šele nato te sprejmejo na zdravljenje. Naj se ta denar porabi v Sloveniji,« je dejal Frank Pucel.

V začetku maja se je v Clevelandu, na proslavi 50-letnice Progresivnih Slovencev Amerike mudila tudi znana slovenska družbena delavka Vida Tomšič. Frank Pucel ni imel miru in na vsak način se je želel srečati z njo. Hotel ji je obrazložiti svojo željo, hkrati pa je hotel tudi od nje slišati zagotovilo, da bo ta denar v resnici prišel v prave roke.

»Veste,« je rekel, »saj ne da ne bi zaupal, ampak bi le želel, da bi zadolžili nekoga, ki je odgovoren za medicino, ki se spozna nanjo, da bo denar prišel v roke znanstvenikom v Sloveniji.«

Bil je vesel, ko so mu razložili, da bi bila potemtakem najprimernejša Slovenska akademija znanosti in umetnosti – oddelek za medicino, kjer je

zbran cvet slovenske znanosti s tega področja.

»Da, to bo pravo, tako naredimo,« je zadovoljen rekel Frank Pucel. In tako so Vidi Tomšičevi izročili ček za 15.000 dolarjev, naslovljen na Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, na izrecno željo pa je zadolžen za razporeditev denarja akademik prof. dr. Franc Novak.

IZ HROVAČE V SVET

Frank Pucel je bil rojen 22. februarja 1891 v Hrovači pri Ribnici na Dolenjskem in je torej pred nedavnim slavil že svoj 93. rojstni dan. Čeprav hodi ob pomoči palice, njegov korak ni počasen, stisk roke je krepak, le vid mu je precej opešal. Letos je nameral v spremstvu hčerke Frances prvič po sedeminsedemdesetih letih bivanja v Ameriki obiskati rodno Slovenijo. Pa najbrž ne bo šlo, saj bi bila zanj ta pot preveč naporna. Zdaj je pač vse drugače, kot je bilo takrat leta 1907, ko se je kot šestnajstleten fant odpravil v daljno Ameriko.

»A kje sem rojen? V Ribnici, pravzaprav v Hrovači, ki pa je danes menda že del Ribnice, saj sem slišal, da se je medtem Ribnica zelo povečala,« živahno razlaga.

Frank je bil drugi v družini s sedmimi otroki in ko mu je bilo deset let, je izgubil očeta. V hiši je bilo preveč lačnih ust, zato je komaj dvanajstleten odšel v Ljubljano, da se izuči za mizarja. Tri leta se je učil in sam pravi, da je bil s petnajstimi leti med najmlajšimi mizarškimi pomočniki v takratni Avstro-ogrski. Šest mesecev je nato delal v Ljubljani, potem pa se je odločil, da odide v Ameriko, ki so o njej veliko govorili, da je tam dovolj dela in kruha za pridne roke.

Vendar ni bilo vse tako, kot je bil slišal prej. Najprej ga je pot zanesla v Minnesoto, kjer se je naseljevalo veliko Slovencev. Večina je našla delo v tamkajšnjih rudnikih železne rude. Pridružil se jim je tudi Pucel. Po nekaj tednih kopanja je bil dodeljen skupini petih, ki je delala na čelu. Kmalu se je zgodila nesreča. Eden od podpornikov ni bil dobro zakaljen in del stropa se je sesul v jašek. Pucel jo je odnesel »samo« z zlomljeno nogo in s skoraj osmimi meseci zdravljenja v bolnišnici in zunaj nje. Potem pa zanj, tako kot za številne druge, ni bilo več dela, ker je medtem rudnik zašel v finančne težave.

Skupaj s tridesetimi drugimi rojaki se je podal na iskanje dela in spotoma zagrabil vsako delo, ki ga je bilo moč najti. Največkrat so bila to kmečka dela. Od Severne Dakote je prek Chicaga prišel do Clevelanda. Tudi tam ni našel dela, zato je sklenil, da se vrne domov v Slovenijo. Njegov prijatelj,

ki je bil istih misli, mu je zagotovil, da jima lahko njegov brat, ki živi v New Yorku, posodi denar za vrnitev. Treba je bilo le priti do New Yorka. Edini način kako potovati brez denarja je bilo »trampanje« – skok na tovrstni vlak, seveda tako, da te ne odkrijejo železničarji. Pucel se je posrečilo skočiti na vlak pri Buffalu, njegov prijatelj pa se je pri tem ponesrečil in je za posledicami ran, ki jih je dobil ob tem, umrl. Pucel nadaljnje potovanje ni nič pomagalo, ker ni vedel naslova prijateljevega brata v New Yorku. Ponovno se je napotil nazaj v Ohio.

PRIHOD V CLEVELAND

Prvo delo ja našel v Orwellu, Ohio, kjer je vendarle dobil mizarско delo. Vendar tudi tukaj ni imel sreče. Hotel je dokazati, da ima pridne roke in v želji, da bi napravil čimveč, je bil ne previden in trije prsti desne roke so ostali v stroju. Zadnja nezgoda ga je napotila v Cleveland, kjer je spet dolgo iskal primerno delo. Priložnostna dela so bila samo za hrano in najskromnejšo streho nad glavo. Bilo je težko najti stalno delo. Še danes je Frank Pucel hvaležen Frances Lausche, zavedni in napredni Slovenki, ki je imela gostilno na St. Clair aveniji in mu je nekajkrat dala delo in hrano.

Končno je našel delo v svojem poklicu pri Miller Construction, kjer je delal skoraj štirideset let. V Clevelandu se je seznanil tudi s Slovenko Anno Grm in se z njo poročil leta 1911. Ana je bila doma iz Dobrnič na Dolenjskem. Rodilo se jima je pet otrok, eden je umrl že v rani mladosti, med živimi pa so bile tri hčere in sin Frank. Vse svoje upe je polagal na sina, hotel mu je omogočiti, da bi študiral, vendar je Franka bolj vlekle zemlja. Hotel je kmetovati. Pucel ga je nekaj časa pregovarjal, naj bi skupaj odprla mizarško delavnico, vendar to Franka ni veselilo. Končno se je oče vdal in kupil veliko posestvo v Madisonu na vzhodu Ohia.

Druga svetovna vojna tudi Puclovi družini ni prizanesla. Sin Frank se je prijavil med prostovoljce. Oče mu je branil, ker ga je skrbelo zanj, sin pa je vztrajal, in odšel. Že po treh tednih je prišlo obvestilo, da je bil sin pogrešan skupaj z drugimi, ko se je njegova ladja potopila nekje v Atlantiku. Pucel so se takrat podrli vsi načrti za bodočnost. Skupaj s sinom je umrl tudi del njega. Zaklel se je, da do upokojitve ne bo zabil niti enega žebčja več. Pri gradbenem podjetju se je nato ukvarjal predvsem s polaganjem toplih podov, leta 1952 pa je stopil v pokoj. Njegovo pribežališče je postala farma, ki jo je bil kupil za sina.

»Hčerke so zelo dobre z menoj, ve-

liko mi pomagajo, vendar pa je bil Frank moj edini sin,« se zagrenjeno spominja Frank Pucel in solze mu orosijo oči.

Zadnjih nekaj let preživlja zime pri hčerki Frances v Clevelandu, od pomladi do poletja pa prebije na farmi v Madisonu. Zdaj je hčerka zaskrbljena, kako bo z očetom. Obiskuje ga lahko samo ob sobotah in nedeljah, vendar v Clevelandu ne vzdrži več.

»Povejte v časopisu, da vse pozdravljam, še posebno vse moje sovaščane ali sošolce, če je še kdo živ in se me morda še spominjajo. Zdaj bom

lahko mirno spal, ko se mi je uresničila želja, da darujem denar moji domovini in za tiste stvari, ki bodo koristile vsem.«

S temi besedami se je poslovil Frank Pucel. Nikoli, odkar je zapustil domovino, se mu ni posrečilo priti nazaj v stari kraj, vendar ga kljub težkemu življenju in nenehnim težkim preizkušnjam, ki so ga doletele, ni nikoli pozabil.

Njegovo volilo so že prevzeli slovenski zdravniki in v prihodnje bomo poročali, kam so namenili dragoceno pomoč ameriškega rojaka.

»Moja rekreacija je delo in tri dni na teden pravzaprav darujem za razna prostovoljna dela, saj je naš Rotary klub zelo delaven. Poleg tega delam pri slovenskem klubu Lipa-park, sem podpredsednik nacionalnega nogometnega kluba in član Olimpije, za katero tako strastno navijam, da se po telefonu iz Kanade pozanimam za rezultat kake važnejše tekme,« je povedal zagrizeni navijač nogometnega kluba Olimpija, ki pa mu zadnje čase, žal, gre precej za nohte.

Poleg tega še najde čas za prebiranje slovenskih časopisov, ki jih redno dobiva po pošti iz Slovenije. Doma ima tudi svoj slovenski kotiček in z otrokoma govori slovensko. Tudi žena Olga je Slovenka, Ljubljanka, ki je včasih učila slovenščine otroke naših izseljencev.

Darilo za invalidno mladino

Člana kanadskega Rotary kluba – eden od njiju je naš rojak Ray Bukovec – darovala 1250 dolarjev domu te mladine v Kamniku

Rajko Bukovec in Charles Complin iz St. Catharinesa v Kanadi sta kot člana Rotary kluba podpisala ček za 1050 dolarjev, sama pa prispevala še vsak po sto dolarjev za invalidno mladino v Kamniku. Konec maja sta si ogledala Zavod za usposabljanje invalidne mladine in se pogovorila o delovanju in težavah zavoda, v katerem so zbrani otroci iz vse Slovenije. Tu jih z rehabilitacijo in s šolanjem pripravljajo na življenje. Nekateri so tudi toliko sposobni, da obiskujejo šole zunaj doma. To je edini tovrstni zavod v Sloveniji, v Jugoslaviji pa je samo še v Zagrebu in nikjer drugje.

»V Jani sem nekoč prebral, da zavodu primanjkuje pripomočkov za rehabilitacijo pa sem si dejal: zakaj ne bi mogli pomagati tudi njim, če že pomagamo podobnim ustanovam po vsem svetu,« je dejal Rajko oziroma Ray Bukovec, ki je bi nekaj časa tudi sam predsednik Rotary kluba v St. Catharinesu v Kanadi, kjer je lastnik dveh podjetij za elektroniko in restavracije za hitro pripravo hrane.

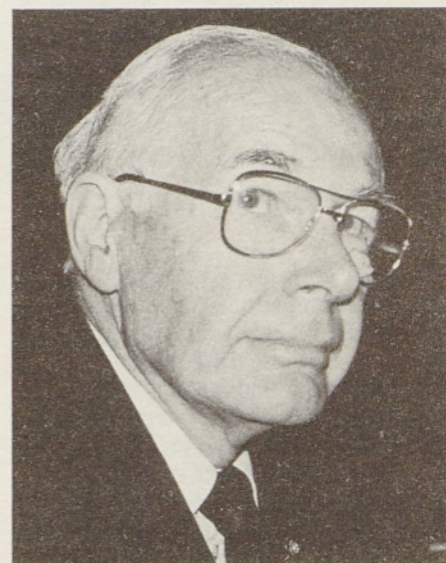
Zavod za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku je sicer dokaj sodoben, zlasti se lahko pohvali s strokovno podkovanimi kadri, kot so zdravniki, fizioterapevti in drugi, vendar pa zadnje čase močno zaostaja za razvojem podobnih ustanov po svetu. Spričo nič kaj rožnatega gospodarskega položaja Jugoslavije, mu primanjkuje deviz, da bi posodobili svojo opremo. Devize so pač boleča točka

Jugoslavije in vsak dolar, marko in drugo večkrat obrnejo, preden ga potrošijo. Na ta način zavod ne more priti le do pripomočkov, ki jih v Jugoslaviji ne izdelujejo.

»To so predvsem razni mikro računalniki, s katerimi bi omogočali učenje telesno bolj prizadetim otrokom, potem je to na primer dvigalo za dviganje težjih invalidov, pa posebno izdelano stranišče za distrofike, ki ne morejo samostojno sedeti, električni invalidski vozički, žaga za rezanje mavca in podobno,« je naštel Jože Trašnikar, direktor zavoda, ki beleži že precej uspehov: mnogi so tu shodili, mnogi so se tako usposobili, da danes normalno delajo in par se jih je celo zaposlilo v samem zavodu.

Ray Bukovec in Charles Complin sta si z zanimanjem ogledala zavod. Posebej sta se ustavila v oddelku za ročno usposabljanje otrok, saj jih tam učijo vedenja, izdelovanja tapiserij, makramejev, lutk in drugih uporabnih in lepih predmetov. Nekateri, predvsem tisti z zdravimi rokami, pa se pripravljajo za poklic elektro-mehaničkov, ki kasneje lahko popravljajo televizijske, radijske sprejemnike in podobne naprave. Dekleta se odločajo za šivilje, administratorke in podobne poklice.

S 1250 dolarji bo zavod v kratkem nabavil dva računalnika Spectrum in električno žago za rezanje mavca. V zavodu, kjer so razgledani in široki ljudje, pa so izrazili željo še za drugo sodelovanje z Rotary klubom. Tako so se dogovorili, da jim bodo Kanadčani poslali film o delovanju njihovega doma za rehabilitacijo invalidne mladine, domenili se bodo za izmenjavo zdravnikov in drugih strokovnjakov, za pošiljanje strokovne literature in sploh za tesnejšo navezavo stikov. Zanimivo je, da je kamniški zavod prva ustanova iz socialističnih dežel, deležna pozornosti Rotary kluba. To je pač zasluga Raya Bukovca, ki je v pogovoru dejal, da mu prostovoljno delo veliko pomeni.

Po podpisu čekov za slovenske otroke je bil Ray Bukovec naravnost ginen, kajti precej truda je potreboval, da je uspel prepričati člane Rotary kluba za to darilo. Denar za to so darovali štirje kanadski klubi, potem ko jih je za to zaprosil Charles Complin, ki je predsednik vseh kanadskih klubov. V Slovenijo je prispel na povabilo Raya Bukovca, saj mu je to bil samo skok dlje v Evropo, ker je sicer potoval na kongres Rotary kluba v London.

Albina Podbevšek

Slovenske legende

Veter v podzemski cevi

Grad Heckenberg naj bi bil najstarejši grad v Spodnjесavinski dolini – Podzemski rov v graščino Marof – Ječe brez povratka.

Kdorkoli je že kdaj sledil glavni cesti od Vranskega proti Prekopi, ga je gotovo na levi strani pritegnilo visoko pogorje. Tu pa tam skalovita ostenja, ki se grozljivo grezijo v dolino, pa zopet rahlo napete vzpetine in zelene senožeti med hribovskimi zaselki. In zdi se, kakor da bi bile domačije priplepljene v strmino, vse tja do obronkov visokih Čepelj. In komaj zapustimo Vransko, že nas pod grebenom čepeljske planine pritegne podoba velikega okroglega stolpa, skoraj zakritega s temnimi lesi.

To je znameniti Heckenberg, kate-rega silno zidovje so davno tega pozidali na Peteršnikovem griču. To je stari stopniški grad, ki je dolga stoletja kraljeval nad Spodnjесavinsko dolino.

NAJSTAREJŠI GRAD V DOLINI

Danes je Stari grad razvalina. V zgodovinskih listinah pa se prvič omenja že leta 1188 in velja za najstarejši grad v Spodnjесavinski dolini. Kakor je znano iz zgodovinskih virov, so v Heckenbergu vse do prve polovice 14. stoletja bivali vitezi Heckenbergi, ki so po vsej verjetnosti mrko trdnjavo tudi pozidali. Vendar pa so bili lastniki gradu krški ministeriali Chunigsbergi, ki so že leta 1322 grad prodali Ptujčanom. Kasneje je grad hitro menjal upravnike in najemnike, dokler si ga niso pridobili Schrattenbachi, ki so ga imeli v posesti vse do leta 1794. Leta 1635 so grad razdejali uporni kmetje, vendar pa je bil obnovljen in naseljen do začetka 19. stoletja, ko so ga zadnji lastniki opustili in ob vznožju grajskega hriba zgradili dvorec Marof.

Da je bil Heckenberg v preteklosti nadvse pomemben, priča tudi podatek, da je bilo v gradu leta 1441 deželno sodišče. To pa je tudi skoraj vse, kar je o stari trdnjavi v zgodovini znana.

KRUTI LASTNIKI

»Gospodarji starega Heckenberga so bili nadvse kruti,« mi je povedal 61-letni kmet iz vasi Stopnik, Ludvik Zore. »Stari so pripovedovali o grajskih takšne grozote, da te kar zmrazi, če pomisliš nanje. Za najmanjši prestopok so kmetu odsekali roko, čestokrat pa tudi glavo. Zgoraj v gradu so imeli menda strahovite ječe in pravili so včasih, da se ni nihče več vrnil, kogar so pahnili vanje.«

Še in še mi je Ludvik našteval grozote, ki so jih zakrivali nekdanji zemljiški gospodje.

»Veste,« je nadaljeval pripoved moj sogovornik. »Pravili so nekda, da je bil Stari grad povsem nezavzetna trdnjava. Stari ljudje še vedo povedati, da so Turki čestokrat prihajali v vas in menda naskakovali tudi Heckenberg. Eno pa je gotovo, Starega gradu niso nikoli zavzeli.

A tudi tako močna trdnjava je padla, ko so jo razdejali uporni kmetje. Še je med okoličani ohranjen spomin, da je v tistem času, ko so kmetje vdrli v grad, nek kmet iz okolice v bližnjem gozdu, ki mu pravijo Tudruš, ubil graščaka z motiko. Kako pa so kmetje zavzeli grad, ki je veljal za nezavzetno trdnjavo, tega danes ne ve nihče.«

SKRIVNOSTNI HODNIK

Med okoličani pa je še živa pripoved, da je zloglasni Hackenberg na gričku spajal z novejšo graščino Marof v dolini, skriten podzemski hodnik.

»Ja, v obstoj skrivne podzemske poti, ki se je pričejala nekje v grajskih kletih in vodila v Marof, trdno verujejo vsi prebivalci v okolici. Rov je brez dvoma obstajal, ne vem pa, čemu so ga graščinci potrebovali, saj je razdalja med gradom in graščino le sto ali dvesto metrov,« je še pristavil Ludvik.

»Pa najbrž jim je služil še v starih

časih, da so se po njem lahko hitro umaknili v grad, če jim je pretila nevarnost od zunaj. In nekateri so celo verjeli, da so v tistem rovu graščinci nakopičili precej denarja. Menda še v turških časih, saj je bil podzemski hodnik ob kmečkem puntu brez dvoma že zdavnaj zasut in zazidan.«

Potem mi je Ludvik pripovedoval, da so pred leti domačini menda odkrili začetek rova, ki je vodil blizu Marofa navzgor proti gradu. V trdnem prepričanju, da bodo našli heckenberški zaklad, so pričeli kopati v zasuti tunel.

»A zgodilo se je nekaj nepojasnjene-ga,« je pripomnil moj sogovornik. Stari, ki so bili menda zraven pri tistem kopanju, so pravili, da je nenedoma iz tiste luknje pritisnil močan veter in to s tako močjo, da so se kopači v strahu razbežali. In menda od tistih dob dalje ni nihče več kopal pod gradom.«

CERKEV SVETEGA MOHORJA IN FORTUNATA

Pa še nekaj,« je pripomnil Ludvik. »Med okoličani je živo izročilo, da je vaško cerkvico sv. Mohorja in Fortunata dala zgraditi grofica iz Starega gradu. Stari so pravili, da menda v zahvalo, ker Turkov ni bilo več v naše kraje. To bo gotovo resnica, saj je še danes nad glavnim oltarjem viden grb neke plemiške rodbine, ki je imela grad v posesti.

»Najbolj dragocen pa je stari cerkveni zvon«, je poudaril Ludvik. Pravi-jo, da je najstarejši v Jugoslaviji. Sicer manjši od drugih, a najlepše poje. Stari zvonček je namreč bronast, drugi pa so železni. Pravili so, da je bil nekaj dni ta zvon zgoraj v gradu in da so z njim zvonili, kadar so se bližali Turki. In menda je tista grofica tudi ta zvon podarila cerkvi.«

Graščina Marof, tipičen predstavnik podeželskih klasicističnih dvorcev, ki so pri nas nastajali v prvi polovici 19. stoletja.

GRAŠČINA MAROF

Skrita v drevesnem zelenju nekdanjega parka, je bo vznožju grajskega hriba pozidana stara graščina. Tipična predstavnica podeželskega klasičističnega dvorca, ki so pri nas nastajali v prvi polovici 19. stoletja.

Po ozkih in temnih stopnicah mi je uspelo pritipati v nadstropje in najbrž ne bi našel poti po zavitih hodnikih, če me ne bi samovoljno vodil domači pes.

Danes je posestnica Graščine, tako namreč staro stavbo nazivajo okoličani, 78-letna Marija Zahojnik, ki živi v dvorcu popolnoma sama.

»Ja, slišala sem prenekatero pripoved o gradu in tudi graščini,« je pričela kar brez uvoda. »A žal sem danes vse te pripovedi zvečina pozabila. Tisti tajni hodnik pa je gotovo obstajal. Pričenjal se je tu nekje v kletih graščine, a so ga že zdavnaj zazidali. Če pa je bil noter kakšen zaklad, tega ne vem.

Vem pa, in to sem slišala od starejših, da so Turki večkrat naskakovali grad. Pa dvomim, da je ta podzemski hodnik tedaj graščincem še služil. Eno pa je gotovo, da Turkom ni uspelo osvojiti Starega gradu. Naskakovali pa so grad tudi uporni kmetje in ga enkrat celo razdejali.«

JEČE BREZ POVRATKA

Pošteno sem se spotil, ko sem se po strmi stezi povzpел pod razsulo nekdanj mogočnega gradu Heckenberg. Gradnja je imela gotovo izredno lego, saj grajski grič ni iz nobene strani lahko dostopen. Od nekdanj mogočne, skoraj nezavzetne trdnjave, pa je ostalo bore malo. Dobro je viden le še nekdanji grajski okrogli stolp, ki je danes vključen v stanovanjsko poslopje.

Doma sem dobil samo 47-letno gospodinjo Marijo Podbregar, ki je bila takoj pripravljena na razgovor.

Sedanja lastnica Marofa, Marija Zahojnik trdno veruje v nekdanjo podzemsko zvezo s Starim gradom

»Veliko vam ne bom znala povedati,« je pričela z opravičilom. »Vem le to, da je bil grad zelo velik in mogočen. Pravijo, da je imel kar sedem stolpov in trdno, več metrov debelo zidovje. In le velika sila ga je lahko uničila.«

Potem mi je Marija pripovedovala, da je tudi ona prestregla govorice, da so bili grajski nadvse kruti. Tako je med starimi slišala tudi pripoved, da so silne zidine grajske gradili tlačani. Z volovskimi vpregami so v to višino vlekli težke skale iz oddaljenega kamnoloma in le redki so domov pripeljali žive živali, ampak so prinesli le njihove kože. In tudi tlačanov je pod grajskimi biči med gradnjo mnogo pomrlo.«

In sam sem spoznal, da grajski do svojih podložnikov niso poznali milosti. Ozke zavite stopnice so vodile globoko pod zemljo v nekdanje ječe.

»To so bili zapor brez povratka,« je pripomnila Marija. »Pravili so stari, da so jetnika vrgli skozi luknjo v stropu v vodnjaku podobno ječo, iz katere ni nikoli več prišel. Žalostno je poginil od žeje in lakote. Sami smo večkrat v kletih naleteli na človeške kosti, ki pričajo o resničnosti takšnih govoric.«

RAZGLEDNI STOLP

»Tudi sama sem slišala, da je vaško cerkvico gradila grajska gospa, je nadaljevala pripoved moja sogovornica. »In tudi tisti zvon je bil z gradu. Pa ne vem, če je bila v gradu kapela, pač pa sem slišala, da so zvonili z visokega razglednega stolpa, ki je bil pozidan poleg gradu. Menda so ga zgradili v času turške nevarnosti.

In, če že sprašujete o zakladih? Menda je pod razvalinami nekaj skritega. Verjetno zlato in druge dragocenosti. Graščinci niso bili le kruti, temveč so jemali tudi s silo. Tisti skrivni

Ludvik Zore iz Stopnika se spominja prenekatero stare pripovedi o preteklosti kraja, ki jih je prestregel med starimi ljudmi.

hodnik, ki je vodil nekje iz stolpa v Graščino, je menda služil takim potrebam. Pravili so nekateri, da so skozi to podzemno cev grajski hlapci vlačili naropan plen in tudi ujetnike, navadno trgovce, ki so potem končali v podzemnih ječah. Pa to so menda le pravljice?«

KAKŠNA JE RESNICA?

Skušajmo najti v vrsti pripovedi domnevno zrno resnice. O gradu samem nima nobenega pomena razpravljati, dvomimo pa lahko v število sedmih stolpov, četudi jih je bilo nekdanj gotovo več. Sedem je namreč pravljíčno število. Kruti so graščinci gotovo bili, sicer se ne bi proti njim dvignili uporni kmetje. Zanimiva pa je pripoved o težki tlaki, ko so kmetje domov nosili le kože svojih volov. Gre namreč za vzporednico zgodbe, ki jo najdemo v pripovedkah o gradu Gamberg nad Zagorjem.

Da bi podzemski rov kdajkoli vodil iz gradu v Marof, je najbrž le plod ljudske domišljije. Zgodovina namreč zatrjuje, da je bil dvorec v dolini pozidan šele tedaj, ko je bil Stari grad že opuščen. In zakaj bi potem grajski potrebovali podzemski izhod?

Vse tisto o gradnji vaške cerkvice in tudi o zvonu, se zdi dokaj sprejemljiva razlaga. Zvon je res eden najstarejših v Sloveniji, saj ga je že leta 1317 vлил neki Victor. Pa še nekaj. Ime vasi Stopnik bi lahko izvajali tudi iz Stolpnik, če je imel Stari grad res toliko stolpov.

Rado Radešček

Ostanki gradu Heckenberg nad Stopnikom. Dobro je še ohranjen okrogli stolp, v katerem naj bi grajski imeli strašne ječe.

Proslava zlatega jubileja Progresivnih Slovenk Amerike

V Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd. v Clevelandu je bila 5. maja 1984 osrednja proslava zlatega jubileja organizacije Progresivnih Slovenk Amerike. Napredne ameriške slovenske žene so tudi ta jubilej proslavile tako, kot so bile vajene ves čas svojega delovanja: skromno, delovno, sproščeno in obenem z zavestjo, da njihovo minulo dobro delo rodi bogate sadove. Proslava je bila skupen praznik vseh, ki so se čutili povezani v delu in veselju kot velika družina.

Od šestnajstih ustanoviteljic organizacije je danes živih še osem, ki so razen Anne Grill vse prisostvovala proslavi 50-letnice: Vera Candon, Eva Coff, Mary Durn, Mary Ivanusch, Josephine Levstik, Joyce Plemel in Antoniette Simčič.

Proslavo je začela glavna predsednica Progresivnih Slovenk Amerike Florence Unetich, za njo pa sta zbrane goste pozdravila jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu Zofka Klemen-Krek in jugoslovanski veleposlanik v ZDA Mića Rakić. Zborovanje so nato pozdravili Tilka Blaha, predstavnica Sveta za vprašanja družbenega položaja žensk iz Slovenije, kongresnika Rose Mary Oakar in Dennis Eckart, predstavnik senatorja Howarda M. Metzenbauma. Mnogi predstavniki družbenih organizacij so prišli osebno čestitat progresivkam, mnogi so poslali čestitke pisno. Naj tu omenimo tudi župana Clevelanda in Euclida ter predsednika SNPJ. Nato pa je spregovorila povabljen govornica Vida Tomšič. V svojem govoru je orisala pomen te organizacije v preteklosti in sedanjosti s posebnim poudarkom na tesnem sodelovanju in pomoči, ki so jo članice te organizacije namenile stari domovini v njenih najtežjih časih in o širših vprašanjih položaja žensk ter o odnosih med ZDA in Jugoslavijo (del njenega govora objavljamo posebej). Tilka Blaha in Vida Tomšič sta na zborovanju zastopali tudi Slovensko izseljensko matico in v njenem

imenu izročili tudi priznanja SIM Mary Ivanusch in pok. Josie Zakrajšek (prevzel sin) te Louisu Kaferlu. Predali sta tudi plaketo mesta Ljubljane in zahvalo Konference za vprašanja družbenega položaja žensk Jugoslavije.

Ko smo se na Slovenski izseljenski matici pogovarjali o njunem obisku v Združenih državah Amerike in še posebej o proslavi jubileja Progresivnih Slovenk ter o srečanjih s številnimi našimi rojaki, sta nam izrazili svoje zadovoljstvo, da je njun obisk tako uspel, da je močno presegel zgolj udeležbo na proslavi. Na prvem mestu pa sta izrazili zadovoljstvo, da organizacija Progresivnih Slovenk Amerike vztrajno živi s časom kot napreden in nepogrešljiv člen v razvejani dejavnosti ameriških Slovencev in tudi vseh, ki se z njimi povezani čutijo kot taki.

Če na kratko omenimo številna srečanja, ki sta jih imeli z ameriški Slovenci Tilka Blaha in Vida Tomšič, potem moramo omeniti, da sta se – celo najprej – ustavili v Chicagu. Tu sta si ogledali prostore Slovenske narodne podporne jednote, ki letos prav tako slavi svoj visoki jubilej 80-letnico delovanja. Pogovarjali sta se s predsednikom Edwardom Hribarjem, glavnim tajnikom Josephom Jerebom, blagajničarko Wilmo Scordato, mladinskim direktorjem Frankom Janiga, pomočnico tajnika Grace Ann Doerk. Posebno pa sta doživeli toplino srečanja z mnogimi člani SNPJ, z bivšim predsednikom J. Culkarjem in njegovo ženo Elsie, z Mary Andres, s Hribarjevo agilno ženo Janino, z zakonci Lotrič, Klančnik, z aktivnimi progresivkami Rose Gorman, Rakovo in drugimi.

Po prihodu v Cleveland, kjer ju je na letališču pričakalo skoraj celotno vodstvo organizacije Progresivnih Slovenk in številni drugi rojaki, sta na posebnem sprejemu, ki so ga priredili generalna konzulka Zofka Klemen-Krek, GO PSA in Komite za kulturno sodelovanje med drugim izročili tudi plaketi Slovenske izseljenske matice pok. Franku Česnu, ki jo je prevzel njegov sin, Jacku Tomšiču in

Drobna dejanja za velike ideje

Iz govora Vide Tomšičeve na proslavi 50-letnice Progresivnih Slovenk Amerike

Iz domovine povabljen gostja-govornica Vida Tomšič je na slovesnem banketu v počastitev 50-letnice Progresivnih Slovenk Amerike zbranim gostom najprej čestitala ob jubileju v imenu Slovenske izseljenske matice in vse slovenske ter jugoslovanske javnosti in poudarila poseben pomen zlatega jubileja PSA med drugimi pomembnimi obletnicami, ki jih letos slave ameriški Slovenci.

»Ustanovitev samostojne ženske organizacije z demokratično, progresivno programsko usmeritvijo v za ves svet kritičnih časih pred drugo svetovno vojno,« je v začetku dejala Vida Tomšič, »je bil brez dvoma važen dogodek, katerega razsežnost nam v časovni oddaljenosti 50 let vzbuja željo, da bi ga globlje razumeli in pravilno ocenili.«

Izrekla je vse priznanje pobudnicam in ustanoviteljicam te organizacije, »ki so iz svojih dotedanjih izkušenj v izseljenskih organizacijah razumele moč združevanja lastnih sil za obrambo svojega delavskega in človeškega dostojanstva, za ohranitev svoje narodnostne identitete, za razvoj ustvarjalnih, kulturnih osebnosti, ki se ne bodo pustile zmleti od raznovrstnih oblik diskriminacije, izkoriščanja in razosebljanja. Seveda ni čudno, da se je na domu nepozabnega Vatra Grilla in njegove žene Anne ob znanem spopadu ob knjigi Louisa Adamiča porodila in uresničila misel na nujnost posebne napredne ženske organizacije. Ta naj bi zavestno z dejanji ter s posebnimi oblikami združevanja pomnožila napredne vrste. Ženske naj bi v taki organizaciji spoznale, kako je mogoče podeseteriti in postoteriti učinek vsakega delovnega in

Skupina Progresivnih Slovenk Amerike v letu 1936. V prvi vrsti sede ustanovne članice, z leve: Josie Močnik, Mary Ivanusch, Frances Candon, Anna Grill, Eva Coff, Antoniette Simčič, Frances Gorshe in Josephine Levstik. Manjka jih še sedem. V drugi vrsti od leve: Marian Bashel, Mary Zakrajšek, šesta je Josephine Zakrajšek, v tretji vrsti Josephine Tratnik, Edith Žele (druga imena so nam žal neznana).

plaketo častnega člana SIM pok. Vatru Grillu (prevzela generalna konzulka Zofka Klemen-Krek). Obiskali sta Slovenski narodni dom na St. Clair aveniji, kjer sta se pogovarjali z vodstvom doma Edwardom Kenikom, Ann in Sophie Opeka in drugimi, prodajalno Tivoli, ki jo zdaj vodi Jennie Zaman, izredno pa sta bili navdušeni tudi nad vzorno urejenim Slovenskim domom za ostarele, kjer sta se pogovarjali s predsednico odbora Mary Shaver in z odborniki Mary Kobal, Rodolfom Kozanom, Almo Lazar, Jean Krizman in drugimi.

Uglednima gostjama iz domovine je priredil poseben sprejem tudi clevelandski župan George Voinovich. Povabljenih je bilo prek 50 gostov in v znamenje gostoljubja je župan obema izročil simbolična ključa Clevelanda. Vida Tomšič se mu je zahvalila in predala gramofonsko ploščo »Glej, to naši partizani pojo«. Tilka Blaha in Vida Tomšič sta se srečali tudi z Dennisom Eckartom, znano rojakinjo Vido Shiffrer, delegati izseljenskih organizacij drugih jugoslovanskih narodov, ki so prišli na kratek sprejem ob prihodu na gen. konzulatu ob prihodu jugoslovanskega ambasadorja Miče Rakića. Zanimive razgovore sta imeli s pravnim svetnikom slovenskih narodnih domov v Clevelandu Charlesom Ipavcem, Frankom Sterletom, na domu pa obiskali tudi znanega izseljenskega kulturnega delavca in zgodovinarja Louisa Kaferleta. Srečali sta se s podpredsednikom Kollandrove potovalne agencije in voditeljem priljubljene radijske oddaje Tonyjem Petkovškom, se pogovarjali s predsednico ženskega kluba (Women's City Club) Jane Van Vliet in bivšo predsednico June Kosich. Gostoljubna Jack in Mary Tomšič pa sta omogočila prijetno srečanje s sorodniki in sosedi.

Iz Clevelanda sta odpotovali v rekreacijsko središče SNPJ v Enon Valley, kjer sta si ogledali objekte in še zlasti spominsko sobo (Heritage Room). Tam so ju pričakali Peter in Agnes Elish, John Fabec, J. Jussic, Lou Serjak in

Clevelandski župan George Voinovich je gostjama iz domovine – Vidi Tomšičevi in Tilki Blaha priredil slovesen sprejem in jima izročil ključa mesta.

Ann Feltes. Nato so skupaj odpotovali v Pittsburgh. Tam sta obiskali pittsburško univerzo, kjer sta si z največjim zanimanjem ogledali jugoslovansko sobo, delovne razgovore pa sta imeli tudi na sedežu Hrvatske bratske zaje-dnice, kjer ju je sprejel predsednik Bernard Luketich, razgovorom pa so prisostvovali tudi nekateri pennsylvanski predstavniki SNPJ, John Fabec, Peter Elish idr. V Strabanu sta nato v dvorani društva št. 138 SNPJ imeli nadvse prijetno srečanje z vodstvom in mnogimi člani tega društva ter mladimi glasbenicami.

Žal nam prostor ne dopušča, da bi se obširneje ustavljali ob vsakem od teh zanimivih srečanj in razgovorov. Vseka-

denarnega prispevka, kadar je vključen v načrtno jasno usmerjeno delo.«

Vida Tomšičeva je nato poudarila, da je organizacija PSA nastala kot del najnaprednejših tokov med slovenskimi izseljenci. Napredne ameriške Slovenke so se že takrat odločile tudi za zvezo z drugimi naprednimi silami svoje nove in stare domovine, saj so izhajale iz delavskega razreda, ki so ga zapustile v skrbi za preživetje. Prav iz teh korenin izhaja njihovo delo v dobro obeh domovini.

»Ni slučaj,« je dejala, »da ste zgodaj doumele, da se delovni ljudje slovenskega in vseh narodov Jugoslavije borijo za nove, boljše družbene odnose, za nove odnose med narodi. Zato vaša vsestranska in nepozabna pomoč boju in graditvi nove, Titove Jugoslavije, domovine socialističnega samoupravljanja, pobratnih narodov in narodnosti, države pionirke aktivne in miroljubne koeksistence, neuvrščenosti.«

Vida Tomšičeva je nato omenila prizadevanja PSA, da bi zmagala resnica o našem narodnoosvobodilnem boju, in ogromno gmotno pomoč, ki so jo napredne ameriške Slovenke prispevale številnim ustanovam v stari domovini. Posebno pomembna je bila tudi pomoč v zdravilih, hrani pa tudi kulturnim in znanstvenim ustanovam. Pomembna je bila tudi vloga PSA v skupnih slovenskih in jugoslovanskih organizacijah – v slovenski sekciji Jugoslovanskega pomožnega odbora, v Slovensko-ameriškem narodnem svetu, v Združenem odboru južnoslovanskih Američanov (JPO-SS, SANS, ZOJSA) ter v drugih akcijah med vojno in po njej, ko so pomagale graditi mostove med narodi in obema državama. V zadnjih letih je prav organizacija PSA dala pobudo za podrobno preučevanje dela in lika pisatelja Louisa Adamiča ter za ohranitev njegovega dela.

Pomemben je tudi delež PSA pri ohranjanju kulturne identitete slovenskih izseljencev, odtod njihova akcija za slovensko zastopnost v ameriškem priseljskem muzeju v kipu Svobode, skrb za

zidavo in vzdrževanje starostnega doma, podpora kulturnim izmenjavam s staro domovino.

»Že tretja in četrta generacija iz rodu slovenskih Amerikancev hodi po tej poti, ki jo je pomagala utirati tudi vaša organizacija, doživlja vašo in našo domovino v neposrednih stikih, med sorodniki in prijatelji. Še več – z vašo pomočjo in ob polnem razumevanju stare domovine se mladi šolajo v razumevanju sveta obeh držav,« je poudarila Vida Tomšič.

Ob koncu je spregovorila tudi o razvoju Jugoslavije, omenila velike uspehe, ki jih je dosegla tako na notranjem kot tudi na zunanjepolitičnem področju, še posebej pa se je zadržala pri položaju žensk v naši državi. O gospodarskih težavah, s katerimi se trenutno soočamo, pa je Vida Tomšič menila, da izhajajo iz krize, ki pretresa ves svet, še posebno pa države v razvoju. »Veliko smo gradili, marsikaj tudi na računih, ki so se izkazali za nerealne, vendar pa vse, kar smo zgradili, predstavlja možnosti za nadaljnji razvoj in prepričani smo, da jih bomo sposobni izkoristiti,« je dejala in omenila dolgoročni program gospodarske stabilizacije, katerega dosledna uresničitev bo omogočila zdravo in v mednarodnem smislu prodorno gospodarstvo, ki se bo opiralo predvsem na lastne umske in ekonomske potenciale.

Vida Tomšič je na kratko spregovorila tudi o pripravih za proslavitev letošnjih jubilejev izseljenskih organizacij v domovini, o skrbi za ohranitev izseljenskega zgodovinskega gradiva, o novih oblikah sodelovanja s staro domovino.

»Progresivne Slovenke Amerike,« je ob koncu poudarila Vida Tomšič, »s svojo preteklostjo in sedanostjo odkrivajo, da je možno in nujno tudi z raznovrstnimi drobnimi dejanji gojiti velike ideje napredka, svobode, enakopravnosti, solidarnosti in miru – in prav to so tiste vrednote vašega dela, ki jih ob jubileju želimo predstaviti mladim rodovom obeh domovin – saj jih bodo morali še kako negovati, če bodo hoteli preživeti.«

kor pa sta nam tako Tilka Blaha kot Vida Tomšič zatrjevali, da jima bodo vsa srečanja ostala v trajnem spominu. Še posebej sta naročali, da ne smemo pozabiti pohvaliti vseh naših konzulov v Clevelandu, Chicagu, Pittsburghu in pozneje tudi v New Yorku za vzorno organizacijo njenega obiska. Kako pristne in prijateljske so vezi med Vido Tomšičevo in Progresivnimi Slovenkami Amerike v zadnjih desetletjih, na svojstven način ponazoruje darilo ob jubileju: Vida Tomšičeva je organizaciji PSA ob zlatem jubileju kot osebno darilo izročila dragoceno kristalno vazo, ki jo je sama dobila ob svojem 70. rojstnem dnevu. Tako se jim je oddolžila tudi za svoj prvi pisalni stroj, ki so ji ga Progresivne Slovenke podarile leta 1949, takrat ko je bila predsednica Antifašistične fronte žensk Jugoslavije.

Med bivanjem v ZDA sta bili, kot smo že omenili, deležni izrednega gostoljubja in pozornosti tako s strani ameriških Slovencev kot tudi številnih uglednih Američanov, ki poznajo in cenijo tako mednarodni ugled naše države kakor še posebej tudi delo Vide Tomšičeve na mednarodnem prizorišču. V znamenje te pozornosti ji je simbolično ameriško zastavo poslal senator Howard M. Metzenbaum.

V Washingtonu pa ji je D. Eckart izročil še eno ameriško zastavo s posebnim potrdilom, da je ta zastava na željo člana ameriškega kongresa slovenskega rodu Dennisa E. Eckarta 8. maja 1984 visela na Capitolu v njenó čast! Obe gesti sta bili ne le znamenje neobičajne pozornosti do ugledne gostje, temveč tudi dokaz želje po utrjevanju miroljubnega prijateljstva med ZDA in Jugoslavijo.

J. Prešeren

Clevelandska »čebelica« Josephine Tratnik (1900–1962)

Srečanja z Jospehino Tratnikovo ali z »Jo«, kakor je rada slišala, so mi ostala v neizbrisnem spominu. Seveda sem njeno ime poznala že dolga leta zaradi njenega izjemnega prispevka k razvoju, ugledu in uspehom organizacije Progresivne Slovenke Amerike, v kateri je delala kot članica glavnega odbora, nekaj časa tudi kot glavna tajnica, z vsem srcem pa med in po vojni kot predsednica relifnega odbora, v katerem je s sodelavkami vodila velike akcije za zbiranje dragocene pomoči zdravstvenim, socialnim, prosvetnim in znanstvenim ustanovam v Sloveniji.

»V naši organizaciji posameznica ničesar ne pomeni, naši uspehi so le plod skupnega dela Progresivnih ter odprtih rok in zlatih src naših rojakov širom po Ameriki,« mi je neštetokrat poudarjala.

Dobro pa smo tudi vedeli, da ji pravijo »clevelandska čebelica«, saj je, sicer rahlega zdravja, od hiše do hiše nabirala pomoč v blagu in gotovini, ali pa kot zastopnica chicaške »Prosvete« članarino in pridobivala nove naročnike, pri trgovcih in obrtnikih pa oglase za list ter za razne društvene spominske brošure in letake. Bila je preskromna, da bi na kakršenkoli način poudarjala svoje delo, toda dobro so vedeli zanj širom po Sloveniji. Z vsem spoštovanjem in pristranostjo so jo sprejemali v naših socialnih in zdravstvenih ustanovah; spremljala sem jo k prof. dr. Janezu Kanoniju v Bolnišnico za duševne bolezni v Polju, kjer je še zlasti rada pokramljala tudi z zdravnikom in pisateljem dr. Bogomirom Magajno in prav tako pri-

srčno dobrodošla je bila pri dr. Furlanu v Bolnišnici za pljučne bolezni na Golniku.

»Tovariš profesor, mojo fotografijo pa prosim hitro snemite z zidu«, je ob nekem obisku v Polju – v Sloveniji je bila štirikrat, zadnjič leta 1962, dva meseca pred smrtjo – kar resnično užaljeno vzkliknila, ko je videla svojo fotografijo na steni poleg fotografije rojaka Petra Lustrika iz Clevelanda, ki je s sinom daroval kar šest tisoč dolarjev za nakup prepotrebne elektroencefalografa, ki je stal okrog deset tisoč dolarjev. Idejo za nakup je sprožila med ameriški rojaki po vrnitvi z obiska v Sloveniji. Ustno in s pozivi v listih je trkala na srca rojakov in njen trud ni bil zaman. To je bil prav gotovo eden izmed najbolj pomembnih uspehov organizacije PSA.

Njeno človekoljubno in požrtvovalno delo je bilo tako obsežno in vsestransko, da ga je težko prikazati v celoti. Posebno pri srcu so ji bili tudi slepi in gluhi otroci, ki jih je v zavodih v Ljubljani tudi obiskovala. Pri svojem delu je bila izredno natančna in se je poglobila v tehnične, zdravstvene in vzgojne vrednosti vsakega aparata. Tako je na letni konferenci PSA, maja 1953, zbranim delegatkam takole pojasnjevala nujnost nakupa najnovejših aparatov za pripomoček pri učenju govora gluhih otrok: »Znano vam je, da smo na prošnjo učitelja otrok in na priporočilo in posvet ameriških vzgojnih izvedencev ter z dovoljenjem celokupnega glavnega odbora PSA začele zbirati prispevke za nakup najnovejših aparatov »Gated Compression« Warren Auditory Training Unit in sicer model T-2, s katerim lahko naenkrat poučujejo 20 otrok in Model D-2, ki je za otroke od 6 do 10 let starosti in z njim lahko poučujejo tri otroke naenkrat. Zavod, ki so mu ti aparati namenjeni, so leta 1900 zgradili v Ljubljani na Zaloški cesti s prispevki raznih dobrotnikov in z zapuščinami, ki jih upravlja Holzapflava ustanova. Sedaj imajo v zavodu 147 otrok, 45 manj naglušnih gojencev pa je v zavodu v Portorožu, ki so ga ustanovili takoj po osvoboditvi. V Ljubljani so otroci od šestega leta do mladeniške dobe. Imajo učne tečaje in delavnice – grafične, litografske, knjigoveške, galanterijske itd. Vidite torej, da je bilo to naše podvzetje upravičeno in bodo ti mali glušci globoko spoštovali ameriške Slovence za njihovo veliko človekoljubno pomoč. Ne samo, da jim bomo olajšali učenje, napravili jim bomo tudi neizmerno veselje, ko bodo prvič slišali glas svoje matere in očeta. Aparat, za katerega smo potrošile 2.186,23 dolarjev, je že na poti v domovino. Iz zahvalnega pisma, ki smo ga prejele za lani poslane slušne aparate, glasbene igrčke, knjige itd., vam preberem samo en stavek... »Neizmerno smo si želeli, da bi naši ameriški dobrotniki videli obraze naših gojencev, ko so gledali poslane darove, saj je ni besede, ki bi mogla izreči lepšo zahvalo od one, ki se je zrcalila na obrazih naših malih glušcev.« V tej kampanji smo razposlale okrog 850 prošenj in kot vedno so tudi sedaj prednjačila društva Slovenske narodne podporne jednote. In delegatkam je prebrala še pismo Jožeta Zakovška, tedanjega ravnatelja zavoda: »Ko vas, spoštovane tovarišice, najlepše pozdravljam, vam izražam globoko hvaležnost gluhe mladine Slovenije in Zavoda za vzgojo gluhe mladine v Ljubljani za vse neprecenljive usluge, ki ste jih doslej storile slovenskim gluhim. Vse priznanje vam gre predvsem zato, ker ste zavod s svojimi lastnimi žrtvami sodobno tehnično opremile, tako da v tem pogledu ne prednjači samo v Jugoslaviji, ampak tudi v sosednjih srednjeevropskih državah, kar priznajo tako domači kot inozemski strokovnjaki, ki obiskujejo naš zavod...«

Prebrala je še zahvalno pismo Mire Dobovšek, ravnateljice zavoda za slepo mladino, namenjeno vsem Progresivnim Slovenkam: »Globoko nas gane vsak obisk ameriških

rojakov v Zavodu za slepo mladino, še posebno vas, članic Progresivnih Slovenk Amerike, ki ste veliko žrtvovala za svojo 'staro domovino', da ste pomagale celiti rane, ki jih je hudo zadala minula vojna. Tudi slepi otroci so bili v veliki meri deležni vaše dobrotljivosti. Mnogo stvari v zavodu nas spominjajo na vas: pisalni stroji in drugi učni pripomočki, orglice, volna za pletenje, očala itd., sodelovale pa ste tudi v akciji, ki jo je začel Anton Garden za nabavo pralnih strojev za naš zavod. Za vse to vam še enkrat – topla in pristrčna hvala! Hvala vam, da v srcu nosite še vedno zvesto ljubezen do stare domovine, ki je pravzaprav ljubezen do vaše mladosti – kljub temu, da je vaše srce z močnimi vezmi že spojeno z vašo novo domovino, kjer ste rodile in odgojile svoje otroke in ti že tudi vaše vnuke...

Običajno je na letnih konferencah brala tudi pisma s spodbudnimi besedami, ki so prihajala iz vseh krajev Amerike, obenem z velikodušnimi darovi: ... »Morate vedeti, kako nas rojaki spodbujajo, se nam zahvaljujejo za naše delo in izražajo globoko spoštovanje do naše organizacije. Poročajte o tem na seji svojih krožkov, saj nam take besede ustvarjajo dobro voljo za delo v prihodnosti in zavest, da je bilo delo dobro opravljeno.«

Na letni konferenci v maju 1957 je Josephine Tratnikova sporočila, da je na poti v Ljubljano pralni stroj, ki so ga naročile v Nemčiji in stane skupaj še z drugimi zdravniškimi instrumenti, ki so jih naročile v Angliji, skupaj 4.222,51 dolarjev. Vse to je prejela porodnišnica v Ljubljani. Za bolnišnico tuberkuloznih v Sežani so prek tvrdke Hellige Inc. v New Yorku poslale zdravila in zdravniške instrumente, Zavodu Janeza Levca, kjer oskrbujejo duševno zaostale otroke, šivalni stroj »Singer«, zdravila, šolske in šivalne potrebščine...

Z enako požrtvovalnostjo pa so podpirale tudi ameriške socialne in zdravstvene ustanove. Prebrala je zahvalna pisma naslednjih ustanov: Cleveland Area Heart Society, National Foundation for Infantile Paralysis, Inc., March of Dimes, National Multiple Sclerosis Society in Sunny Acres Tuberculosis Hospital, Red Cross itd.

In nikar se ni pozabila še posebej zahvaliti svojim soodbornicam Jennie Skuk in Helen Mikuš, tajnicam clevelandskih krožkov in krožkom organizacije v drugih krajih, ki so prav tako požrtvovalno pomagali polniti sklade osrednjega relifnega odbora PSA.

To je le delček vsega obsežnega dela, ki ga je vodila Josephine, ta skromna, krhka žena, toda žena z velikim srcem in čustvovanjem do pomoči potrebnih.

»Your generous contribution will do much to carry on the work of our National Foundation for Infantile Paralysis

Josephine Tratnik (peta z leve) ob prvem obisku Vide Tomšičeve (četrti z leve) v Clevelandu. Drugi so še (z leve): Cecilia Shubel, Viki Polšak, Bud Dawson, že omenjeni, Jospeh Zele in Josie Zakrajšek.

and will also help to improve productive methods and performance of the Salk vaccine...

... Consistent support such as given by the members of the Progressive Slovene Women of America is tremendous help to the American Cancer Society in their efforts to stamp out this dread disease...

... We wish to thank you very much for your generous contribution for the Muscular Dystrophy Association. It is through the kindness and generosity of people such as your organization that we have been able in a relatively short time to undertake a large research program to discover a cure for this crippling and dread disease.

To so tople zahvalne besede predsednikov navedenih ameriških ustanov.

Le kako je zmogla, da je poleg vsakodnevnih skrbi za dom in družino – bila je nadvse skrbna mati sinu in trem hčeram – žrtvovati ves svoj prosti čas in tudi marsikatero noč za pomoč drugim. Čez dan je obiskovala rojake in jih prepričevala, kako potrebna je pomoči domovina, zvečer in ponoči pa je odgovarjala na pisma ter potrjevala in vpisovala zneske, ki so jih pošiljali rojaki iz vseh krajev Amerike na njeno ime. Prostovoljno je delala v ameriških humanitarnih organizacijah in je za nekatere prevzela celotno zastopstvo v Clevelandu.

In le kje je našla čas še za delo v društvih. Velik del svojega srca je posvečala svojim malčkom, kot je rekla, v mladinskem krožku št. 2 Slovenske narodne podporne jednote, ki ga je vodila več let. Z materinsko ljubeznijo je učila otroke tretjega in četrtega slovenskega rodu pravilnega izgovora in pomena slovenskih pesmi, s katerimi so tako uspešno nastopali na koncertih in televiziji. Tudi njen prispevek je, da ta pevskih zbor še vedno obstaja in je lani – pod vodstvom Cecilije Dolgan, spet gostoval v Sloveniji. Bila je članica glavnega nadzornega odbora SNPJ in petindvajset let tajnica clevelandске federacije društev SNPJ, dalje predsednica društva Napredne Slovenke št. 137 SNPJ, udejstvovala se je pri Slovenski čitalnici v Clevelandu, v šolski organizaciji staršev PTA Groups, pri Slovensko-ameriškem narodnem svetu – SANS, še leta 1962 spomladi je bila delovna predsednica na Ohio Fraternal Congressu, to je v organizaciji, ki združuje društva vseh priseljencev v Ohio in se sestaja letno. Bila je tudi med začetniki Slovenskega doma za ostarele v Clevelandu, ki mu organizacija PSA še danes posveča vso plemenito skrb in veliko gmotnih sredstev.

Jožefa Frančiška Falle se je rodila 22. septembra 1900 v Ljubljani. Še preden je končala ljudsko šolo na Vrtači, sta ji v kratkem razdobju umrli oče Jožef, krojaški pomočnik, in mati Margareta, roj. Delavec. Zato jo je takoj po končani šoli, leta 1915, vzela k sebi materina sestra Marija Pirnat, ki je živela z družino v Girardu, Kansas. Tako je prišla kot petnajstletno dekle v neznano Ameriko. Tu se je poročila s Slovencem Kogovškom in rodila sina. Mož ji je umrl in ostala je s petmesečnim sinkom. Leta 1919 se je poročila s Frankom Tratnikom in rodila še tri hčerke. Josephine je umrla 16. septembra 1962 v Clevelandu zaradi možganske kapi.

Njeno ime bomo zaman iskali v raznih spominskih knjigah ameriških vzgojnih in zdravstvenih ustanov v Ameriki, pa tudi v Sloveniji ga ni. Vendar vemo vsi, ki smo jo poznali in delali z njo, da tega ni nikdar pričakovala, kaj šele delala zato, da bi prišlo njeno delo v ospredje. Bila je skromna in predana delavka, kar lahko rečemo tudi za druge članice Progresivnih Slovenk Amerike. Vatro Grill je v svoji knjigi »Med dvema svetovoma« zapisal: »Ljudi, takšne predanosti in požrtvovalnosti, kot je bila Josephine Tratnik, je bilo zmeraj malo, danes pa jih sploh ni več!«

Mila Šenk

Osem desetletij delovanja Slovenske narodne podporne jednote

Ko so slovenski izseljenci prihajali iz 'starega kraja' v novi svet, v deželo neomejenih možnosti, so prišli za vsako delo, ki so ga našli; kopali so premog in železno rudo, garali po jeklnah in topilnicah, drvarili in tesarili po obsežnih gozdovih na severu, da omenimo le nekaj poklicev. Toda kjerkoli so se zaposlili, so bile varnostne naprave pomanjkljive, če o teh sploh lahko govorimo, nesreče in poškodbe so bile na dnevnem redu. V takih primerih je bila seveda pomoč soseda ali sorojaka več kakor dobrodošla. Toda to ni bilo dovolj. Kajti pogovor pravi: v slogi je moč.

Prva bratska organizacija je bila ustanovljena pred 90 leti, točneje 2. aprila 1894 v Jolietu, Ill., to je bila kranjsko-slovenska katoliška jednota ali s kratico KSKJ. Še danes lahko beremo v pravilniku med drugim te besede: organizacija ima namen pomagati vdovam, sirotam in sorodnikom članov, pospešuje in krepi naj prijateljstvo in enotnost. Mnogi izseljenci so posegli v razredni boj že v starem kraju in ti so se zbrali v socialističnih klubih, slovenski socialistični klub iz leta 1903 je dobil ob ustanovitvi Jugoslovanske socialistične zveze v nji številko ena.

Prvo nekatoliško slovensko društvo je bilo ustanovljeno leta 1891 v Chicagu; člani so radi poudarjali, da bi bilo potrebno ustanoviti slovensko centralno podporno organizacijo. Ker pa ni bilo izgledov za ustanovitev svobodomiselnih organizacij, se je klub Slovenija pridružil češki svobodomiselni podporni organizaciji ČSBPJ, v kateri je dobil številko 44; Slovenija je imela največ 60 članov; tajnik Slovenije je bil Joseph Verščaj (pisano tudi Werschay).

Za kritje stroškov prve konvencije, ki je bila v Chicagu v prvih dneh aprila leta 1904, je Slovenija prispevala petdeset dolarjev, delegatom pa poslala spodbudno pismo.

Leta 1902 je bil osnovan tudi prvi Slovenski delavski pevski zbor Orel; vsi ustanovni člani Orla so se po ustanovitvi Slavije vključili v društvo. Pevski zbor Orel je sodeloval na prireditvi v prid ustanovitve SNPJ aprila 1904.

Prvo posvetovanje je bilo 23. septembra 1903, klub je dobil začasno ime »Slavija«; začasni predsednik je bil Franjo Bernik, Anton Medica pa zapisnikar. V Glasu Svobode (podnaslov: prvi svobodomiselni list za slovenski narod v Ameriki) so oglašali novi klub. Toda še isti dan, to je 23. septembra 1903, je bilo prvo zborovanje za Narodno slovensko jednoto; razpravljali so, kakšno ime naj dobi novo društvo; sprejeli so predlog, naj se začasno imenuje Slavija; namen pa je bil, da bi čim prej ustanovili Slovensko narodno jednoto.

Glas Svobode je poročal 25. septembra 1903, da je na prvem sestanku dva dni poprej pristopilo v klub 62 članov; toda le osem članov je plačalo pristopnino, drugi so obljubili, da bodo plačali pozneje, tretji pa so se hoteli najprej prepričati, kako bo klub deloval.

Enajst dni po prvem zborovanju društva Slavije so se člani ponovno sestali; iz zapisnika z dne 4. oktobra 1904 je razvidno, da so volili stalni odbor, za predsednika je bil izvoljen Frank Klobučar, za podpredsednika Joseph Verščaj, za zapisnikarja Anton Mladič, Frank Bahovec za blagajnika; izvolili so tudi gospodarski odsek. V prvi blagajni je bilo \$9.93 gotovine; toda začetek je bil tu.

Razna samostojna društva, ki so že delovala širom ZDA, so poročala, da so voljna pristopiti k Slovenski narodni jednoti. Toda imeli so velike finančne skrbi, v Springfieldu, glavnem mestu zvezne države Illinois, bi bilo potrebno položiti ob inkorporiranju \$500, nova organizacija bi morala imeti vsaj 500 članov, preden bi lahko zaprosila za ustanovno listino.

Ob koncu decembra leta 1903 je bilo v blagajni petnajst dolarjev in nekaj centov.

Upali so, da bodo lahko sklicali konvencijo za ustanovitev nove organizacije že v decembru leta 1903, toda odziv je bil tako slab, da se je Slavija odločila, da bo preložila konvencijo na prihodnje leto.

Društva, ki so se prijavila za vključitev v novo podporno organizacijo, so štela skupno le dobrih dve sto članov, nekateri sploh še niso plačali prispevkov ali pa so poravnali le pristopnino; Slavija je bila najbolj številna.

Na seji v februarju leta 1904 so sklenili, da bo ustanovna konvencija 6. aprila 1904 v Chicagu, zaključek naj bi bil v soboto in v soboto naj bi bila prireditev. Čisti dobiček pa bi dodelili blagajni. S to prireditvijo naj bi tudi počastili delegate.

Polagoma so se oblikovala pravila nove organizacije; med naprednimi delavci v Chicagu je vladalo veliko zanimanje za prvo konvencijo, ki je bila v Narodni dvorani na 18. cesti in Racine ave.

Omenili smo že, da so se pravila polagoma oblikovala, prva pravila so sestavljali Frank Petrich, Frank Medica, John Peteh, Joseph Verščaj in Frank Čeh; tajnik tega odbora, ki so ga imenovali 'gospodarski odsek', je bil Frank Petrich. Največ snovi so črpali iz pravil češke podporne organizacije ČSBPJ, nekaj pa tudi iz nemških virov; pravila so bila spisana v slovenščini, kajti nihče ni obvladal dovolj angleščine.

Vsa društva, ki so se prijavila za vključitev v novo organizacijo, so bila samostojna; v ponedeljek, dne 6. aprila se je pričelo ustanovno zborovanje. Predsednik prvega zborovanja ali konvencije je bil Frank Klobučar, za tajnika so izvolili Franka Medico, za zapisnikarja Franka Petricha, vsi trije so bili člani Slavije.

Delegati so bili naslednji: za Slavijo John Stonich, Martin Konda, Anton Mladič, Joseph Duller, Martin Potokar, Frank Petrich, Frank Klobučar, Mohor Mladič, John Verščaj in Frank Medica.

Društvo šte. 2 Triglav v La Salle, Ill. je zastopal Dan Badovinac; društvo Adrija šte. 3 v Johnstownu, Pa. pa

Delegati prvega glavnega zborovanja "Slovenske Narodne Podporne Jednote"
Chicago, Ill. 9. April, 1904.

Delegati prvega glavnega zborovanja Slovenske narodne podporne jednote

Edward Hribar, sedanjí predsednik Slovenske narodne podporne jednote

Mike Štrukelj.

Delegati Slavije so zastopali še naslednja društva: Anton Mladič društvo Bratstvo šte. 4 Steel, Ohio, Joseph Duller – društvo Naprej št. 5 Cleveland, Martin Konda – društvo Bratstvo šte. 6 Morgan, Pa., in Prosveta, Allegheny, Pa., Frank Medica društvi Delavec šte. 8 So. Chicago in Bratstvo naprej šte. 9 Yale, Kansas.

Vsak delegat ima toliko glasov, kolikor društev zastopa. Konda, Medica, Mladič in Duller so imeli skupno deset glasov, ostalih osem delegatov pa le po en glas.

Devet društev je bilo zastopanih z delegati ali s pooblaščenci na prvi konvenciji; društvo Slavija je šteló pred konvencijo 74 članov, po konvenciji le še 62 članov; društvo Triglav št. 2 je bilo ustanovljeno v oktobru leta 1903, v prvem letu je šteló 43 članov, ob koncu leta 1904 pa 65 članov.

Društvo Adrija, Conemaugh-Johnstown, Pa. je bilo ustanovljeno januarja leta 1904; ob koncu istega leta je bilo v društvu 47 članov; društvo Bratstvo, Steel, pozneje Neffs, Ohio, je bilo ustanovljeno v februarju leta 1904 z 18 člani; društvo Naprej šte. 5 Cleveland je bilo prav tako ustanovljeno v februarju leta 1904 z 12 člani.

Društvo Bratstvo, Morgan, Pa. (danes Sygan) šte. 6 se je že zgodaj pomladi leta 1904 prijavilo za priključitev novi jednoti; društvo Prosveta Allegheny, Pa. je bilo ustanovljeno v aprilu leta 1904; društvo Delavec šte. 8 na južni strani Chicaga je imelo skromne začetke, šteló je 16 članov, društvo Bratstvo naprej v naselbini Yale, Kansas je bilo ustanovljeno 6. aprila 1904. To so društva, ki so se odzvala vabilu.

Še vedno so kovali ime novi organizaciji, besedo »jednota« so si izposodili od Čehov, vrstili so se razni predlogi; šele ko je konvencija v poznejši razpravi osvojila pravilnik, da bo plačevala bolniško podporo iz centralne blagajne, so k imenu Slovenska narodna jednota dodali še pridevnik »podporna«; prevladalo je torej ime Slovenska narodna podporna jednota.

Prvotno so bili zapisniki rokopisni, v Uvodu knjige zapisnikov, ki vključuje zapisnike od začetka do julija leta 1907, je zapisano: »Ta knjiga je namenjena v prvem oziru, da se zapisuje vse važnosti o početku in razvoju »Slovenske narodne podporne jednote« kakor vse važne nasprotne pojave isti; nadalje se zanaša ob zaključku nadzorniškega odbora o delovanju ozir. stanje blagajne in se vpišejo

perijodični dohodki in izdatki; nadalje se vbeleži vse ude, ki so dobili izplačano podporo bolezni – in tudi tiste se vpiše, ki so bili z usmrtnino izplačani. Upisujejo se tudi stvari, ki so na kakem glavnem zborovanju te jednote postale nove, kar bi mogoče pomenilo za celo jednoto dober uspeh itd. Vendar pa mora biti zapisnik vedno v tesni zvezi s stvarmi, ki so resnične.« (Dobesedni prepis)

Prvi odbor so sestavljali: predsednik John Stonich, podpredsednik Mihael Štrukelj, tajnik Martin V. Konda, zapisnikar Frank Petrich (pravilno arhivar); blagajnik Frank Klobučar; nadzorniki: Dan Badovinac, John Verščaj, Anton Mladič; porotni odbor: Joseph Duller, Martin Potokar, Mohor Mladič; bolniški odbor John Verščaj, Joseph Duller in Anton Mladič.

Še isto leto so se vključila v SNPJ naslednja društva: društvo Bratoljub šte. 7 iz Claridga, Pa., društvo Trdnjava šte. 10, Rock Springs, Wyo., šte. 11 Sokol Roslyn, Wash., društvo Sloga Waukegan šte. 14, društvo Zarja šte. 15 Ravensdale, Wash., društvo Sloga šte. 16 Milwaukee, Wis. je pristopilo v začetku leta 1905.

Junija leta 1912 je tajnik društva Bratstvo šte. 4 SNPJ poročal, da je umrl neki član, ali točneje umrl je, še preden je postal član jednote in preden je prispelo zdravniško spričevalo na glavni urad; bil pa je član lokalnega društva, zato je bilo nujno potrebno, da so ga dostojno pokopali; tajnik Rebol je založil \$49 za stroške; centralni odbor ne more vrniti vsote, izraža obžalovanje, istočasno pa se zahvaljuje vsem, ki so priskočili na pomoč.

Pri društvu Bratstvo šte. 6 se je ponesrečil član Trček; poiskati bo treba sorodnike pokojnika.

Taki so bili začetki organizacije, ki deluje osem desetletij; pred desetletji je bil pisarniški pribor skromen, črnilnik, pero in peresnik, danes pa ima glavno besedo kompjuter.

Zdenka Mihelič

V cvetoči dobi ženskega društva

Napredne Slovenke št. 137 SNPJ

Cleveland, Oh. – Od ustanovitve društva Napredne Slovenke št. 137 SNPJ, l. 1910, so bile njegove članice gonilna sila vseh dejavnosti v slovenski naselbini, saj so bile med njimi zelo razumne in delavne žene. Tako lahko navedem nekaj imen, ustanoviteljic, ki so bile tudi v društvenih uradih: Frances Lausche, Frances Černe, Anna Eršte, Frances Hudovernik, Josephine Jereb, Ivanka Martinčič, Josephine Mežnaršič.

Tajništvo društva sem sprejela leta 1930. V tem času je društvo šteló nad 300 članic v odraslem oddelku in okrog 40 v mladinskem. Tako smo lahko pošiljale po dve delegatkinji na konvencije.

Naše društvo je bilo prvo v Clevelandu, kjer je bil ustanovljen l. 1938 Mladinski krožek s št. 2. Bila sem ustanoviteljica in direktorica tega krožka. Ponosne smo, da po 45. letih še danes obstoja pod vodstvom agilne, zmožne in stabilne voditeljice Cecilije Valenčič-Dolgan.

Za časa mojega petnajst-letnega tajništva, je bila najbolj vidna in delavna moč, blagajničarka Josephine Tratnik, moja pomočnica pri mladinskem krožku posebno pri ročnih delih; po smrti preds. Josie Močnik, je prevzela predsedništvo in tudi tajništvo Federacije društev SNPJ v Clevelandu. Še pozneje je bila izvoljena celo v glavni urad

Jednote. Trudila se je, da je obstal krožek št. 2. Zelo je bila pogrešana po prerani smrti leta 1966.

Posebno v nepozabnem spominu mojega tajništva sta mi ostala dva dogodka. Prvi je bil leta 1939, ko smo bili clevelandski Slovenci povabljeni na Mednarodno slovesnost, da bi pokazali nekaj svojih narodnih običajev. To povabilo smo dobile tudi pri našem društvu. Pok. Josie Močnik, preds. je predlagala, da se tudi me vključimo v to parado. Toda, smo rekly, hočemo se v nečem odlikovati. Kaj, če bi imele konje in voz, pa bi lahko predstavile pravo kmečko ohcet.

Josie se ni dala ugnati in je nadaljevala: »Vse bom lahko dobila, ker vem kdo ima voz in konje; pa ne samo navadne konje, to so vranci belgijske pasme, s katerimi se bomo postavile. In veste kdo jih lastuje? Moj prijatelj John Drenik. Gotova sem, da se bo navdušil za kaj takega, kar jutri bom šla do njega.«

John Drenik je bil lastnik podjetja za razvažanje piva in finih vin. Rečeno, storjeno. Sam John se je tega tako razveselil, kot kak mladenič. Obljubil nam je še dva izkušena kočijaža. Tudi hojice je bilo treba preskrbeti in še marsikaj. »Le povejte kaj potrebujete in boste dobile.«

Meni je bila poverjena naloga organizirati pevsko skupino, kar ni bilo problem. Izbrala sem društvene in krožkovske članice od Naprednih Slovencev in fante od dramskega društva Ivan Cankar. Zato sta bila na vozu dva različna napisa; na eni strani »Napredne Slovenke« na drugi pa »Ivan Cankar«.

Na dan povorke je poslal Drenik iz Euclida ta lepo okrašeni voz pred Slovenski narodni dom na St. Clair Ave., kjer smo se vsi svatje z ženinom in nevesto – Rudy Widmar in Marion Tratnik-Adams – s teto in mešetarjem – Bertha Eršte in Tone Šubelj – ter godcem, posedli na voz in odpeljali s 65. ceste v mesto.

John Drenik nas je z avtom spremljal in gledal kako so nam ljudje ob cesti ploskali in odobraval naše petje in vriskanje. Neprenehoma se je smehljaj in muzal misleč, če ne bi bilo mojih konj, pa se Slovenci ne bi mogli pokazati v tej paradi s kmečko ohceto... Ta dogodek ga je tako poživljal, da mu je gotovo podaljšal življenje za deset let.

Slovenci smo odnesli prvo nagrado. Takrat smo imeli tudi slovenskega župana Franka J. Lauscheta in na njegovo željo smo v mestu zapeli še narodno »Dve let' in pol«. Snemali smo tudi slike te ohceti. Drenik se je postavil poleg svojih Belgijcev in z nami slikal. Eno takih slik je uporabil

Mednarodna slovesnost z etnično parado (1939), na kateri so sodelovale Napredne Slovenke skupno z dramskim zborom Ivan Cankar. Prejeli so prvo nagrado z uprizoritvijo slovenske kmečke ohceti.

za svoj letni stenski koledar. Še sedaj mi postane gorko pri srcu, če pogledam te slike, na zlata mlada leta.

Drugi zame nepozabni dogodek je bil, ko smo slavile društveno 30-letnico 27. okt. 1940. leta. Spet so članice predlagale nekaj posebnega za to obletnico. Rekla sem: »Zakaj pa ne? Saj imamo Mladinski krožek in prav v tem času je umestno, da pokaže mladina svoje talente. Imamo članice, ki so tudi članice dramskega društva Ivan Cankar in spet si bomo sposodile fante od Cankarja.« Ker sem bila takrat tudi Cankarjeva režiserka, je šlo vse na gladko.

Podale smo veseloigro »Domišljavko« v treh dejanjih in A. Kobalovo enodejanko, obe navihani in zabavni. Vmes so nastopili člani krožka s petjem, igranjem instrumentov in deklamacijo. Prireditvev je dosegla velik uspeh.

Za to proslavo so mi bile ustanoviteljice tako hvaležne in navdušene, da so mi poklonile lepo spominsko knjigo in v njo napisale lepe sestavke. Isto je storil slavnostni govornik in glavni odbornik Matt Petrovich, ki je med drugim zapisal: »Kdor uživa zaupanje, spoštovanje in ljubezen svojih rojakov, je najbogatejši človek.«

Sodnik Frank J. Lausche, sin pok. ustanoviteljice in prve društvene predsednice, je tudi med drugim napisal: »Permit me to add my tribute to you and my gratitude for a most enjoyable afternoon at the 30-th anniversary of your splendid lodge. You have been a tireless worker among the Slovenes of Cleveland and a source of joy to them.« To so pač krasni spomini, česar se ne da pozabiti.

Pred mojim odhodom na Florido l. 1941, je sprejela tajništvo Josie Zakrajšek. Pred kakimi sedmimi leti se je končno društvo spet združilo z društvom »Naprej« št. 5, iz katerega je bilo prvotno ustanovljeno. Cas pač prinese grenke spremembe, kar je vidno pri marsikaterem društvu.

Tončka Simčič

Prosveta – topla vez med rojaki v tujini

Ko je bila v prvih aprilskih dneh leta 1904 ustanovljena Slovenska narodna podpora jednota, ni imela svojega glasila. Leta 1902 sta Martin V. Konda in Frank Medica, ki sta bila med glavnimi pobudniki za ustanovitev enotne podporne organizacije, začela izdajati list Glas svobode s podnaslovom Prvi svobodomiseln list za slovenski narod v Ameriki; list sta ustanovila v Pueblu, Colo., pozneje sta ga preselila v Chicago. List je objavljala društvene in družabne novice in seveda agitiral za ustanovitev nove podporne organizacije.

Od januarja 1908 dalje je izhajalo Glasilo Slovenske narodne podporne jednote (dve leti poprej je začel izhajati Proletarec), prvi urednik Glasila je bil Frank Kerže (ali Krže), toda ko je bil izvoljen za tajnika SNPJ, je uredništvo pustil, ker obeh dolžnosti ni zmogel.

Po 4. redni konvenciji SNPJ, ki je bila v oktobru 1909, se je Glasilo spremenilo iz mesečnika v tednik. Delokrog Glasila je bil dokaj nejasen; pravila so predvidevala, naj list objavlja strokovne, poučne, zabavne in vzgojne članke, niso pa dajala podrobnejših navodil, v kakšnem duhu naj bodo članki pisani.

Urednika so lahko odstavili, če se je izkazalo, da je nesposoben ali pa dela ne opravlja v redu; toda o odpustu sta soglasno sklepala najvišji in pomožni odbor. Glasilo je pričelo izhajati kot tednik v januarju leta 1910.

Omenili smo že, da je urednik Krže dal odpoved, delno zaradi tega, ker dveh odgovornih funkcij ni zmogel, delno

zaradi tega, ker mu je glavni odbor SNPJ naročil, naj objavi zaključek društva »Triglav« št. 2 SNPJ, La Salle, Ill., v tem je videl napad na lastno osebo zaradi članka »Prvo splošno glasovanje«.

Sledile so viharne seje, glavni odbor je v smislu pravil izvolil za urednika Jožeta Zavertnika; delo naj bi opravljal do prihodnje konvencije.

Peta redna konvencija SNPJ je bila v septembru leta 1912; na tej konvenciji so začrtali bolj določene točke, ki se tičejo urejevanja »Glasila«; list naj bo urejen v naprednem duhu in v duhu organiziranega delavstva. Prav tako so začrtali smernice o urejevanju uradnega glasila; urednik mora soglašati z načelno izjavo in resolucijami, in z določeno smerjo lista.

Na šesti redni konvenciji, ki je bila v septembru leta 1915 so osvojili resolucijo za ustanovitev lastne tiskarne; glasilo naj bi postalo dnevnik, čim bodo zbrali pet tisoč naročnikov.

V Glasilu so objavili naslednji oglaš:

Konvenciji so predložili tri vprašanja: ali hočemo dnevnik, tednik ali mesečnik; za dnevnik je bilo oddanih 700 glasov, za tednik 1, za mesečnik 3; konvencija je brez ugovora sprejela sklep o ustanovitvi tiskarne in dnevnika.

Dne 1. julija leta 1916 je izšla prva številka Prosvete, na dnevnik se je do te številke naročilo 3000 naročnikov. List je izhajal šestkrat tedensko, to je ob delavstvih, ni pa izšel ob nedeljah in praznikih. Vse do konca leta 1932 je Prosveta izhajala šestkrat na teden; od leta 1933 pa petkrat tedensko. Z leti se je število naročnikov povzpelo na več kot šest tisoč rednih naročnikov, med tem ko so tedensko izdajo, ki je izhajala ob sredah in v glavnem objavljala društvena poročila in dejavnosti; ta »uradna« izdaja je sprva izhajala le v slovenskem jeziku, toda ko so se začela ustanavljati angleško poslujoča društva SNPJ, je bila izdaja kombinirana, to je v slovenskem in angleškem jeziku. Če pa je v eni družini, ki živi na istem naslovu, več družinskih članov včlanjenih v SNPJ, prejema jo le po en izvod.

Toda z leti se je število naročnikov na dnevnik, ki je bil tiskano izključno v slovenščini, zmanjševalo; starejši rod je izumiral, pripadniki druge generacije izseljencev, ki so se že rodili na tujih tleh, pa niso bili dovolj veščini materinščine, da bi lahko prebirali slovenski tisk.

Kljub številnim kampanjam za pridobivanje novih naročnikov in vabljenim nagradam, ni uspelo zamašiti vrzeli, ki so nastale s smrtjo starejših naročnikov.

Leta 1974 je prišlo tako daleč, da je bila dnevna Prosveta popolnoma ukinjena in ves januar 1974 je izhajala le »uradna« izdaja ob sredah. Toda clevelandski odbor za ohranitev dnevne Prosvete se je resno lotil dela in s februarjem leta 1974 je začela Prosveta ponovno izhajati in to štirikrat na teden. Število stalnih naročnikov se je nižalo, do konca obilgatne številke je izhajala še ena izdaja ob ponedeljkih, od začetka leta 1979 pa izhaja le še izdaja ob sredah; tudi slovenske strani so se močno skrčile. Sprva so bile v tej edini izdaji po tri strani slovenskega gradiva, pozneje le dve, sedaj pa že dolgo časa polnimo eno in edino stran, čeprav bi si starejši rod želel več slovenskega čtiva. Toda to je glas osamelih.

Uredništvo je skušalo pritegniti mlajši rod, kajti mnogi so svetovali, da bodo mlajši raje segali po Prosveti, če bo v njej več branja v angleščini in to iz področja slovenske zgodovine, književnosti, umetnosti, etnologije, geografije in slično. Toda za pripravo takih člankov bi potrebovali več ljudi in gradiva.

Leta 1975 je bilo prodano glavno poslopje oz. poslopje glavnega urada SNPJ na križišču Lawndale in 27. ceste v Chicagu; v kletnih prostorih je bila tiskarna, kjer so tiskali Prosveto. Toda tiskarski stroji so bili zastareli, potrebni

čestih popravil, ki so bila vezana s precej visokimi stroški; tiskarski stroji bi delali čast kakemu tiskarskemu muzeju, toda za sodobno in hitro poslovanje niso več bili primerni.

Vse poslopje, kot bi rekli, od podstrešja do kleti, je bilo prodano, kupec je hvaležno sprejel tudi tiskarske stroje, saj je cena bila vabljiva, baje jih je očistil, popravil in od časa do časa še zaropčejo.

Toda v novem poslopiju SNPJ v naselbini Burr Ridge, Ill., načrtovalci niso predvideli prostorov za tiskarno, še uredniški prostor je skromna soba brez oken (sedaj).

Ob koncu julija 1975 je »stavljeno prevzelo« podjetje Compu-Comp (Comptutorized Typesetting), ki je dotlej imelo že precej izkušenj na tem področju, toda to so bile izkušnje z angleškimi listi; slovenski jezik je predstavljal trd oreh, posebno kar se tiče diakritičnih znamenj. Tako sem se začasno preselila v njihove poslovne prostore in sproti skušala razvozlati gordijske voze.

Prišlo je do mnogih sprememb v uredništvu, urednik, ki je bil dolga leta član glavnega odbora SNPJ in torej voljen, je sedaj imenovan, prav tako znanje slovenskega jezika ni več neobhodno potrebno, je zaželeno; saj sva med vsemi uslužbenci SNPJ, le dve uslužbenki bili rojeni v Sloveniji, ostali so bili rojeni že v tujini, nekateri so prvič čuli, da so Slovenci na svetu, ko so prišli sem v službo, so namreč pripadniki drugih narodnosti. Vse po geslu: Equality Employer.

Ne mislim kritizirati preteklosti, toda še vedno si upam trditi, da bi list, ki so mu pred skoraj sedmimi desetletji dali tako lepo in zvaneče ime, lahko doživljal boljše čase, ko bi v prejšnjih časih dali malo več prostora resničnemu prosvetljanju, kulturi in zgodovini slovenskega naroda in pustili strankarske spore pri miru. Škoda, da ni uspelo pritegniti mladega rodu in ga zainteresirati za bogato slovensko kulturno dediščino, kar bi sedaj, ko vsi vneta iščejo »korenine« lahko rodilo bogate obresti. Ali sem preveč optimistična v svojih izjavah?

Zavedamo se, da je tiskanje etničnega tiska na tujih tleh vezano na velike žrtve in seveda visoke stroške; kruto je

Naročite se na dnevnik "Prosveta" S. N. P. J.

bodoči slovenski dnevnik v Zd. državah. List bo prinašal dnevno dobre, podučljive članke, novice iz starega kraja in Amerike, sploh elega sveta, zanimive romane in zabavno čtivo.

Dnevnik izide dne 1. Julija

Naročnina stane za celo leto \$3.00, pol leta \$1.50 za Zd. države. Za naročnike izven Zd. držav, izveniš Canade, stane za celo leto \$4.50, za pol leta \$2.25. Ravnotako stane za celo leto \$4.50 in pol leta \$2.25 v mestu Chicago in So. Chicago.

Imena, naslove in naročnino pošiljajte na sledeči naslov: UPRAVNIŠTVO "GLASILA" S. N. P. J., 3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

Vse poštne denarne nakaznice — Money Order, bančne draft čke se naj naslovi na "Prosveta" S. N. P. J. Ne rabite osebnih imen!

Vsa nadaljša pojasnila daje drage volje upravništvo "Glasila".

namreč dejstvo, da je poleg dobre volje potreben tudi kapital.

Slovenski del je torej zdecimiran na eno samo stran, večkrat sem skušala predlagati, da bi vsaj enkrat na mesec slovenski del nekoliko razširili, pa se vedno vse ustavi ob finančnem vprašanju, kajti tiskarski stroški, poštnina in vse, kar je s tem v zvezi, neprestano naraščajo. Kam plovemo?

Iz slovenskih dopisov oz. iz pisem slovenskih bralcev sklepam, da so precej v letih in da pripadajo prvi generaciji izseljencev, glede na izobrazbo pa verjetno prevladuje osnovnošolska; lahko smo pa ponosni, da mnogi pripadniki 'stare garde' pišejo v zelo čistem jeziku, ki ima sicer včasih narečni prizvok, prav tako lepo pišejo tisti, ki so v najnežnejših letih prišli s starši v novi svet in tukaj zaključili osnovno šolanje.

Ob nastopu službe so mi pojasnili, da mora biti pisanje enostavno, jasno in preprosto; to dejstvo podpišem z obema rokama. Sem pa proti vnašanju 'spačenk'. Res je, da se mnogi naši rojaki z določenim predmetom ali pojmom na domačih tleh niso nikoli srečali, je pa izhod v tem, da zapišemo slovensko besedo, ki je najbližja in najbolj razumljiva, v oklepaju pa morda angleški prevod, ki jim bi bil bolj razumljiv. V ušesa me bodejo izrazi, da 'po štriti drajvajo kare', nehoti se spomnim, kako so nam včasih za zgled postavljali, 'da hauptmanov purš na ganki tepihe klopfa'.

Toda pri tem ne smemo pozabiti, da jih pri delu vodi ljubezen do materinščine in da morda na domačih tleh niso nikoli imeli peresnika v rokah, razen takrat ko so pisali domačo nalogo.

Slovenski pesnik v Ameriki Ivan Zorman je zapisal, da smo tudi mi dediči moči, časti in graditelji nove veličine, tudi slovenski rod je kovač usod in tudi slovenski narod je pomagal pri utiranju svobodnih poti.

Staro pravilo je, da učenca sodimo po učitelju in vzgledi vlečejo. Velika večina bralcev globoko ceni kleno besedo, toda vzgojni proces je nekaj dolgotrajnega, sadovi vzgoje zorijo počasi.

Vsekakor bodo jezikoslovci bodočih pokolenj našli na straneh slovenskih listov, ki so ali pa še izhajajo na tujih tleh, obilo snovi za proučevanje.

Zdenka Mihelich

Televizijska serija o slovenskih izseljencih

Programsko vodstvo TV Ljubljana je sprejelo projekt o seriji televizijskih dokumentarnih filmov o zgodovini izseljevanja Slovencev v januarju 1982 na osnovi predloga uredništva dokumentarnega programa (glavni urednik Drago Pečko, urednica serije novinarka Dorica Makuc). Ob ugotovitvi, da v Sloveniji še nimamo izdelane celovite znanstvene raziskave o slovenskem izseljenstvu, smo povabili k sodelovanju mlade slovenske raziskovalce – znanstvenike, ki so svoje diplomske in druge študijske naloge posvetili posameznim področjem izseljevanja Slovencev. Kratko zgodovinsko podobo za našo serijo je zapisal dr. Matjaž Klemenčič, ki je bil tudi študijski vodnik in organizator televizijskega snemanja v ZDA (10-dnevno snemanje ob 22. konvenciji SNPJ), v Pennsylvaniji, Clevelandu, Washingtonu in New Yorku. Kot gostje SNPJ smo ostali v Greensburgu, Pa., 4 dni, kjer smo filmsko zabeležili slovenske naselbine na področju Pittsburgha in ob tem posneli 30-minutni filmski zapis o konvenciji SNPJ v septembru 1982. Film smo poslali vodstvu SNPJ v Chicagu.

Ob otvoritvi novega doma društva Triglav oktobra 1981 v Buenos Airesu se je Slovenskemu oktetu in novinarju Dela Bogdanu Pogačniku na potovanju po Južni Ameriki pridružil snemalec TV Janez Cimperman. Posnela sta za nas dragocene filmske zapise po njunem izboru. Poskušali bomo dobiti podobo slovenskega izseljenstva v Južni Ameriki s tem prispevkom in s starimi filmskimi in fotografskimi materiali, knjigami, časopisi itd. Že danes pogrešamo med drugim slikovno podobo Paternala v Buenos Airesu. Pomoč povratnikov v Sloveniji nam je zelo dragocena (Franc Kurinčič in drugi). Ob obisku delegacije SIM v Avstraliji decembra 1982, se je radijskemu uredniku Gojku Brvarju priključil televizijski snemalec Janez Cimperman. Iz teh filmskih posnetkov bomo skušali osvetliti sodobno življenje Slovencev v Avstraliji, dopolnili pa ga bomo kot v primeru Južne Amerike s filmskimi arhivi, dokumentacijo itd.

Ob predračunu programa TV Ljubljana za leto 1983 je bilo prekinjeno načrtovano delo na seriji o slovenskem izseljenstvu z utemeljitvijo, da ni denarja. Vendar pa je uredništvu dokumentarnega programa uspelo preskrbeti minimalno vsoto, ki nam je omogočila z velikodušno pomočjo izseljenških organizacij, zlasti pa posameznikov – izseljencev od 3. do 22. novembra 1983 filmsko obdelati delavska območja v Zahodni Evropi: Merlebach in okolica, Aumetz in okolica, Torfou pri Parizu, Sallaumines in okolica, Liège, Eisdien in okolica, Heerlen in okolica in Vestfalija. Torej štiri države: Francija, Belgija, Nizozemska in ZRN.

Letošnje delo na realizaciji serije je zaenkrat omejeno na preučevanje izhodiščnega gradiva za poznejšo filmsko obdelavo: dokumentacija TV Ljubljana (med drugimi bogatimi filmski materiali Božidarja Jakca med obema vojnama), Arhiv SRS, inštitut za izseljenstvo Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, Filozofska fakulteta univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Teološka fakulteta v Ljubljani, Izseljenska matica, Ljubljanski in Pokrajinski muzej, Državni in deželni arhivi na Dunaju, Gradcu in v Trstu.

Diplomatska predstavništva držav, kjer živijo slovenski izseljenci in njihovi potomci, smo s kratkim sinopsisom seznanili s projektom TV Ljubljana o slovenskem izseljenstvu. Naleteli smo na dokajšnjo zainteresiranost in na obljubo, da nam bodo pomagali po svojih močeh.

Obračamo se na rojake s prošnjo, da na naslov RTV Ljubljana (serija TV Izseljenci – Dorica Makuc) pošljejo material, ki nam bi obogatil predvideno serijo. Zlasti potrebujemo fotografije starih naselbin naših izseljencev in življenja v njih: rudarske in industrijske revirje, farme, od začetka množičnega slovenskega izseljevanja do druge svetovne vojne, eventuelne filmske zapise o življenju slovenskih izseljencev, ali informacije, ki bi se jih dalo dobiti.

Hvaležni vam bomo za vsako gradivo, ki nam ga boste poslali, in ga bomo na vašo željo ali vrnili na vaš naslov, ali ga, če boste tako želeli, odstopili Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Prav tako nam bo dobrodošla vsaka vaša sugestija.

Predvidena serija ni samo televizijska serija, marveč zlasti prvi poskus celovitega filmskega zapisa o zgodovini slovenskega izseljenstva. Da bi to nalogo kolikor mogoče avtentično opravili, je poleg arhivskega prikaza neobhodna tudi živa filmska obdelava našega izseljenstva še v osrednjem in zahodnem delu ZDA in v Kanadi.

Kot je iz prejšnjega razvidno, se realizacija zamišljene filmske serije o izseljenstvu nenehno bori z denarnimi težavami, zato bi bili zelo hvaležni vsem izseljenskim organizacijam, če bi tudi one po svojih močeh in v svojem okviru razmislile, kako bi premagali te težave.

Dorica Makuc

Iz albuma Staneta Lenardiča

Seja glavnega odbora Slovenske narodne podporne
jednote

Posnetek s proslave 45-letnice Progresivnih Slovenk
Amerike

Mladinski pevski zbor krožka št. 2 SNPJ iz Clevelanda
med nastopom na izseljenskem pikniku v Škofji Loki,
1983

Med mladinskim zborovanjem v večnamenski dvorani
rekreacijskega središča SNPJ v Enon Valley, Pa.

Srečanje v Washingtonu, D. C. – z leve: John Fabec,
podpredsednik SNPJ, Sergej Kraigher, nekdanji član
predsedstva Jugoslavije, Frank Groser, nekdanji
predsednik SNPJ, in Ludvik Stegu, predsednik
Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave.

Pokojni predsednik Josip Broz Tito med razgovorom z
nekdanjim kongresnikom Johnom Blatnikom v času
svojega zadnjega obiska ZDA v marcu 1978.

Foto:
Veseljko Simonovič, London,
V. Britanija

slovenija
v
mojem
objektivu

1
Bača pri Modreju

2
Motiv z Ljubelja

3
Na Blejskem jezeru

4
V dolini Idrijce

5
Kropa

1

2

Rodna gruda

Slovenija

II 130327

english section

Movie on Sgt. Strank

Even though John Hribar Jr., a native of the Cambria County village of Krayn, has lived in Florida for a number of years, first in Miami and now in North Port, he never has lost his love for his native county or for his Slovenian heritage.

John is holding out the hope that he can interest someone in Hollywood in making a motion picture of the life of Marine Sgt. Michael Strank, of Franklin Borough who was killed on Iwo Jima a few days after he participated in the famous raising of the American Flag on the Japanese held island during World War II. John, who was wounded seriously in the Iwo Jima campaign, wants the major part of the filming to be done in Johnstown.

So he has been writing letters, first to the Producers Guild of America, Inc., and then to Pennsylvania Magazine. And when he writes he lets it be known that he has done his research. The production of a movie has not been set up yet, but John received a promising letter from Charles FitzSimons, executive director of the Producers Guild of America, Inc., Beverly Hills, Calif.

"Many thanks for your letter suggesting the life of Sgt. Michael Strank as a motion picture vehicle, and for sending the supporting articles on Iwo Jima and the Slovenian participation," Mr. FitzSimons wrote. "I will certainly bear your suggestion in mind, and keep your letter on file in case an opportunity should present itself."

Mr. FitzSimons said he has worked with Frank Gorshin, whom he termed as John's fellow Slovenian, in the past as "The Riddler" in the Batman series. He said he also had tried, with no luck so far, to interest the networks in material on the Marine Corps in Korea.

Then, to get more publicity for the late sergeant, John wrote to Albert

H. Holliday, editor-publisher of Pennsylvania Magazine in Camp Hill. Here he got strong encouragement.

"If you could provide a copy of the photo on Page 444 (of Slovenian Heritage Vol. I), we could use an item regarding Sgt. Strank, Krayn and your involvement," Mr. Holliday wrote. "I'd need to know the photographer's name and receive permission to use it. I can write the item from the information you have provided."

Earlier this year, John, a life member of Sgt. Michael Strank Post 5107, Veterans of Foreign Wars, was successful in getting the State Department of Transportation (PennDOT) to add the village of Krayn to Pennsylvania Official Transportation Map.

"Krayn will appear on the next edition of our map, which is scheduled to be printed in early 1984 and will also appear on our county map series," Harvey Haack, PennDOT's deputy secretary, wrote to John. "Thank you for calling this to our attention. We will send a copy of the new transportation map when it is printed."

In 1981 the Krayn native presented a copy of his new book, "Slovenian Heritage, Vol. 1," to the Cambria County Library System at the David A. Glosser Memorial Library, 248 Main St. Krayn is an unincorporated village in Adams Township.

From the »Johnstown-Tribune«

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.— U. S. A., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
Slovenska izseljenska matica
— in a registered letter.

Mile Klopčič: 1905-1984

On March 19th, 1984 the death occurred of the well-known Slovene poet and translator, Mile Klopčič, who was a full member of the Slovene Academy of Arts and Science. For a full sixty years he was an active creator and designer of Slovene literature.

Mile Klopčič was born, the son of a miner, on November 16th, 1905 at L' Hôpital in France, but he spent his youth at Zagorje on the River Sava, to which his family returned in the year 1909. It was there that he became acquainted with the hard life of the miners, with their trials and tribulations, and with their struggles, which he later described in some of his socially-orientated poems. He was imprisoned several times because of his cooperation with the progressive workers' movement, and so was unable to complete his training as a teacher, which is the profession that he had chosen. In this way his two main teachers became his desire for education and life itself.

When he was only eighteen years old he wrote the collection of poems entitled "Plamteči okovi" ("Fetters in flame"), which was published in 1924. In these poems, which are full of youthful fervour, he called for a revolutionary struggle against the oppressors. In 1934 he published a co-

llection of poems which was entitled "Preproste pesmi" ("Simple poems"), which reflect the living and social conditions of that time. Among the most attractive of the poems in this collection are: "Mary se predstavi" ("Mary introduces herself"), "Dete ne mara spati" ("The baby will not sleep"), "Drejšnik Andrej govori" ("Andrej Drejšnik speaks"), and others. During the National Liberation War, Klopčič wrote the one-act play "Mati" ("Mother"), which has been translated into several foreign languages, and frequently performed, particularly on the amateur stages of Slovenia.

Before the Second World War began, Mile Klopčič was a regular correspondent of Slovene newspapers in America, and of "Prosveta", in particular. He sent many contributions to these papers in the post-war period, too. He was a keen follower of all questions concerning Slovene emigrants, and was, for some years, a member of the editorial board of this magazine.

Klopčič's socially-orientated poems, his lyrical images of actual social conditions, and his numerous other works represent an important and permanent contribution to Slovene literature.

the period between the two wars, Anton Danilo was made an honorary citizen of Ljubljana.

It was in the year 1913 that the Ljubljana Provincial Theatre was closed. Due to the bad conditions and unemployment, Avgusta Danilo, the mother of six children, was forced to try to earn her living, temporarily, in America. She travelled to New York, accompanied by her eldest son, Rafi. There, the two of them were able to find temporary work of one kind and another, but it was hard to make ends meet. At that time, however, the First World War began in Europe, so that Avgusta Danilo returned to her family in Ljubljana only at the end of the war. Her son Rafi, however, remained in America, where he finally got a permanent job, changed his name to Ralph, got married, and established a family.

At the invitation of the "Ivan Cankar" Slovene Theatrical Society, Avgusta Danilo soon returned to the U.S.A., to Cleveland. She took on the artistic leadership of the society, and started a dramatic school, which was attended by up to forty future actors, actresses and directors.

She was also in charge of the youth section, which was newly established and had approximately eighty pupils. Under her leadership, the players of the "Ivan Cankar" Theatrical Society performed, very successfully, a large number of demanding dramatic works, which were directed by Avgusta Danilo, who also took a leading role in some of them. In her main role as Jela in "Equinox", she so impressed her audience that an American critic wrote that she was the Yugoslav Sarah Bernhardt. It was under the artistic direction of Avgusta Danilo that the "Ivan Cankar" Slovene Dramatic Society reached its zenith. Altogether, Avgusta Danilo spent ten years in America. She returned to Ljubljana in 1926, where she appeared for two years in "Drama" before her retirement. Anton Danilo retired in 1936. While Avgusta was in America for the second time, her daughter Silva joined her for a year. It was then that she met, again, her brother Ralph, whom she hardly recognized. His son, also called Ralph, was three years old at the time.

Today, neither father Anton nor mother Avgusta are still alive. They both reached a great age, however: Anton ninety years, and Avgusta eightynine years. All Silva's brothers and sisters are dead, too. Only Silva stayed in Ljubljana, whereas in America the Danilo family has already reached the third generation, and it looks as though it will soon reach the

Third Generation of the Danilo Family in America

The Danilo's are a well-known Slovene theatrical family. Anton Cerar-Danilo of Ljubljana, and his wife Avgusta, née Gostič, were both professional actors, who began their very successful artistic careers in the first years of the Slovene theatre. Of the six children born to them, all three daughters, Vera, Mira and Silva, devoted their lives to theatrical careers. Today, only the youngest of the three daughters, Silva, is still alive. She celebrated her eightieth birthday on November 28th, 1983. Silva was not only an actress, who appeared at performances given at "Drama" and the Šentjakob Theatre. Already before the outbreak of World War II, as well as after the war up until her retirement in 1970, she worked at the Slovene radio-station as an actress, organizer and director. She produced over fifty radio plays for children, and more than 450 hours of educational programmes. At the same time, she acted

in a number of Slovene films, as well as in some foreign films which were shot in Yugoslavia.

The Danilo family is well-known among Slovenes, and has been, over past decades, a very popular one. Father Anton acted in as many as 600 roles, from side roles to the most important ones, whereas mother Avgusta acted in 500 roles. Up until the year 1925, their daughter Vera appeared, in Ljubljana, in operettas and as a dancer. After that she went to Czechoslovakia with her husband Balatko. They are buried at Brno, in the graveyard reserved for artists who have rendered meritorious service to their country. Mira was, for many years, a top actress of Ljubljana's "Drama", and was later a lecturer at the Slovene Academy for Theatrical Art. She received the highest awards, including the Borštnik Ring. Other members of the family also received numerous important awards. During

fourth generation. Ralph, who was a boy of three when Silva was in America, is now a grey-haired man. He is an electrical engineer, by profession, and, he has written to Silva, will be retiring during 1984. All four children, two sons and two daughters, have grown up, finished their education and got jobs. Two of them are already married. They know each other by means of photographs, and chat to one another through letters. Up until this year.

This year Silva Danilo had a very pleasant surprise. Her greatniece Patty, who is a reporter with the ABC TV network, wrote to her that she was coming to Yugoslavia to report on the Winter Olympic Games, which were being held in Sarajevo. How full of impatience Aunt Silva was to see her great-niece. She just forgot that Patty was coming on business, that she had a job to do, and that Ljubljana is quite a long way from Sarajevo. Impatiently, she kept sending telegrams and telephoning.

At last Patty did arrive, by aeroplane from Sarajevo, for a brief visit. How was it? Too little time! There was hardly enough time for a good talk. They embraced each other, and then Great-Aunt Silva took her young relative to the Slovene Museum of Theatrical Art, where the rich legacy of the Danilo family is kept: various exhibits, letters, prizes and awards, etc. Patricia had as good a look as she could at everything, and took plenty of photographs. But time was running out. Patricia had to take her leave. However Great-Aunt Silva is convinced that it was not for the last time.

For some time now, preparations have been underway for an exhibition by the Slovene Theatrical Museum, which will be opened in the "Ivan Cankar" Cultural and Congress Centre in Ljubljana on April 2nd. The annual publication of this museum, which is to be published on 140 pages, will, this year, be devoted to the Danilo family of actors and actresses.

welding equipment and development institute of Chengdu. The contracts concern trade during 1984 and joint research programmes. The annual contract about the division of labour between "Iskra"'s factory "Avtomatika" and the factory in Chengdu forms part of a long-term co-operation contract which was signed in 1983. The cooperation includes, at the present time, the manufacture of sub-assemblies, for MIG/MAG and TIG welding equipment. The electronic equipment and automatic subassemblies are manufactured by "Iskra" for the Chinese factory, where they are built into the welding equipment made by this factory. On the other hand, in the Chinese factory high-tension and other kinds of sub-assemblies are manufactured for "Iskra". This year the exchange of products will amount to a figure of one and a half million dollars. On the basis of concrete agreements the research institute in Chengdu and "Iskra"'s research institute for welding will cooperate in the development of new equipment on the basis of the latest technology. On this occasion, the Chinese were able to visit, as well as the "Avtomatika" factory, also the "Kibernetika" factory. They also visited the "Delta" and "Elektrooptika" working organizations and had discussions about possible cooperation in the field of contactors and measuring equipment, electricity meters, mini electric motors and vacuum-cleaners, computers and lasers. "Iskra" already has two contracts concluded with the Chinese, one in the field of electrical and electronic equipment for machinery, and the other in the field of electronic components. This year the trade exchange between "Iskra" and the latter's Chinese partners, within the framework of all three contracts, will amount to a value of 5 million dollars, whereas the total trade exchange will amount to a value of 6 million dollars.

Business News

Yugoslavia's improved trade balance with the developed countries of the West

During the first two and a half months of 1984, a total of 697 million dollars' worth of goods have been exported by Yugoslav working organizations to the developed countries of the West. This is approximately one quarter more than was exported during the same period in 1983. At the same time imports from these countries were up by only one percent, to a total of 948 million dollars. Thus, in this way the Yugoslav trade gap with the developed countries of the West was reduced by 35 %, as was stressed at the meeting of the regional committee for the developed countries of the West and overseas countries, at the Economic Chamber of Yugoslavia.

Increased Interest in Uranium Exploration

In recent months there has been increased interest, in Yugoslavia, in carrying out exploration for uranium. Intensive exploration for uranium has begun in Serbia, Bosnia and Herzegovina, and Croatia, whereas in Macedonia and Montenegro preparations are underway for the search for new sources of nuclear energy. This is all apart from, of course, Slovenia, where successful exploration for uranium has

been going on for a number of years. It is planned that the Žirovski vrh Uranium Mine near Škofja Loka will start operations this year.

The geological institutes and organizations in Yugoslavia, which are concerned with nuclear research and finance, have agreed that the basic geological research needed to locate uranium ore should be carried out on the basis of a uniform Yugoslav programme. This opens up new possibilities for the greater exploitation of nuclear resources.

When the Žirovski vrh Uranium Mine begins operating, it will be able to supply all the uranium ore needed to run the Krško Nuclear Power-Station. However, with respect to the amount of uranium ore which is exploitable this mine would be able to provide sufficient uranium ore to supply nuclear fuel for one or two more nuclear power-stations. The researchers of the Geological Institute of Belgrade have determined that there are even greater resources of uranium oxide hidden in the region of Bukulja and Stara planina in Serbia, of Zletovska reka in Macedonia, and of Papuk in Croatia, as well as elsewhere.

Two new contracts concluded with Chinese partners

Recently two contracts were concluded by "Iskra"'s factory "Avtomatika" and the Chinese factory of

Bankers from all parts of the world will meet at Belgrade

Between May 31st and June 4th this year, as many as 2000 experts in banking will be taking part in the 26th World Congress of Bankers. Experts from fifty countries in the fields of the exchange, interest rates and loans of foreign currencies, will be discussing the changed prices of energy and their influence on foreign-currency liquidity, as well as market conditions and the technical influence of the world economic crisis of debtors on the relative change in value of certain currencies. At the plenary session there will be a general discussion

about conditions on the international foreign-currency market.

The work of foreign-currency dealers is very complicated due to the use of the latest technology, and is nearly always based on trust between banks. This will also be an opportunity for people with such responsible jobs to become acquainted with the situation in Yugoslavia with respect to the amount of foreign-currency which passes through Yugoslav dealer centres.

New Planes for JAT

The workers' council at JAT, Yugoslav Airlines has decided to make a gradual change in its present fleet

of DC-9 and Boeing 727 aeroplanes. In the opinion of JAT's workers' council the exchange of older aircraft for new should be carried out as soon as possible. The final decision about which aircraft are to be purchased will be taken when the investment programme report is ready. At the present moment there are three possibilities: Boeing 737, McDonnell-Douglas MD-83 and Airbus 320 aircraft come into consideration.

It was also considered that it would be a good thing to buy one more DC-10 aircraft, which would be used to increase JAT's share of intercontinental traffic. If another DC-10 is bought, then it will probably be used on the route to Canada.

Changes in Housing Investment Policy

Certain characteristics about housing construction in Slovenia are just as interesting as the above given figures. The general orientation was established by the law on the housing economy, which was passed in January 1981. The effect of this law was that the building of flats for sale on the general market was brought to an end, and in its place was introduced construction on the basis of joint investment. This is an important novelty, which means, basically, that the purchasers of flats become joint investors in the construction project. If such purchasers join together at the proper moment then it is possible to exert greater influence on the construction of flats than before.

However, a number of practical difficulties have arisen in the introduction of the above-mentioned principle of joint investment, so that, particularly in Ljubljana, it was felt that some flats should still be built for sale on the general market. For this reason it is considered that, in the future, there should be some possibilities for the construction of flats by the production principle.

The Problem of Big Flats

Up until recently, the sale of flats in Slovenia took place according to the simple principle: whoever needed a flat and had enough money available, went to see the enterprise which was selling the flats. According to the new principle, there are no longer buyers and sellers, but joint investors. The most recent public announcement concerning the construction and purchase of flats in Ljubljana up until 1985 and even later was organized on the basis of this principle. The result of the announcement was that there were a very large number of applications for small flats, whereas there were relatively few applications for large flats. When the dead-line for the submission of offers was reached, it was found there were no joint investors for as many as 506 mainly big flats. Many of these flats later found "buyers" and joint investors, though not all of them did. For this reason it is still possible to buy a big flat in Ljubljana without difficulty, either at the Fužine housing-estate or elsewhere, a situation which has not prevailed for at least ten years.

It's quite clear why big flats don't find joint-investors. The reason is, of course, that the price of flats has been increasing over recent years at a giddy rate. For each square meter of

A Nice Flat - not just a Dream

A nicely arranged flat — that's the dream which many people have, which sometimes comes true and sometimes doesn't. The path on which one must tread in order to obtain one's own flat is often a long and uphill road. However, if one takes a look at all the new houses and flats which have been built in Slovenia's towns and villages, one might be of a different opinion. Wherever one looks, new, modern buildings, housing-estates with all the necessary facilities, appear to have sprung up next to the older houses. The construction of new residential buildings has expanded very rapidly, particularly over the last ten or twenty years. This can be proved from the relevant figures.

In the middle-term plan for Slovenia's housing economy, for the period 1981—85, it was planned that a total of 65,000 flats be built by the end of 1985. However, it was soon found that it would not be possible to build so many flats, so the planned figure was reduced to 58,000 flats. However, in the previous five-year plan a total of 67,000 new flats were built. Out of the planned figure of 58,000 flats a total of approximately 34,000 flats have been built over the first three years. A total of 7722 flats have been built in Ljubljana, 3407 in Maribor, 1621 in Kranj, 1493 in Tičovo Velenje, and 1384 in Škofja Loka. It appears that, in all likelihood, the planned figure of 58,000 flats will be achieved and maybe even surpassed.

In the original five-year plan for the period 1981—85 it was planned that a total of 14,346 flats be built

in Ljubljana. However, due to the unfavourable general economic situation and limited funds, this figure was reduced to 10,521 flats. It is planned that 9785 flats be built in the form of blocks of flats, and 736 in privately-financed construction. However, already by the end of 1983, private house-builders had exceeded the figure for the five-year period, and built a total of 987 houses. In Maribor a total of 4095 flats in blocks and 1155 privately-financed houses were planned, and by the end of 1983 a total of 2280 flats in blocks and 1127 individual privately-built houses had been constructed.

In some communes a greater percentage of privately-built houses than blocks of flats was foreseen, for instance in Zalec. In this commune a total of 953 flats were planned for the five-year period 1981—85, out of which 524 were to be constructed in the form of privately-owned houses. A total of 300 such houses have been already built, whereas in the commune of Škofja Loka three times as many have been built. In this commune it is planned that a total of 1700 flats be built by the end of the year 1985. However, the housing construction plans will probably not be achieved in all communes. For instance, in the commune of Ptuj 50 % of planned flats still had not been built by the end of 1983. The situation is similar in the commune of Radovljica, and in several other Slovene towns. However, it is true to say that there are many more Slovene towns where the five-year plan will be achieved.

a new flat it is necessary to set aside more than two average Slovene monthly pay packets, whereas in the years 1979 and 1980 one and a half monthly pay packets were enough.

According to the data of the Institute for Statistics of S.R. Slovenia, the purchase price of one square meter of a flat in Slovenia was, in 1976, about 6744 dinars, a year later it was 7425 dinars, whereas in 1978 it was 8767 dinars, in 1979 it was 11,099 dinars, and a year later 13,995 dinars. In 1981 the purchase price of a square meter of a flat rose to, on average, 19,437 dinars, and, in 1982 to 25,522 dinars.

By the end of September 1983 this price had risen to 32,857 dinars. This is somewhat less than in some of the other big cities of Yugoslavia. This favourable situation won't last, however. It is expected, according to investment programmes which are not yet fully confirmed, that the average price of a square meter of a flat will amount to 41,862 dinars, whereas, in 1985, it is expected to rise to 62,297 dinars.

Cooperative Construction and Revitalization

Many people think that they will obtain a flat or house more easily if they build it themselves. In this case it is easier for »self-builders« to collect the necessary finance, or to spread the costs over a number of years, and to rely to some extent on the help of friends and neighbours when carrying out various items of work on an independent basis. As has already been mentioned, the construction of privately-built houses has become highly-developed in Slovenia in recent years. The cooperative construction of houses, too, has become very popular. Although this kind of construction has been given a special place in the law about the housing economy, certain problems are, in practice, still to be surmounted. The main difficulties involved concern the obtaining of suitable building-sites, and their equipping with all the necessary communal facilities.

During the period 1970—80 a total of 937 houses were built under co-operative schemes. 521 of them were built in Ljubljana, 344 in Kranj, and 51 in Maribor. During the middle-term period 1981—85, it is planned that a total of 5187 houses be built within the framework of cooperative schemes. These houses will be either detached houses for single families, semi-detached houses or houses built in rows. The largest number of such houses are to be built in Kranj, a total of 1900. The number of cooperative pri-

vate-building enterprises frequently undergoes change, so it is hard to say how many such schemes exist at any given moment. According to certain data, there are, at the present time, a total of 70 cooperative building enterprises, with a total of 3350 members.

In recent years greater emphasis has begun to be placed on the revitalization of existing towns and cities. This is particularly the case in Ljubljana, where revitalization is planned not only in the ancient parts of the city centre, but also in certain somewhat newer parts of the city. In 1982 a big drive for the exploitation of attics and mansards began in Ljubljana. In this case, as well as in the case of the revitalization of older houses, one of the main objects is to obtain a certain number of new flats. For instance, just in the commune of Ljubljana-Centre it is planned that a total of 120 new flats will be obtained in this way by 1985. A considerable proportion of these should be ready already in 1984, if there are not too many difficulties in obtaining permission

from existing flat-owners and self-management house councils.

Solidarity Flats

When discussing the problems of housing construction in Slovenia we should not forget to mention to so-called "solidarity flats", where considerable successes have been recorded recently. A certain proportion of all funds available for new housing are set aside every year for the construction of flats of this kind. The following categories of people can apply to obtain a solidarity flat: people with the lowest personal incomes, pensioners, veterans of the National Liberation War, and young families. It was planned that during the middle-term period 1981—85 a total of 2050 new solidarity flats be built in Ljubljana, whereas in all of Slovenia the figure should be considerably higher: 8522 flats. Between 1973 and 1982 a total of 18,758 people of the above-mentioned categories obtained a solidarity flat.

Darinka Kladnik

A Visit to Veržej: the Prettiest and Merriest Town in Pomurje

Still today, nobody doubts that the famous musketeers of Veržej, the so-called "šicarji", had an important role in the defence of Mursko polje during the Turkish and Kruci raids. They achieved great fame in the battles which they fought against the hordes of Kruci, who came from Inner Hungary to attack our lands in the years between 1685 and 1711. During their plundering expeditions the latter were badly mauled on several occasions by the šicarji of Veržej. The four famous musketeers were mentioned in the year 1550, and Štefan Ropoša, the leader of the company of šicarji, won a special place for himself in the history of Veržej. A number of epic stories were woven about the hero Štefan Ropoša, so that he certainly still belongs, today, among the most famous citizens of Veržej.

In later years Veržej produced a large number of other famous men, including, in the place of honour, Slavko Osterc (1894—1941), the well-known teacher of music and composer, to whom a monument was erected in 1963. This monument stands in a well-kept park in the middle of Veržej. A commemorative room about

Slavko Osterc has also been arranged inside Veržej's Cooperative Hall. The "Osterc Evenings", in which top musicians from all parts of Slovenia take part, are also held at regular intervals in memory of this famous man. The people of Veržej also intend to pay special honour to the memory of Mihael Šoštarič, also a native of Veržej, who was a promoter of progressive husbandry. It was due to him that the farmers and cattle-breeders of Mursko polje became famous outside the borders of Yugoslavia.

Tall stories and jokes about the people of Veržej

Hardly any town or village in Slovenia is more famous than Veržej for the number of tall stories and jokes which are told about the town and its inhabitants. However the local people have their own explanation for these stories, such as the one about a bull, which was pulled up a church tower by the people of Veržej so that he could eat the grass there. In their opinion these stories were invented by the inhabitants of nearby villages, who

were envious of the achievements of the diligent people of Veržej.

There's a lot of proof that the people of Veržej are successful in whatever they turn their hands to. Today, too, Veržej is well-known for successes in farming, in tourism, and in the breeding of the famous Ljutomer "kasači" (horses), not to mention the general rapid development of the town and its surrounding villages.

For this reason there appear to be an ever-decreasing number of popular jokes about Veržej, and the majority of them would probably have been forgotten for ever if the poet Manko Golar had not published all the known stories in a book entitled "Okrogle o Veržejcih" ("Tall stories about the people of Veržej") and in his poems about Veržej. The writer also provided, in these works, a description of the local customs in this town near the River Mura. For this reason, the people of Veržej hold him in high esteem.

The little town of Veržej has a total of 860 inhabitants, whereas, if we take the town together with the villages of Banovci, Grlava, Krištanci, Šalinci and Bunčani, then the number of people in this local community increases only by a factor of two. In spite of this, the town of Veržej has made its mark on the touristic map of Slovenia by means of several interesting local events.

The latter are organized mainly by the local Touristic and Horticultural Society, and also by the local community, which, together with the "Slavko Osterc" Cultural-Artistic Society, the "Partizan" Gymnastic Society, the local fire brigade, and the well-known Veržej Educational Centre, has achieved enviable successes in other fields of work, too.

"It is mainly thanks to the traditional events during the Month of Narcissi that we have succeeded in getting our citizens to join in with the presentation of the rich cultural and historical tradition of Veržej. These events are held every year in honour of the Day of Youth, and they are also combined with numerous other cultural, sports, entertainment and other events", the Chairman of the Veržej Touristic Society, Erih Mohorko, told us. He added: "A total of four hundred people take part in the work of the touristic society, which means that every fourth inhabitant of the local community is involved. It is thanks to them that the town of Veržej has undergone much general development, and has such an attractive appearance. We hope to enrich the touristic events even further, particularly those held in the Month of Narcissi, and to make

the general appearance of Veržej even more attractive."

Next year, for instance, it is planned that some old customs will be rescued from oblivion, including the famous Prekija Gostüvanje.

Keeping the Town smart

Veržej has three attractive inns, a buffet-restaurant, a big supermarket, several butchers' shops, and numerous workshops belonging to craftsmen and artisans, which can be found on every street-corner. All the local people pay a great deal of attention to the smart appearance of the streets. They have been, from the start, very successful in their participation in the drive for the improved appearance of the towns and villages of Pomurje, which is organized by the Touristic Association of Pomurje. They have also, for the last three years, taken part in the Republic's Competition for the title of "Most Active Town in Slovenia in the Field of Tourism."

For this reason a brochure with a touristic and developmental map of Veržej and a guide to the local area has been published. The text, which provides a full description of the development of Veržej and its role in history, has been written by the journalist and writer Juš Makovec.

The touristic society would also like to maintain as large as possible a proportion of the areas where narcissi grow. Every year there has been a

reduction in the size of these areas, due to modern farming methods.

The town of Veržej, and the whole local community, has undergone rapid development in recent years, so that every year there are important new communal facilities and an increasing proportion of local people employed in industry and elsewhere. In spite of this, however, there are still a lot of people whose work is concerned mainly with agriculture and animal husbandry. Due to the good conditions for farming in the community of Veržej, many young people decide to take up farming. This, of course, is not without influence on the long-established love of the people of Mursko polje for horses. The well-known Ljutomer Kasač horse has many admirers. Not just among those visiting the well-known horse-races at Ljutomer, but also among the horse-breeders at the bigger farms, where the breeding of Ljutomer Kasač horses is passed on from one generation to the next.

Thus the people of Veržej are still today proud of the farmer Ivan Bunderlo, who before the Second World War, won many high awards for first-class breeding of Kasač horses. On his mare Koketka, he gained many victories in the hippodromes of Slovenia and elsewhere. According to some estimates, the local farmers have about thirty Kasač horses in their stables, today. These horses frequently receive high awards at republic and national competitions.

Boro Borovič

Our Mother-Tongue: Language, too, Changes

When, dear fellow-countrymen, you return to your native town or village, and think that you will be able to find the way home with your eyes shut, it often turns out that, in your mind's eye, you had imagined the journey to be easier and simpler than it actually is: during the time that has passed since one's last visit, the roads, at least, have been widened and modernized, and, if nothing else, new buildings have grown up alongside them.

A similar thing occurs with language. If somebody has left home with a knowledge of Slovene and then stayed abroad for many years, when he returns home he will notice surprising changes: he will find it harder to read books and newspapers, and will even notice differences between his own speech and that of the people he is talking to. It is not just a case of

new, unknown words, but it involves the formation of sentences, pronunciation and intonation.

He then starts to think things over: what is the reason for this? Who has changed? He, or the Slovene language? Who has remained faithful to the language? He, himself, or the members of his family who have stayed at home?

Everybody knows the most about himself or herself. He follows and observes himself ever day, and knows when he bought a new suit, when he moved house, and when he got this scar or that. He also knows a great deal as far as language is concerned: how, for long years, he didn't even think about what language was, and then how, in his later, more mature years, he learnt numerous expressions from technical fields, of which, as a child, he had no knowledge, and then

how, with these words and knowledge, he went abroad, and how he had the luck that, at least in the family, he was able to keep on speaking Slovene. He was proud of himself, that he was so well-based in his mother-tongue that he had no difficulties in maintaining this language unchanged, even in a foreign land, and that he was able to pass it on, unchanged and unweakened, to his children, born in a foreign country. He was glad to be able to reassure them, as they set off for a visit to the old homeland, that they would feel quite at home as far as the Slovene language was concerned. However, for some time they don't feel quite at home.

Where, then, do the changes in a language come from?

Our fellow-countryman takes another look at himself, and comes to the realization that when, twenty years ago, he left home, he took with him those words and expressions which he used to meet in his everyday life and work. Some of them he had, during this time, quite forgotten, whereas others he didn't need in the New World. Now he vaguely recollects them. Some of the expressions are completely new. The development of life in general has required their appearance. In the New World he just had to use foreign words. Now he hears that these words are pronounced differently in his native-land, or completely different words are used. However, he quickly adjusts to this new situation and knows how to explain the observed differences to his children: just like this or that building or factory has grown up while I was away from home, in the same way this word or that is new for me. For language accompanies all these changes, people give new names to new objects and acts as they come into being, and by doing so enrich and change their way of expressing themselves.

One is ready for such changes in language. However, it is more difficult to find an explanation for the less distinct and deeper changes, which operate in a surprising way, too, and affect one even more, since they have to do with faithfulness towards one's traditions, roots and consciousness.

As long as our fellow-countryman remains within his family circle, he is not even aware of these differences in his mother-tongue. Everyday he speaks to his wife and children about whatever life brings along. In Slovene. Always the same. Unchanged. Faithful to the tradition from home. If he joins the company of other fellow-

countrymen, then he notices that each of them talks in a somewhat different way, in a different dialect or without any distinct melody or tone. And then he will be reconvinced of this faithfulness to the language which they brought with them to a foreign land or obtained in a new homeland.

He also meets these questions when reading. Through newspapers from the New World, and through some books from his native-land. He always felt a little awkward when reading, but he never gave this matter much thought. In the case of writing, too, he sometimes has difficulties. He knows what he wants to say in his letter, but somehow his everyday spoken language gets entangled when he sets pen to paper. He finds it difficult to write something with which he would be entirely satisfied. For this reason he cannot define, accurately, what the differences are between speech and the written language, and what the real differences in the language are which he notices when he returns to his native-land.

Maybe you, too, our fellow-countrymen, have experienced such differences in the language, but you only had to stay for a short period of 14 days, and then you felt practically no differences between your own speech and the language spoken by the local people in your native-land. You have caught up, and language is no longer a reason for estrangement. Then, once again, you became conscious of the great value of your mother-tongue. This language is the one which gives a man his internal strength and self-confidence. It's a human characteristic that people like to have as strong roots as possible, so that they can bear more easily the changes which life brings.

We feel twice as good if our mother-tongue can remain a constant factor in our lives. A constant companion, which has to be complimented, as necessary, with the changes, improvements and adjustments which life brings, and which testifies to its flexibility and vivacity.

Janko Moder

In front of the village parish in Stari Trg (photo by Janez Zrnec)

Petróleo de Vojvodina

En los yacimientos de Vojvodina se harán en el año en curso nuevas perforaciones. Hasta ahora se han obtenido 1.240.000 toneladas de petróleo crudo y 900 millones de metros cúbicos de gas natural. Sin embargo estas cantidades no serán suficientes pues valoran que la demanda y venta de los derivados será mucho mayor. Esta alcanzará en el mercado de Vojvodina en 1984 a 2 millones de toneladas, además tendrán que importar 920 millones de m³ de gas natural. En el centro de abastecimiento y mercado de consumo de los derivados del petróleo piensan que la venta se normalizará si la refinería podría elaborar mensualmente 650.000 toneladas de petróleo.

Galería Nacional de arte

Ya hace mucho tiempo que tiene primacía la idea de conservar lo mejor que se da' todo relacionado al arte pictórico esloveno. Por eso no debemos mirar y dividir escuetamente las obras de los artistas locales y extranjeros, o inclusive dejar a estos últimos fuera de la selección. «Cada vez más se fortalece la idea «dice la directora de la Galería Nac. de arte de Ljubljana dr. Ana Cevc, «que es necesario para nuestra cultura como así también para el desarrollo de la historia del arte la participación de artistas extranjeros, pues son ellos la condición histórica que acompañó la voluntad artística de los que compraban sus obras. Debemos tener en cuenta además las complicadas corrientes artísticas que se vertían a través del territorio esloveno y por las obras y hechos arraigados en las pinturas de los maestros extranjeros que enriquecieron y ampliaron nuestro campo cultural y artístico.»

Desgraciadamente este convencimiento todavía no se ha adentrado en la conciencia general, para así demostrar la necesidad de fundar una sección especial para los maestros del arte pictórico extranjero, claro está, en marco a la sección eslovena de arte antiguo, la cual todavía esta limitada ante todo para los especialistas y expertos. Secciones de este tipo y galerías especiales ya las tienen otras repúblicas yugoslavas, en Eslovenia hasta hoy día todavía no hemos podido conseguirlo. Entre ambas contienen

das mundiales sin embargo existían gabinetes de artistas extranjeros que complementaban la colección de la Galería Nacional de Ljubljana. Esta tuvo que retirarse a causa de problemas de espacio para dar lugar a nuestros artistas nacionales. Las obras fueron depositadas en los sótanos de la Galería.

«Después de la Liberación hubo una gran cantidad de obras pictóricas de gran valor, resto de las ex colecciones de los castillos, que en los días de postguerra se distribuyeron sin control a ciertos museos y colecciones», dice la Dr. Cevc. «Sin embargo la entonces comisión de cultura tuvo suerte de poder dar a un lado un gran número de pinturas para la futura Galería de arte extranjero. La mayoría de las obras llegó a manos de la Dirección de la Galería de Arte Nacional, del Museo Nacional y de la Academia de Artes pictórico.»

Con estos cuadros y las obras del Museo de Dolenjska, del Museo Regional de Maribor, del Museo de Posavje y Brežice más los cuadros que se hallaban en la Academia Eslovena de Artes y Ciencias de Ljubljana resultó la actual exposición intitulada «Pintores extranjeros entre los siglos 14 y 20», que tiene lugar en la Galería Nacional de Ljubljana. En la misma están incluidas también pinturas que por largos decenios adornaban distintas instituciones y edificios públicos, tanto aquí como en la zona eslovena de Štajerska. Las mismas fueron más tarde traídas a la Galería Nacional donde las aseguró y albergó la comisión de monumentos y arte histórico.

En la exposición que ocupa totalmente la Galería Nacional y que día tras día atrae cada vez más un número mayor de admiradores, están representados los maestros de la pintura italiana, su escuela, pintores de la edad media, flamencos y holandeses, franceses y del siglo 20. Podemos agregar que es ésta la tercera exposición de este tipo, las dos anteriores fueron parecidas y tuvieron lugar en los años 1960 y 1964 también en los lugares de la Galería Nacional. El material seleccionado para la exposición también fué visto y revisado por el renombrado profesor italiano Federico Zeri, experto mundial en pintura no sólo europea. Especialista sobre pintura italiana, autor de innumerables publicaciones, artículos especiales, catálogos de colecciones mundialmente renombradas y consejero estable de las mejores y más conocidas Galerías de Europa y América.

Ante la revisión de las obras de arte expuestas estuvo sorprendido al ver que en Eslovenia tenemos guardadas tantas pinturas de calidad y valor

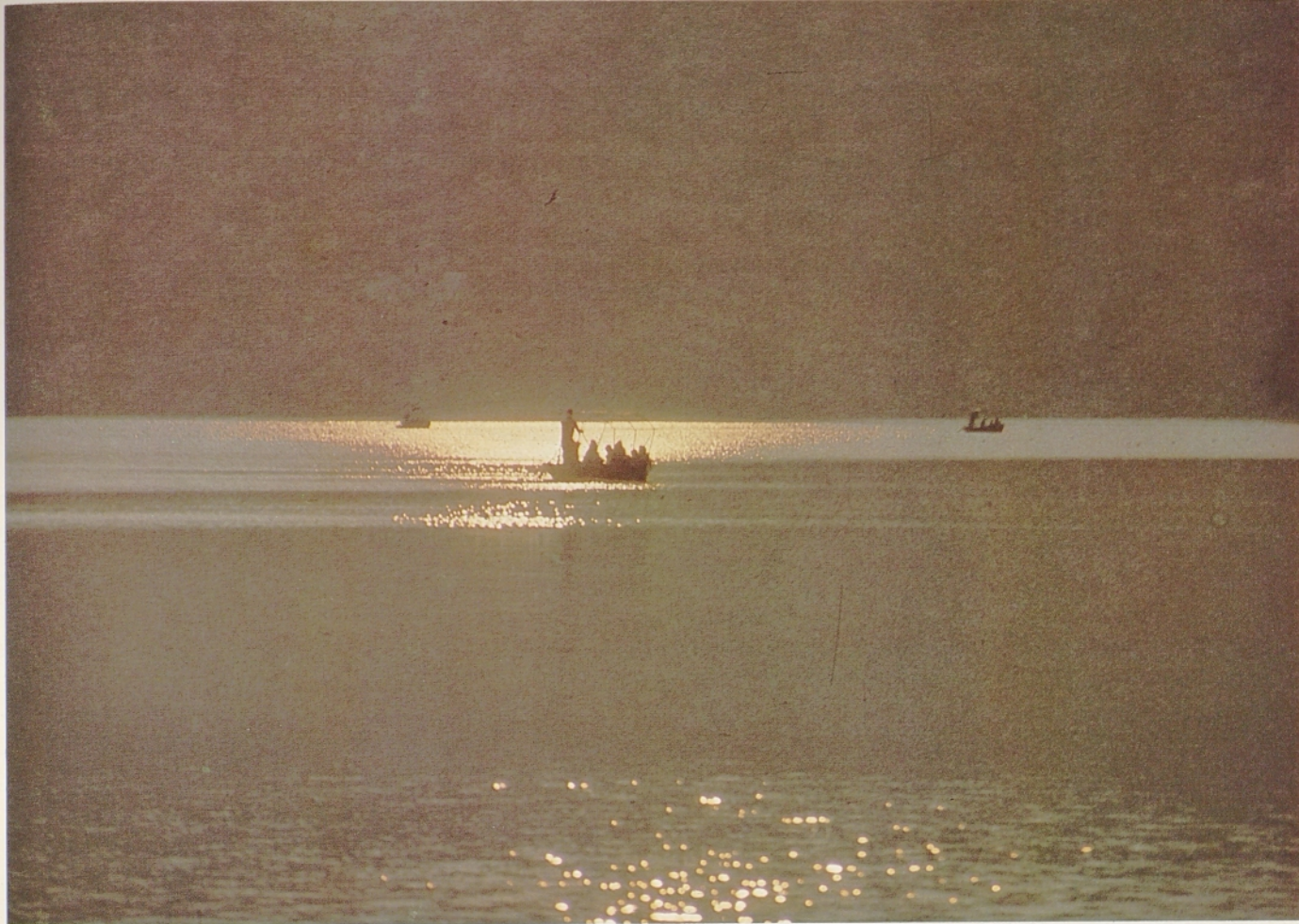
incalculable. Amablemente aceptó la invitación de la Galería Nacional para revisar y colaborar como experto en la preparación de material para la exposición.

Tres años de intensa, labor, relacionada con las comparaciones hechas por todo el mundo con las pinturas desparramadas por doquier, con grandes conocimientos, con una extraordinaria memoria y una cultura incomparable sobre todo tipo de colección y literatura ha dado realmente lindos frutos.

La exposición está enriquecida y motivada con gusto y sentido estético. Los motivos religiosos son escuetos pero hay en cambio un gran número de naturalezas muertas, éstas están acompañadas por paisajes y retratos. En especial son apreciadas las pinturas con temas mitológicos.

De las 105 obras expuestas una es del siglo 14, 7 del siglo 15, 7 del 16' ochenta y una de los siglos 17 y 18, siete pinturas son del siglo actual. El mayor número de obras expuestas pertenece a pintores italianos, 53 artistas son representados por distintas escuelas italianas, las demás nacionalidades están distribuidas por países y pintores que los representan.

Claro está que hubo que restaurar casi la totalidad de los trabajos. Los mismos fueron efectuados con gran esmero y maestría por expertos de la Academia de Arte Pictórico y especialistas del instituto para la defensa de monumentos y arte histórico de la Rep. Soc. de Eslovenia. Al final hay que recalcar que esta exposición ha sido una excepción dentro del quehacer cultural esloveno, la cual fué visitada por un considerable número de conocedores y aficionados al arte pictórico.

4

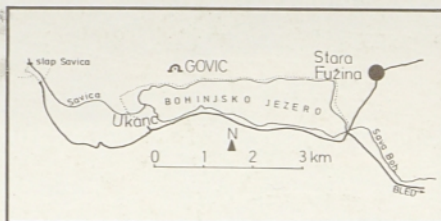

5

naravni zakladi slovenije

Ob znanih naravnih znamenitostih ostanejo v bližini prezrti mnogi zanimivi pojavi. Tako je tudi pri Bohinjskem jezeru. Večina obiskovalcev občuduje to največje stalno slovensko jezero, se vzpne še do veličastne Savice, nato pa zaključi obisk ledeniške doline. Vendar je v tem predelu Tri-

glavskega narodnega parka še veliko zanimivih naravnih pojavov. Največ je seveda sledov delovanja ledenikov, zlasti so opazne morene in velike skale – balvani. Pustimo ostanke ledenikov ob strani in si pogledjmo izjemno naravno znamenitost Bohinja – Govic.

Strme stene Komarče in Pršivca so redko porasle z grmičevjem. Zaradi sončne lege prevladuje toploljubno rastlinstvo, med botaničnimi posebnostmi pa omenimo le bohinjsko peruniko (*Iris cengialti f. vochinensis*). V tej steni je v bližini Ukanca skrit tudi vhod v jamo Govic. Iz sprehajalne poti ob jezeru se je moč povzpeti do jame po mogočnem hudourniku, vendar moramo pri premagovanju dobrih 120 m višinske razlike tudi malce plezati. Obisk notranjosti Govica je zanimiv zlasti za jamarje – potapljače. Gladke, izlizane stene cevastega rova vodijo poševo navzdol, po 105 m globine pa je sifonsko jezerce. Pot lahko nadaljujejo le potapljači, vendar podvodni del Govica še ni do konca raziskan. Barvanja vode dokazujejo povezavo z Breznom pri gamsovi glavici, ki je do sedaj najgloblja znana jugoslovanska jama.

Ali je Govic sploh zanimiv za izletnika, ko pa si ga ne more na udoben in varen način ogledati? Seveda, saj skriva Govic še eno posebnost. V času močnih nalivov sifonsko jezero naraste, vode bruhnejo skozi rov na plano in z veliko silo padajo v razpenjenem slapu proti jezeru. Bobnenje slišimo po celem Ukancu, občasni slap pa takrat vidimo že kar s ceste.

Šele, kadar doživimo Govic v času bruhanja vode, nam je razumljiva široka hudourniška struga, posejana z velikimi skalami. Govic pa se kaže v tej najmogočnejši in najbolj slikoviti obliki le nekaj ur. Ko se vodno zaledje v stenah Pršivca izčrpa, slap usahne, vode pa se umirijo v kristalnem sifonskem jezeru.

Torej, kadar se boste v Bohinju hudovali nad dežjem, ozrite se proti stenam nad severno obalo jezera in pri-sluhnite. Morda boste slišali in videli slap Govic.

Peter Skoberne

turistični vodnik

STOJNICE OB MORJU

Lanski uspeh s srednjeveško tržnico Kaštel v PORTOROŽU je navdušil slovenskoobalne turistične delavce in letos rastejo stojnice kot gobe po dežju.

Letošnje poletje bo portoroška tržnica odprta tudi zjutraj in bo do opoldanske vročine prodajala zelenjavo, sadje in cvetje. Prireditveni oder bodo postavili v središče tržnice, glasbo bodo predvajali le do 23.30, zvočnike pa usmerili proti morju, da bi čimmanj motili sosede. Sicer pa bodo med prireditve na tržnici vpeljali tombolo, dviganje uteži za mišičaste, priskrbeli bodo tudi harmoniko, če bi koga zaskrbeli prsti in bi rad pokazal, kako zna vleči meh. Lanskoletnim prodajalcem se bodo pridružili letos še vrvar, lektar, sladoledar z vozičkom, kuhar, ki bo pekkel palačinke in še drugi.

Pri vходу na portoroško plažo, kjer so prejšnja leta tiskali poletne majice, bo še ena »mini tržnica«, kjer bodo prodajali tudi glasbene in video kasete, sadje, sladkorno peno in še kaj.

Stojnice se bodo letošnje poletje pojavile tudi v Piranu in Izoli. Pirančani so že pričeli urejati prostor pred ribarnico, kjer bodo pripravljali ribe in imeli vinsko pokušino, stojnice s spominki pa bodo v poletnih mesecih izrinile avtomobile z lepega Tartinijevega trga.

V Izoli bodo odprli tržnico Lonka s šesntajstimi stojnicami, kjer bodo na svoj račun prišli ljubitelji ribjih jedi (brodet s polento bo veljal 180 dinarjev). Do konca leta bo v Izoli nared skupina gostinskih lokalov Parangal ob Kidričevem nabrežju. V teh objektih bodo uredili ribjo restavracijo, narodno restavracijo z jugoslovanskimi kulinaricnimi posebnostmi, mornarski bistro, točili pa bodo zgolj domača vina.

NOVA LEŽIŠČA V STRUNJANU

V Strunjanu so dogradili dvajset bungalovov z 80 počitniškimi stanovanji, ki imajo skupno 280 ležišč, in tako podvojili svoje zmogljivosti. Vse stanovanjske enote imajo dnevno sobo, ki je hkrati spalnica (večji apartmaji

imajo še ločeno spalnico), jedilni kot, čajno kuhinjo in sanitarne prostore.

V Strunjanu pa bodo dogradili še novo trgovino z zakloniščem in plažni objekt, v katerem bodo prodajali hrano in pijačo in oddajali v najem športno-rekreacijske rekvizite.

TURIZEM SREDI GOZDOV

Občina KOČEVJE, ki od 77 tisoč hektarov površine namenja kmetijstvu le 12 tisoč hektarov, ima vse možnosti za razvoj turizma, saj je v njej mnogo bujnih gozdov, pragozdov, divjih voda, kraških jam, zgodovinskih spomenikov in arheoloških najdb.

Občinski možje so sklenili zavarovati celotno kolpsko dolino, Rudniško jezero, smučišča pri brunarici v Dolgi vasi, Lovski hrib, področje okrog gradu Kostel, določene predele v Rogu, Stare žage in Pragozd, Mestni hrib in Fridrihštajn.

PROSPEKT RADOVLJICE

V založbi radovljiskega turističnega društva je izšel prospekt Radovljice, 12-stranska zgibanka. V njej najdemo 33 barvnih slik in panoramsko karto Radovljice in okolice pa še skico srednje Evrope z vrisano lego nekaterih večjih mest in Radovljice. Kratko besedilo in napisi k fotografijam so v slovenščini, angleščini in nemščini.

Še letos nameravajo urediti Kompas avtokamp v obkolpski dolini, storiti več za svojo turistično propagando, pritegniti k sodelovanju strokovnjake, ki bi pomagali vodnikom skupin pri ogledu znamenitosti, in se v večji meri kot doslej posvetili kmečkemu turizmu. Skozi kočevsko občino vodijo najkrajše poti proti srednjemu Jadranu. Zato si bodo kočevski turistični delavci prizadevali pritegniti tako tranzitne potnike kot izletnike, ki bodo prišli k njim.

NAČRTI V GRADIŠČU

V Turističnem društvu v GRADIŠČU v Slovenskih goricah si prizadevajo, da bi jezero in idilično okolico tega kraja še bolj turistično izkoristili. Že lansko leto so očistili jezero in pripeljali vodovod. Že doslej so ob jezeru v šotorih ali avtomobilskih prikolicah radi taborili občasni turisti, avtocamp pa bi privabil še veliko več domačih in tujih gostov. Svojevrsna zanimivost na jezeru bo letos že drugo tekmovanje v deskanju za pokal Radia Maribor, turistični delavci v Gradišču pa se pripravljajo tudi na izdajo turističnega prospekta.

Razmišljajo še o širšem razmahu kmečkega turizma, ki ima tukaj vse pogoje za uspeh, vpeljati pa nameravajo tudi kmečki praznik.

ŠOLA HUJŠANJA V ČATEŽU

V Termah Čatež boste dobili odgovor na vprašanje kako shujšati in vzdrževati normalno telesno težo. Vzrokov za debelost je veliko in jih ne kaže dajati v isti koš, pa tudi shujševalne terapije na lastno pest so lahko zelo nevarne. Torej – Čatež.

V Čateških toplicah sicer ne gre za klasično shujševalno šolo, ampak za 14 do 21-dnevno usmerjeno izobraževanje, kako se privaditi novim navadam v prehranjevanju, kaj in kako jesti, kako se gibati – skratka kako shujšati in obdržati normalno telesno težo.

Predno pa v shujševalni šoli karkoli ukrenejo, udeležence temeljito pregledajo zdravniki, opravijo laboratorijske preiskave, EKG, testiranje srca pri obremenitvi, odredijo potrebe po kalorijah in tako dalje. K šoli sodi tudi programirana rekreacija, prilagojena potrebam in željam posameznika, in traja dve do tri ure.

V šoli hujšanja bodo dali udeležencem tudi napotke, kako se znebiti nekaterih slabih navad v prehranjevanju.

(Terme Čatež, 68230 Brežice, telefon (68) 61-010.)

po sloveniji

Novi vozni red jugoslovanskih železnic je začel veljati 3. junija, veljal pa bo do 1. julija 1985. Več vagonov bo poslej na »Simplonu« ter na vlaku Dunaj-Skopje, ukinili pa so vlak Dalmacija ekspres. Poleti bo tudi več vagonov na domačih progah iz Beograda, Zagreba, Ljubljane, Maribora in Novega Sada. Vlak Slovenija iz **BEOGRADA** do Ljubljane bo poleti vozil do Kopra. Z novim voznim redom bodo začele veljati tudi nove cene, ki bodo višje za 20 odstotkov.

1. julija je stekla proizvodnja zgornjih delov čevljev v novem proizvodnem obratu Peka v prostorih stare osnovne šole v **BENEDIKTU**. Konec letošnjega leta pa bodo pričeli tudi v Benediktu z gradnjo novih proizvodnih prostorov, v katerih bodo zaposlili 389 delavcev.

V prostorih osnovne šole v **BOHINJSKI BISTRICI** je bilo občinsko srečanje šolskih pevskih zborov. Nastopilo je deset otroških in mladinskih pevskih zborov osnovnih šol radovljiske občine.

V **DOBROVNIKU** so postavili piščančje farme, za katere so prebivalci odstopili 10 tisoč kvadratnih metrov površin. Trenutno imajo zaposlenih šestnajst delavcev. Letno prodajo 900 tisoč piščancev, pri tem pa pogodbeno sodelujejo s Perutnino iz Ptuja.

Dolenjski del ljubljanske občine Vič-Rudnik bo dobil dva nova spomenika – Levstikov kozolec z okolico v **DOLNIH RETJAH** in prav tam tudi staro lipo sredi vasi. Dvojni kozolec – topolar iz 19. stoletja – je značilen za ta zahodni del Dolenjske in je zaradi svoje lokacije pred vasjo tudi vaša značilnost. Prav tako je Fran Levstik pogosto omenjal tudi staro lipo, ki je visoka okrog 20 metrov.

V počastitev 40-letnice obnovljene delovanja slovenskega Rdečega križa so v **GRADACU** v Beli krajini, kjer je bilo ustanovno zborovanje, odprli posebno muzejsko zbirko Rdečega križa Slovenije. Zgodovinsko gradivo o Rdečem križu je urejeno in razstavljeno v tamkajšnjem kulturnem domu.

Tržiško Društvo prijateljev mineralov in fosilov pripravlja prvo jugoslovansko in evropsko geološko transverzalo od **JEZERSKEGA** do **JESENIC**.

Bogata nahajališča okamnin in fosilnih ostankov bodo opisali v posebnem geološkem zborniku, pripravljajo pa tudi geološki zemljevid, v katerega bodo vrisali vseh 33 geoloških znamenitosti. Najprej se bodo lotili svetovno znane Dovžanove soteske pri Trziču.

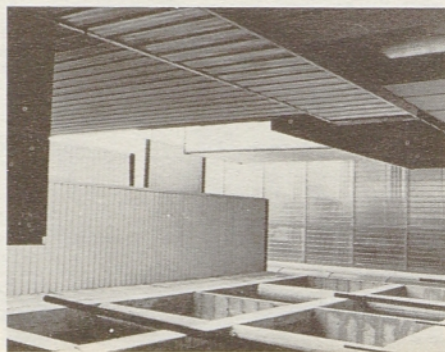
Že sedmo srečanje folklornih skupin slovenskih železarn je bilo na **JESENICAH**. Nastopile so posamezne skupine iz Šentanela na Koroškem, Štor, Lesc in Koroške Bele, zaigral pa je tudi harmonikarski orkester kulturnega društva Prežihovega Voranca z Raven na Koroškem.

V kobariški tovarni igel TIK se trudijo, da bi svojo proizvodnjo širili po vsej državi. Med letošnje novosti tovarne sodijo tudi zobozdravstveni svedri, ki jih bo tovarna izdelovala v sodelovanju z italijanskim podjetjem USA. Tako v **KOBARIDU** načrtujejo za naslednje leto proizvodnjo 700 do 800 tisoč zobozdravstvenih svedrov, ki bodo zadostili vsem jugoslovanskim potrebam.

Iz tovarne čokolade Triglav na **LESCAH** bo prišlo letos na police slovenskih prodajal okrog 300 ton prave čokolade. Tako skopa ponudba je posledica pomanjkanja deviz za uvoz osnovne surovine, kakava. Da bi lahko izdelali dovolj čokolade za vso državo, bi morali uvoziti okrog 20 tisoč ton kakava.

V Lesni v **SLOVENJGRADCU** na Koroškem nameravajo povečati letošnje zmogljivosti kmečkega turizma za sto postelj in 300 sedežev. Že dokaj znanemu Šentanelu sledi območje Vuzenice, kjer bo do konca leta odprlo vrata gostom pet kmetij s 60 ležišči.

*Nova arhitektura v Domžalah
(foto: Janez Zrnc)*

To območje bo še posebej zanimivo, saj leži najbližje koroškemu turističnemu centru Kope.

V **LJUBLJANI** je bila v okviru 16. mladinskega kulturnega tedna prva revija mladih glasbenikov Slovenije. Na njej so nastopili učenci glasbenih šol Slovenije od Jesenic do Krškega, od Gornje Radgone do Izole.

Po treh letih je meseca maja spet poletel z **BRNIKA** pri **LJUBLJANI** v New York Jatov DC-10. Tako ima Ljubljana znova enkrat tedensko direktno zvezo z ZDA, ki bo dobrodošla ne le potnikom, pač pa tudi za slovenske delovne organizacije, ki izvažajo. Desetka namreč lahko vsakokrat ponesi s sabo tudi okoli 15 ton tovora in te možnosti se slovenski izvozniki pridno poslužujejo.

V **MARIBORU** so odprli medicinsko funkcionalni trakt II splošne bolnišnice, ki je del kirurške stolpnice. V drugem delu objekta je nov oddelek za plastično in rekonstruktivno kirurgijo s prostori za intenzivno nego in bolniške sobe s 16 posteljami. Pomembna pridobitev je tudi sklop prostorov za fizikalno terapijo z bazenom, ki meri 60 kv. metrov.

V **MURSKI SOBOTI** so ustanovili kinološko društvo, ki šteje 45 članov. Poseben poudarek bodo dajali strokovnemu izobraževanju članov v dobre in sposobne kinologe, športne tekmovalce, vodnike, vzreditelje, sodnike in sodniške pripravnike. Da bi vse to dosegli in imeli lasten strokovni kader, bodo poslali nekatere člane na seminarje in tečaje.

V občini **NOVO MESTO** trenutno primanjkuje 27 trgovin, zato so sklenili, da naj vrzel izpolnijo zasebne trgovine. Nastale bodo v Gornjih Lakovnicah, Podhosti, Gornjih Sušicah, Dolžu, Dolenji Straži, Globodolu in drugod. Če ne bo drugega primerne prostora, bo zasebnik lahko postavil kiosk.

V mesecu aprilu je **POSTOJNSKO JAMO** obiskalo 63 tisoč turistov, od teh jih je bilo 46 tisoč tujcev. Obisk je bil letošnji april za skoraj 40 odstotkov večji kot lani ob istem času. Predjamski grad si je ogledalo okrog 7 tisoč turistov, kar je za 36 odstotkov več kot lanske pomlad.

Viljamovka v steklenici je postala že simbol dolenjskih kartuzijancev v **PLETERJU** in je iskana posebnost doma in na tujem. Kaže, da bo letošnja sadna letina na Dolenjskem dobra, zato so v pleterskem nasadu hrušk že pripravili 10 tisoč steklenic, v katerih bodo rasle hruške. Prvo zamisel o hruški v steklenici je kartuzijancem v Pletterju posredoval danes že pokojni slovenski kuharski mojster Ivan Ivaičič.

II. jugoslovanska jamarska odprava, ki jo je organiziral Jamarski klub Črni galeb iz **PREBOLDA** skupaj z

Jamarsko zvezo Slovenije in Zvezo speleologov iz Bosne in Hercegovine, je odšla v Bogoto, glavno mesto Kolumbije. Odprava, ki šteje 11 članov, bo raziskovala kraški svet v Kolumbiji. Na to zahtevno ekspedicijo so se člani pripravljali dve leti.

Akademski kipar Stojan Batič je izdelal osnutek spomenika Vojna in mir, ki ga bodo Korošci postavili na **POLJANI** pri Prevaljah, kjer so bili sredi maja 1945 zadnji boji za osvoboditev Jugoslavije in konec druge svetovne vojne v Evropi. Spomenik, ki simbolizira počeno bombo in vzlet goloba, bodo odkrili maja prihodnje leto. Do takrat bodo v nekdanji Hrastovi hiši na Poljani uredili tudi muzej, v katerem bo razstavljeno gradivo o zaključnih bojih za osvoboditev Jugoslavije.

Tovarna opreme in orodja v **ROGAŠOVCIH** je izdelala štiri nova orodja iz linije za avtomatizacijo stiskalnic in škarij za rezanje pločevine. Zanje je na domačem trgu izjemno veliko zanimanje, saj sodobna orodja po licenčnih pogodbah izdelujeta le tovarni Ivo Lola-Ribar v Beogradu in Jelšingrad v Banja Luki.

Ob občinskem prazniku so v tovarni dušika v **RUŠAH** odprli nov obrat polnilnice za umetna gnojila, do konca leta pa bo nared še zorilnica. To je bilo doslej ozko grlo pri proizvodnji umetnih gnojil. Tovarna dušika v Rušah bo tako lahko slovenskemu kmetijstvu letno ponudila okoli 120 tisoč ton umetnih gnojil namesto dosedanjih 90 tisoč ton.

Gasilsko društvo **STREHOVCI**, ki je bilo na novo ustanovljeno pred osmimi leti, je zelo aktivno. Imajo tudi pionirsko in mladinsko desetino, uredili so garaže, prostore za opremo in kupili novo brizgalno. Udeležili so se že letos sektorskega tekmovanja v domačem kraju, vsako leto pa pridejo tudi na občinsko tekmovanje.

Iz nove hidroelektrarne **SOLKAN** na Soči bo novogoriško območje dobilo prve kilovate električne energije letošnjo jesen. Prvi agregat z močjo 10,8 MW naj bi začel delovati že konec julija, drugi in tretji pa malo kasneje. V elektrarni ne bo posadke, saj jo bodo daljinsko vodili iz centra v Novi Gorici. Njena posebnost je tudi, da so vso opremo naredili domači proizvajalci.

Ob petindvajsetletnici vzgojnovarstvenega zavoda v **SMLEDNIKU**, ki nosi ime mladinskega pisatelja Frana Milčinskega, so odkrili pisateljev spomenik; bronasti kip je delo kiparja Boštjana Putriha.

V obratu zreškega Uniorja v **STARÉM TRGU** v Beli krajini so pričeli izdelovati zanimiv program orodij, ki jih pri svojem delu uporabljajo vodo- vodni in toplovodni inštalaterji. Večji

del teh orodij je do nedavna prihajal na naš trg iz uvoza. Med izdelki je tudi lahka prenosna miza, opremljena z vsemi najnujnejšimi orodji, ki jih pri svojem delu rabijo inštalaterji.

Na odcepu Dolenjske ceste proti Kočevju so na **ŠKOFLJICI** odprli novo gostilno Na Špici. Gostišče nudi svojim gostom, predvsem šoferjem na dolgih progah, malice vseh vrst. Odprto je od ranega jutra do poznega večera. Prostori so zelo lepo urejeni, namenjeni pa so tudi razstavam likovnih umetnikov.

V Sladkogorski na **SLADKEM VRHU** so v prvih treh mesecih letošnjega leta izvozili za okoli 5 milijonov dolarjev papirne konfekcije v ZRN, Italijo, Švico, Avstrijo, na Švedsko in Nizozemsko. Letos razširjajo izvoz tudi na špansko in angleško tržišče.

V bombažni predilnici in tkalnici **TRŽIČ** in tovarni obutve Peko že dobivajo energijo s kurjenjem zemeljskega plina. Delovna organizacija Zemeljski plin in delavci Petrola so lani zgradili Tržičanom 5350 metrov visokotlačnega in 2000 metrov nizkotlačnega plinovoda pa merno regulacijsko postajo.

V Iskrini tovarni polprevodnikov v **TRBOVLJAH** so začeli graditi nove proizvodne prostore. V njih bodo s sodobnejšo proizvodnjo, novimi izdelki in boljšimi delovnimi pogoji za tretjino povečali proizvodnjo in izvoz na konvertibilno področje. Tako se bo omenjena trboveljska tovarna prebila med največje proizvajalce polprevodnikov v Evropi.

Letos je prva štoklja, ki je premagala dolgo pot iz Afrike, pristala 30. marca že v **VIDMU ob ŠČAVNICI**, kjer si je štoklji par šele pred tremi leti uredil veliko gnezdo na drogu električne napeljave. V Pomurju je le še kakšnih osemdeset štokljihih gnezd, še pred kakšnimi desetimi leti pa se je pokrajina ob Muri postavljala s približno tristo domovanji teh eksotičnih ptic. Zaradi izsuševanja zemlje jim vse bolj primanjkuje hrane, izginile pa so zaradi strupov, ki jih uporabljajo v kmetijstvu tudi žabe, najbolj priljubljena hrana štokelj.

V **ZAGORJU** so ob občinskem prazniku odprli tudi nov vrtec za 84 otrok, starih do treh let, v prihodnjih letih pa bodo poleg sedanjih prostorov zgradili še štiri igralnice za predšolske otroke.

osebnosti

V Ljubljani je v 64. letu, v prvem mesecu po upokojitvi, umrl ugledni slovenski radijski novinar **Ernest Petrin**. Na ljubljanskem radiu je delal polnih 35 let, skoraj vse od ustanovitve pa je vodil redno tedensko radijsko oddajo za slovenske izseljence. Poleg tega je sodeloval na radiu tudi v drugih oddajah kot izredno sposoben reporter in tudi kot mentor mlajšim sodelavcem.

Tudi po odhodu v pokoj je obljubil sodelovanje zlasti pri oddajah za Slovence po svetu, saj je bil znan kot izreden poznavalec izseljenske problematike, zlasti v številnih zahodnoevropskih državah. V bolnišnico so ga odpeljali tako rekoč od pisalne mize, ko je pripravljaval svojo zadnjo sobotno oddajo za naše rojake na tujem. Žal so morali nedokončano delo končati drugi.

Bilo bi preveč, ko bi želeli naštevati vsa področja novinarskega dela, s katerimi se je ukvarjal Ernest Petrin. Sodil je pač v tisti rod slovenskih novinarjev, ki so morali po sili razmer poprijeti povsod, kjer je bilo potrebno, in ki se niso imeli kje učiti. S pridnostjo in vztrajnostjo je postal izvrsten radijski novinar, reporter, urednik, eden od pionirjev sodobnega slovenskega radijskega novinarstva.

Ernest Petrin je bil tudi vsa leta tesen sodelavec Slovenske izseljenske matice – poročal je o našem delu za radio, dejavno sodeloval v njenih odborih, med drugim tudi v uredniškem odboru in izdajateljskem svetu Rodne grude. Prav tako je bil izreden poznavalec in pogosto tudi svetovalec številnih slovenskih društev na tujem. Mnogi ga bodo še dolgo pogrešali, saj je bil prav on po eni strani tesna vez z domovino.

Porast karantanske vloge v frankovski Vzhodni prefekturi: grof Pribina v Spodnji Panoniji

Koncem 20. let 9. stoletja se je po prestani krizi začela vojaško-politična situacija v Srednjem Podonavju spreminjati ponovno Frankom v prid. **Ludvik Nemški** je leta 828 porazil **Bolgar** v jih primoral, da so zapustili spodnjepanonsko ozemlje severno od Drave. Obenem so Franki z upravno reformo ustvarili ob svoji vzhodni meji veliko obrambno enoto, ki je okrepila njihovo samozavest na srednji Donavi. Vendar je šlo za navidezen občutek moči, saj Franki še zdaleč niso zmogli doseči tega, kar so že imeli po zmagovitih Karlovih vojnah z Obri. V Srednjem Podonavju in na Balkanu so se namreč okrepili politični nasprotniki Frankovskega imperija. Bizanc je bil pravkar prebrodil daljše obdobje notranje napetosti in nenehnih napadov zunanjih sovražnikov, konkretno Arabcev in Bolgarov, ponovno se je začeljala bizantinska strma pot navzgor; preporek Bizantinskega imperija je trajal vse do začetka 10. stoletja (takrat so na evropsko prizorišče bliskovito pridrli Ogri ali Madžari), posledica je bil okrepljen bizantinski vpliv na Balkanskem polotoku in ob srednji Dravi. Sicer so frankovsko oblast v Panoniji še naprej ogrožali Bolgari, s prostora vzhodno od srednjega toka Donave, a znatno manj kot rastoča zvezda Konstantinopla (Carigrada). Vendar je najtrdovratnejši frankovski nasprotnik v Podonavju koncem tretjega desetletja 9. stoletja še bil v zametkih, **Velikomoravska država** namreč na današnjem Moravskem in Slovaškem.

Ker je imelo nastajanje slovanske

velesile v Podonavju, Velikomoravske, neposreden vpliv tudi na slovenski razvoj, si poglejmo nekoliko podrobneje najstarejšo zgodovino tega dela Zahodnih Slovanov. Moravani so v pisanih dokumentih prvič omenjeni leta 822, ko so se njihovi poslanci udeležili frankovskega državnega zbora v Frankfurtu. Slednje kaže, da so bili tedaj Moravani še podložni Frankom, resda bolj ohlapno, vendar ravno v pravšnji meri, da se je tudi pri njih začelo širiti krščanstvo in so se začele graditi prve cerkve. Ljudstvu Moravanov sta gospodovala dva kneza, prvi v pokrajini ob reki Moravi, drugi v Nitri na Slovaškem. Ko je po letu 830 moravski knez **Mojmir** začel ambiciozno širiti svojo oblast tudi nad vzhodne Moravane, se je razumljivo zapletel v spopad z nitranskim knezom **Pribino**. Slednji močnejšemu tekmecu ni bil kos in je leta 833 ali kmalu za tem zbežal k Frankom, v okrilje vzhodnega prefekta **Ratboda**. Razplet medsebojnega moravskega obračunavanja vendarle ni bil naključen, saj je knez Pribina že pred Mojmirovim napadom vzdrževal stike s Franki.

Po prihodu v **Vzhodno krajino** (= Vzhodno prefekturo; zgodovinski razvoj je iz nje naredil Avstrijo) je Pribina izkoristil zlasti prejšnje dobre zveze s solnograško cerkvijo, v politično-upravnem smislu pa je postal vazal prefekta Ratboda. Vendar ponosnemu Moravanu ni bilo usojenega mirnega obstanka pri Frankih: z Ratbodom se je sprl in za nekaj časa pobegnil k Bolgarom. Nekako leta 840 pa je nekdanji ubežnik Pribina zopet pridobil na ugledu (medtem se je bil vrnil na frankovska tla) in že se je nakazovala njegova strma politična kariera: kralj **Ludvik Nemški** je namreč Pribini podelil v fevd »del **Spodnje Panonije** okrog reke, ki se imenuje Zala«, zahodno od Blatnega jezera. Na podeljenem zemljišču si je Pribina postavil prestolnico **Blatenski kostel (Mosa-purc)**, nakar se je ves posvetil frankovski službi; v opustošeni Spodnji Panoniji je naseljeval koloniste, večinoma Karantance, pa tudi Bavarce. Večina prebivalstva pokrajine je bila slovenska, tudi s slovenskim plemstvom, saj se je Pribina rad obdajal predvsem z velikaši slovanskega rodu. Po drugi strani se je krepilo v Spodnji Panoniji frankovsko, nemško plemstvo, ki je imelo povsem lastne interese, spravi čim več germanskih priseljencev na vitalni Jugovzhod, pa tudi v bližino vedno ranljivih državnih meja v Srednjem Podonavju. Pet let po prevzemu obveznosti se je Pribina v frankovski službi tako izkazal, da mu je vladar poveril tudi utrjevanje frankovske oblasti v tistem delu Panonije, ki so ga bili izpraznili Bolgari.

Naposled je zadovoljni Ludvik

Nemški leta 847 podelil Pribini v last vse, kar je bil ta prej dobil v fevd, za nameček pa je blatenskokostelskega gospoda postavil za mejnega grofa v Spodnji Panoniji. Pribina je torej zagospodoval širni deželi od Donave do Lipniškega polja in razvodja med Dravinjo in Savinjo, od spodnjega toka Rabe in ogrskega Subotišča do Drave, v Sremu (Sirmiju) pa celo do Save. Tako se je slovanski plemič vrnil na visoko in ugledno upravno mesto na frankovskem Jugovzhodu, in sicer kot prvi po radikalni upravni reformi Ludvika Nemškega leta 828, s katero so bili dotedanje slovanske kneze zamenjali frankovski mejni grofje. S tem je bila udarjena osnova razvoju, ki bo dve desetletji kasneje pripeljal do **Kocljevega** kratkotrajnega oklica samostojnosti svoje kneževine Spodnje Panonije in ki bo omogočil »slovanskima apostoloma« (sicer bizantinskima državljanima in Grkoma po rodu) sv. **Cirilu** in **Metodu** prebroditi začetne preizkušnje v boju za bogoslužje v slovanskem, in ne latinskem jeziku. Sam Pribina je razumljivo skrbel tudi za razvoj Cerkve v Spodnji Panoniji, gradil je nove cerkve, spoštoval pravice Solnograške nadškofije in se podrejal njenim nasvetom. V novo ustanovljenih cerkvah so maševali predvsem solnograški nemški duhovniki; iz pisanih virov izvemo, da je šlo za t. i. lastniške cerkve, ki so jih gradili fevdalci na svoji posesti. Duhovniki takšnih cerkva, specifičnih prav za novo pokristjanjena slovenska ozemlja 9. stoletja, so bili de facto podrejeni fevdalcem, lastnikom zemlje, in sicer kot »služabniki«. Ker pa so te prve cerkve začele opravljati tudi že funkcijo župni cerkva, so imeli logično plemiči interes, na tak način pridobiti nove dohodke.

Tu bi veljalo spregovoriti še o problemu etnične pripadnosti Spodnje Panonije, v kateri se je pod Pribino uveljavil zlasti močan in vpliven vladajoči sloj moravskega porekla. Po jezikovni plati vsekakor ne moremo ločevati Karantancev od Velikomoravcev, enako velja za Panonske Slovence. Vsi so oblikovali velikansko slovansko etnično gmoto od Polabja, Češke, Moravske, Karantanije, Panonije, pa vse do Balkana. Po historični plati pa je zadeva vsekakor bolj jasna. Sredi 9. stoletja se je v Spodnji Panoniji nedvomno uveljavila zavest o pripadnosti Karantancem; začelo se je bilo takšno opredeljevanje že s koncem Karlovih vojn z Obri, v prvem desetletju 9. stoletja, ko se je bil usmeril v Panonijo močan karantanski kolonizacijski tok. Leta 819 so Panonijo severno od Drave že imenovali »okraj Karantancev«. Nadalje poročajo pisani viri, da je Blatenski kostel ali Mosa-purc (stolno mesto Pribinovo in Koc-

ljevo) leta 880 sodil direktno h Karantaniji, pripadal pa je **Arnulfu**, poznejšemu vzhodnofrankovskemu (nemškemu) kralju. Prav tako vemo, da je leta 884 štela k Arnulfovi državni tvorbi tudi vsa Panonija; leta 888 je ta novonastali politični organizem dobil celo zveneče ime **Karantansko kraljestvo**, s kontrolo nad prostiranim alpsko-panonskim prostorom, konkretno nad s Slovenci naseljenim frankovskim Jugovzhodom. Naposled je odločilen podatek iz leta 889, ki sporoča, da so Madžari v Srednjem Podonavju bivali »v puščini Panoncev in Obrov«, v neposrednem sosedstvu »Karantancev, Moravanov in Bolgarov«, kar bi bilo možno le z močno prisotnostjo ljudstva Karantancev v Spodnji Panoniji, ob jasno izpričani pripadnosti tradicionalni staroslovenski državni tvorbi v Vzhodnih Alpah.

V času, ko je grof Pribina utrdil frankovske koristi ob nemirni spodnjepanonsko-srednjedonavski meji, so se nad Vzhodno prefekturo (= Vzhodno krajino) ponovno začeli zbirati temni oblaki. Po eni strani je namreč logika silila frankovskega vladarja k razbijanju prevelikih defenzivnih upravnih enot v mejnih območjih in k ustanavljanju manjših vojnih krajin (kar se je kmalu izkazalo kot dvorezen meč za kralja, ki je ob rastoči fevdalni razdrobljenosti konec 9. stoletja dejansko izgubil vsakršno centralno oblast, kar je tudi med drugim pospešilo frankovski poraz ob navalu Ogrov), po drugi strani pa je takšen razvoj vplival na slovanske, zlasti slovenske dežele, ki so se začele povezovali med seboj, čeprav sicer trdno vpete v mehanizme Vzhodnofrankovske države. Tu so igrali odločilno vlogo tudi frankovski vojaški posegi: leta 846 so bili Moravani resda premagani, vendar se je frankovsko merjenje moči s Slovani končalo neslavno s porazom na Češkem leta 849. Neuspeh je odmeval po vsem Podonavju in moravski knez **Rastislav** je previdno začel snovati osvobodilni boj proti Frankom; pri tem se je posluževal klasičnih diplomatskih prijemov in nudil zatočišče frankovskim nezadovoljnejšem. Leta 854 je na frankovski državni meji izbruhnil odkrit upor; Rastislavu se je pridružil tudi prefekt Ratbod, z očitno željo po lastni osamosvojitvi. Razjarjeni kralj Ludvik je dal Ratboda formalno odstaviti in degradirati, zaplenil pa mu je tudi vse premoženje. Sicer je Ludvik izročil oblast na Vzhodu svojemu sinu **Karlmanu**, vendar je obenem drastično posegel v vojaško-politični stroj Vzhodne prefekture (s sedežem v Zgornji Panoniji). Karantanija, Spodnja Panonija in Grofija ob Savi (zametke Kranjske) so postale samostojne krajin, njihovi krajišniki pa so neposredno odgovarjali le kralju.

Slovenske dežele po frankovski politični ureditvi v 9. stoletju. V Blatenskem kostelu (sedanjem Zalavarju) ob Blatnem jezeru je bilo zadnje žarišče slovenske srednjeveške samostojnosti pod Pribinovim sinom Kocljem. Fotografska reprodukcija: Jože Gorjup

Poizkus se ni obnesel, zaradi Ludvikove zaposlenosti v boju z zahodnofrankovskim kraljem **Karlom** so postale jugovzhodne meje Vzhodne frankovske države le še bolj ranljive. Poleg upora Slovanov ob meji so se uprli tudi fevdalci v Vzhodni prefekturi: Karlman se je leta 858 zvezal z Rastislavom in si prigrabil oblast nad vso staro Vzhodno prefekturo.

Mejni boji so bili usodni tudi za Panonske Slovence: v bojih s Karlmanovimi moravskimi zavezniki je nekako v letih 860–861 padel tudi spodnjepanonski grof Pribina. Sicer ne vemo podrobnosti o zadnjih trenutkih za nas tako pomembnega Moravana, vendar je tragičen splet okoliščin nanesel, da je v boju za tuje, državno-frankovske koristi nesrečno preminil v bratomornem spopadu s svojimi nekdanjimi sodeželani. Vendar Pribinove vloge le ne smemo ocenjevati preveč ozko, skozi prizmo formalne naslonitve in tudi dejanskega vstrajanja na frankovski strani. Pod Pribino je njegova mejna grofija nedvomno dosegla takšen napredek in blagostanje, da je na skrajnih jugovzhodnih mejah slovenstva ponovno zasvetila zarja slovenske državnosti. Ob Pribinovi smrti pa je bil videti položaj za njegovega naslednika in sina Koclja skrajno neugoden; Spodnjo Panonijo so preplavili frankovski uporniki in Rastislavova vojska, Kocelj se je moral v obupu in nemoči zateči pod okrilje kralja Ludvika (od slednjega je pričakoval tudi vojaško pomoč). Sledila je frankovska državna reakcija, vojaški položaj se je

v Panoniji stabiliziral in prišlo je do sprave med očetom, kraljem Ludvikom, in sinom, prefektom Karlmanom; prefektura je bila obnovljena v starem obsegu, dobila pa je presenetljivo novo ime **Karantanija**. S tem »družinskim« pomirjenjem se pomirilo tudi ozračje v Spodnji Panoniji, nakar se je lahko Kocelj vrnil v domačo krajino. Vendar nemirni Karlmanov duh ni in ni imel obstanda; leta 863 se je Karlman ponovno zvezal z Rastislavom in se postavil kraljevskemu očetu po robu. Vendar je tokrat razočarani oče, Ludvik, ukrepal brez milosti; sina je premagal in spravil s poti, resda po »zaslugi« karantanskega grofa **Gundakarja**, ki je bil izdal svojega gospoda. Po opravljenem nečednem poslu je Gundakar dobil za nagrado poleg karantanske grofije še mesto prefekta nad vsemi »Karantanci«. S tem aktom, ki je politično združil vse frankovske slovenske podložnike, je bilo težišče Vzhodne prefekture prvič pomaknjeno v samo središče slovenskega etničnega ozemlja v Vzhodnih Alpah. Zanimivo je, da je s tem **Zgornja Panonija** kot nekdanji sedež prefekta povsem izgubila na pomenu in jo je nadaljnji politični razvoj za nekaj časa povsem obšel.

Tako je pomen Karantancev v evropski politični zgodovini ponovno skokovito zrastel. Darovnice omenjajo drugega za drugim kraje v »Sklaviniji« ali »Karantaniji«, ob upravnem terminu »predeli Bavarske« družno

mladim po srcu

Ureja: Miha Matè

Riše: Marjanca Jemec-Božič

Jana Milčinski

Kako se je Matiček učil žvižgati

Bilo je prelepo, najlepše junijsko jutro. Sonce je sijalo, rože so dehtele in na sosedovem vrtu so zorele prve češnje. Za te češnje sta vedela samo črni kos in naš Matiček.

Kos je že od ranega jutra sedel v

Pred počitnicami

Starejši brat povprašuje v šoli, kakšni so učni uspehi njegovega mlajšega brata.

»Še kar dobro mu gre, samo v zemljepisu ima negativno.«

»Ah, nič zato, saj letos tako ali tako nikamor ne potujemo.«

vrhu češnje in žvižgal vesele pesmi. Matiček pa je stal ob ograji in si želel, da bi mu zrastle peruti, da bi lahko zletel vrh drevesa in sedel h kosu na zeleno vejo.

Pa ne mislite, da mu je bilo za češnje. Sploh ne! Želel si je le, da bi se tudi on naučil tako lepo žvižgati kot kos.

V tako lepem jutru se uresničijo mnoge želje. Posebno še, če si ponoči pridno spal in tudi zjutraj nisi preveč nagajal mami.

Ko je Matiček tako stal ob ograji in si želel, da bi mu zrastle peruti, je kar na lepem začutil, kako so mu roke postale lahke in noge poskočne. Ena, dve – že je stal vrh ograje, tri, štiri – že se je držal spodnje, pet, šest – znašel se je na zgornji veji, sedem, osem – že je sedel zraven kosa in čakal, da začneta s poukom.

Vsi vemo, da žvižgati ni kar tako. Branja, na primer ali računanja se

naučiš, kot bi mignil, če si le malo odprte glave. Žvižganje pa je posebna umetnost in če se ga hočeš naučiti, moraš biti vztrajen in ubogljiv. Še zlasti pri tako strogem učitelju, kot je kos.

Kos je imel namreč poseben način. Najprej sta z Matičkom pozobala pest češenj, da sta si uglasila grlo. Potem sta poskusila.

Prvi je zažvižgal kos, lepo in ubrano. Za njim je poskusil tudi Matiček. Napravil je kljunček in zapihal; toda njegovo sapico je bilo slišati komaj kot šelest vetra. Učitelj kos ga je karajoče pogledal. Za kazen je moral Matiček spet pojesti pest češenj, potem je poskusil znova. Zdaj je bilo že za sapico boljše. Zapiskal je, kot zapiskajo slabo naoljena vrata.

Matičku se je zdelo že kar lepo, kos pa še ni bil zadovoljen. Nadaljevala sta s poukom – najprej pest češenj, potem žvižganje, pa spet češnje in spet žvižganje.

Učila in učila sta se toliko časa, da se je Matiček do sita najedel češenj. Potem pa mu je kar na lepem uspelo: zažvižgal je tako lepo, da je celo samega kosa prekosil.

Žvižgal je tako lepo in tako glasno, da so ga zaslišali otroci. Zbrali so se pod drevesom, mu navdušeno ploskali in klicali:

»Še! Še!«

Matiček pa je žvižgal in jim še in še metal sočne rdeče češnje. Najbrž bi še sedaj stali tam, poslušali Matičkovo žvižganje in zobali sladke češnje, če ne bi prišel sosed in jih napodil. Otroci so se razbežali, kos je odletel, le Matiček je obsedel na veji in prestrašen čakal, kaj bo.

Pa ni bilo nič hudega. Še zmerom je bilo lepo, prelepo jutro, ko se dogajajo same nenavadne reči.

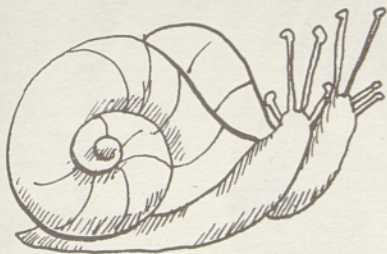
Čez nebo je priropotal srebrn helikopter. Sosed se je zazrl vanj, Matiček pa je medtem ročno smuknil z drevesa in stekel domov.

O tem, kaj se je zgodilo doma, ko ga je sosed zatožil mami, naša zgodba molči. Kajti neprijetne reči ne sodijo v zgodbo o lepem, prelepem junijskem jutru. Lahko vam povem le to, da Matiček odslej ni hodil več v žvižgalno šolo h kosu na češnjo, ampak žvižga lepo pod drevesom in tudi od češenj zoblje le tiste, ki mu jih podari sosed ali pa mu jih mama prinese s trga.

Jožek ima hiško

Jožek ima hiško,
v nji za deklo miško,
v hlevu polžka urna
in na straži murna:
čuri-muri-čuri,
hiša je brez duri.

Hiša oken nima,
vzela jih je zima,
vrata z burjo kraško
so odšla na Laško:
veter gre čez lehe,
hiša je brez strehe.

Smejejo se srake,
Jožek zre v oblake,
polžka v plug zapreže,
z bilčico ju zveže,
z njima gre na polje
in je dobre volje.

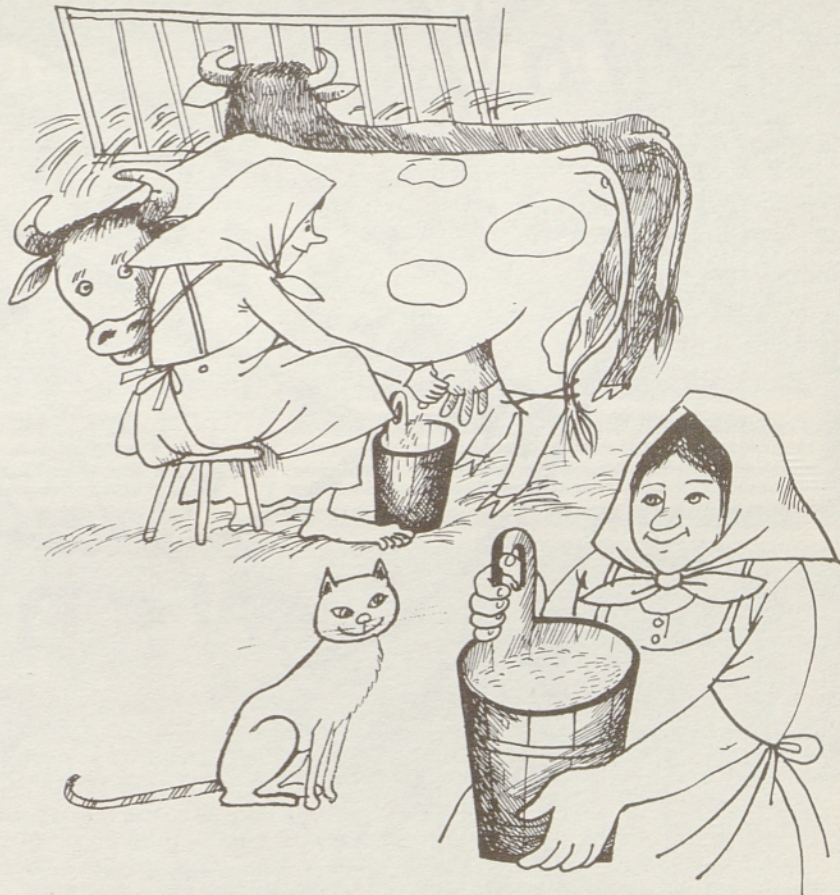

Žehtar

Molža je na kmečki domačiji vsakodnevno opravilo. Krave molzejo dvakrat, pa tudi trikrat na dan. Na kmetijah, kjer rede večje število krav molznic, imajo večinoma za molžo posebne stroje. Do pred nedavnim pa so naši kmetje poznali le ročno molžo.

Molzle so praviloma vedno ženske, moški pa le tedaj, če ni bilo pri hiši ženskih rok. Le v planinah, kamor so vodili krave poleti na pašo, so molzli največkrat moški, majerji, ki so iz namolzenega mleka delali sir.

V navadi je, da tisti, ki molze, žival najprej umiri, potreplja in jo nagovarja. Posebno gospodinje se pogovarjajo z nemirnimi kravami. Tistim, ki med molžo preveč otepajo z repom, ga privežejo ob eno zadnjih nog.

V preteklosti so povsod molzli v leseno posodo, ki so jo v raznih krajih imenovali žehtar, keblica ali golida. Lesene posode so bile nerodne in ne posebno snažne. Ko se je mlečna maščoba zajedla v les, jih je bilo težko pomivati. Zato so jih že pred desetletji zamenjale emajlirane posode, v zadnjih letih pa plastična vedra.

Še okoli leta 1900 so molzli navadno čepe, kar je bilo hudo utrudljivo. Po tem letu so se pojavili dvo, tri ali štirinožni stolčki, da tisti, ki molze, sedi.

Marija Makarovič

Papagajska

Sosedi sta ušla rdeč in zelen papagajček. Zagledala ju je na jablani in zaprosila Mihca, naj ju ujame. Mihec je pripelzal z drevesa z ujetim rdečim papagajčkom v roki. Soseda ga vpraša:

»Kaj nisi mogel ujeti tudi zelenega?«

»Pustil sem ga, naj še malo dozori,« ji je odgovoril Mihec.

PRIJATELJ most z domovino NEDELJSKI

IN KOLIKO JE SLOVENCEV

- V ZAMEJSTVU
- PO SVETU ?

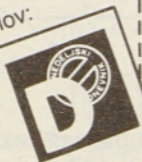
NEDELJSKI
največji slovenski tednik

- po nakladi
- pestri vsebini
- številu rubrik

Naročilnico pošljite na naslov:

NEDELJSKI

Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA
Jugoslavija

NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v poprečni nakladi 250.000 izvodov. Analize pa kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 4,2 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da bere NEDELJSKEGA okrog EN MILIJON Slovencev v matični domovini.

**Postani tudi ti član te velike slovenske družine:
NAROČI NEDELJSKEGA!**

NAROČILNICA

Ime in priimek:

Kraj, ulica:

Pošta, država:

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

CELOLETNA NAROČNINA 29 USA dolarjev ali 80 DM oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Kraj in datum: Podpis:

inex adria aviopromet inex adria aviopromet inex adria aviopromet inex adria aviopromet inex adria aviopromet inex adria aviopromet inex adria aviopromet inex adria aviopromet

Začasno zaposleni v Nemčiji in sorodniki doma poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma; leti so do 50% cenejši od rednih linij
Letimo:

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart

Zagreb
Split
Beograd
Sarajevo
Skopje

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart

Prodaja kart in informacije: JUGOSLAVIJA

INEX ADRIA AVIOPROMET

61000 Ljubljana, Kuzmičeva 7
Tel.: (061) 313-366, 320-970, Tlx.: 31-268

Predstavništva:

INEX ADRIA AVIOPROMET

11000 Beograd, Kolarčeva 8
Tel.: (011) 623-421, 623-172, Tlx.: 12-770

Prodaja kart in informacije:

Grimex

6000 Frankfurt/Main 1 – Postfach 16120 –
Wilhelm-Leuschnerstraße 25
Telefon (0611) 2573250, 2573251, 2573253

INEX ADRIA AVIOPROMET

71000 Sarajevo, Maršala Tita 67 a
Tel.: (071) 532-213, 533-213, Tlx.: 41-709

INEX ADRIA AVIOPROMET

91000 Skopje, Gradski zid, blok 4, lokal 8
Tel.: (091) 221-128, 221-406, Tlx.: 51-179

INEX ADRIA AVIOPROMET

81000 Titograd, Ivana Vujoševića 46
Tel.: (081) 44-284, 51-529, Tlx.: 61-316

INEX ADRIA AVIOPROMET

41000 Zagreb, Praška 9
Tel.: (041) 433-333, 433-510

6000 Frankfurt/Main 1

Münchener Str. 42

Tel.: (0611) 2573201

4000 Düsseldorf 1

Steinstraße 20

Tel.: (0211) 320730+320739

2000 Hamburg 1

Glockengießerwall 19

Tel.: (040) 331610+331619

3000 Hannover

Andreastraße 7

Tel.: (0511) 327314+327315

7000 Stuttgart 1

Friedrichstr. 9 a

Tel.: (0711) 290956+290957

in vse turistične poslovalnice v Sloveniji in
Jugoslaviji

Na voljo so vam dodatni leti za Veliko noč, Božič
in Novo leto za obiske vaših najdražjih

vaše zgodbe

Slovenska krušna peč! Tistemu, ki je ni nikoli užival, je ni mogoče opisati. Krušno peč je treba doživeti – in teh doživetij ni več. Peči se podirajo, ali pa samevajo, zaničevan, mrtev kosček preteklosti.

Peč v mojem rojstnem domu še stoji – sama in mrzla, v prazni, zaklenjeni hiši. Njene svetlorjave pečnice so gladke in se svetijo, ker so še »nove«: oče je dal peč prezidati že po vojni. Le zidani podstavek je še stari. Koliko je star? Kdo ve? Stari oče je kupil hišo pred sto leti – in ne novo; krušna peč pa je bila del stare hiše.

Peč je kot velika kocka s stranicami od meter in pol do dva metra. Pred vojno je bila zelena. Razpokane pečnice so bile okrašene z zamotanimi vzorci cvetja in vijug. Ob zgornjem robu so bile rahlo izbočene navzven, kot kitajska streha. V enem kotu je bil zapeček – kos črnega marmorja, ki se je svetil od starosti in obrabe. Vstavljen je bil sredi peči, tako da je služil za stopnico po kateri si se spravil na peč. Večinoma pa je zapeček služil kot topel sedež za staro mamo, ki je tam šivala, brala in molila. Ker je bil visoko od tal, ji je omogočal tudi razgled na cesto in dogajanje okoli hiše. Na peči sami je bilo prostora za štiri, pet ljudi. Sosedje so nas obiskovali in posedali tam dolge zimske popoldneve in večere. Premlevali so dogodke in si pripovedovali »storijske«, zraven pa prigrizovali kruh in ga zamakali s cvičkom. Eden najljubših sosedov, stric Žane, pa ni nikoli zlezel na peč. Naslanjal se je nanjo in razdiral vsakovrstne zabavne zgodbe, največ iz vojaškega življenja. Dostikrat so peli, stric Žane s svojim žametnim basom ko nebeška trobenta. Zadnje leto vojne je del hiše pogorel in ko so popravljali, so prezidali tudi peč.

Zapeček so nekam zavrgli, okoli peči pa napravili novo klop. Ta nova peč je vse do lani ogrevala dom, v katerem je mama preživljala svoja bolehnata zadnja leta življenja, neskončno število samotnih ur prav na prijazni peči. Zdaj pa je hiša že leto dni prazna in mrzla peč strmi z začudenjem v mrzli novi svet.

Krušna peč v rojstnem domu moje- ga očeta tudi še stoji; stoji in čaka na neizogibni konec, kajti novi gospodar,

Izdelki slovenskih lončarjev v muzeju v Podsmreki (foto: Janez Zrnec)

ki je že prezidal večino hiše, jo bo prav gotovo kmalu podrl. Stoletja stara je ta peč, temnorjava in izgajena od dolgih zimskih vasovanj. Še pred nekaj leti je teta v tej peči pekla kruh, kakršnega na svetu ni nikjer: iz sveže, nove pšenice, ki jo je sejala na svoji njivi in jo sama požela.

Vsa hiša je dišala po tistem kruhu, ves svet. V peči je tudi vrela mleko. Debela smetana se je vedno napravila na njem, zlatorjavo zapečena od pla-

menov v peči! Iz te smetane je teta napravila maslo, rumeno, z rjavimi pegami od zapečene smetane. Takega masla ni ne v Sloveniji, ne tokraj oceana; ni ga in ga ne bo nikoli več. Peč še stoji, čeprav teta ne živi več v tisti prijazni vasi pod vinorodnim Liscem. Plamen v peči pa je ugasnil. Mrzla ždi med kamnitimi stenami in najbrž prisluškuje spominom na generacije otrok, ki jim je v zimskih nočeh nadomeščala posteljo, na zaljubljeno

mladino, ki je vasovala na njej in ob njej, na starčke, ki so si na njej pregrevali boleče, od dela strpinčene ude.

Še eno peč sem videla na obisku pred letom dni, pri znanki, ki počasi modernizira stoletno hišo svojih staršev, kamor je prišla preživljat svoj pokoj. Toplo, udobno in okusno si je uredila novo kuhinjo; vse je v lesenem opazu, povsod muslinaste zavese, vezene in cvetje. Prt na mizi je ves prazničen, stoli tapecirani. V dnevni sobi ima barvno televizijo in udobne kavče. Tudi novo peč ima tam; podolgovata je, iz črnih ploščic, kot kaka moderna skulptura ali kos pohištva. Greje. A to ni krušna peč. Krušno peč ima v »hiši«, družinski sobi stare hiše, ki je še ni predelala. Le za hip sva stopili tja. Velikanska peč je. V družini je bilo veliko otrok in vse je bilo po velikih merah. A, oh kako žalostna je bila ta velikanka! Zdelo se mi je, da se je kot v zadregi stiskala v temni kot. V svetlobi, ki je padala skozi okenca, so se pečnice svetile kot od zamrzlih solz. Ker je svet izumrl... ker je nihče več ne potrebuje... ker že zdavnaj več ne predstavlja toplega osrčja hiše.

Pri sosedovih so podrli krušno peč, ker pač zavzema preveč prostora, ko pa nihče več ne peče kruha doma, še posebej pa ne šest, sedem hlebov naenkrat, hlebov, ki jih je treba »vsaditi« v peč na loparju. Tudi mleka ne grejejo več v peči in tudi kislega zelja in žgancev ne kuhajo več v lončenih »piskrih«, ki jih je bilo treba predstavljati z burkljami.

Življenje je postalo veliko lažje: gumb obrneš, pa imaš toploto za kuhanje in ogrevanje. Preprostih žganecv že skoraj nihče več ne je. Sosedje ne vasujejo dosti; delovni čas po uradih in tovarnah jim predpisuje dnevni red. Ko so prosti, gledajo televizijo. Vabijo se na prigrizke. Ženske so se po tečajih izurile za imenitne kuharice. Namesto s cvičkom in domačim kruhom ti postrežejo s turško kavo, ki se je razširila v Slovenijo z juga Jugoslavije, pa s piškoti. Slivovka, likerji, tudi whisky. Zakaj potem ta mrz pri duši? Zakaj bi se človek najraje naslonil na eno od teh osamelih, mrzlih peči in se bridko razjokal? Za mladostjo? Za spomini? Za tisto globoko človečnostjo, za toplo družabnostjo, ki jo izriva elektrika?

Oh, kako prijazno so nam dihale vroče peči, in kako onemele in mrzle čakajo na svoj pogreb...

Irma Ožbalt
Montreal, Kanada

Puste želje

Želela bi odleteti visoko
pod oblake sive.
Želela bi objeti
prisrčno vse planine.

Prav rada se spominjam
na leta za mano.
V sanjah se oziram,
vse mi je znano.

Znane so ceste, poljane,
tudi stari hrast še stoji.
Tam so samo sanje,
le v srcu veselja ni.

Želela bi odleteti visoko,
da me čas ne ulovi.
Želela bi iz srca,
da smo še mladi.

Konec v jeseni

Srečala sva se spomladi.
Bili smo srečni zaljubljeni mladi.

Upala sva, da bo za vedno
trajala ljubezen najina.

Poletje polno sreče, sonca,
globoko v srcu trn domotožja.

Solze v očeh mi suši veter jesenski,
ko sprejemem tvoj poljub zadnji.

Po odpadlem listju še slišim korak,
v mojem srcu ostal je mrak.

Caroline Tomasic,
Mount Isa, Avstralija

Srečanje pevskih zborov v Heerlenu

Slovensko pevsko društvo »Zvon« iz Heerlena na Nizozemskem bo letos organiziralo srečanje slovenskih izseljenških pevskih zborov iz zahodne Evrope. Srečanje, na katerem bo vsak zbor zapel nekaj pesmi, potem pa bo družabno srečanje, bo v nedeljo, 16. septembra 1984 v Cornelius-huis v Heerlerheide. Povabili so tri zборе in sicer pevski zbor Slovenskega delavskega društva (ATSO) iz Aumetza, Jadran iz Freyming-Merlebacha in Slomšek iz Belgije.

Organizatorji vabijo slovenske rojake iz bližnje in daljne okolice, naj se v čimvečjem številu udeleže tega zanimivega srečanja. Prislunhili bodo lahko lepemu petju, obenem pa navezali stike in spoznali druge slovenske rojake iz zahodnoevropskih držav.

Franc Drenovec ml.
tajnik SPD »Zvon«

naši po svetu

BELGIJA

Novi odbor društva sv. Barbare

Na izrednem letnem občnem zboru Jugoslovanskega kulturnega društva sv. Barbare v Eisdu so izvolili tudi novi odbor, ki ga zdaj sestavljajo: predsednik Franc Gostiša, podpredsednik Avgust Tanjšek, tajnik Alojz Rak, podtajnik Rudolf Čepin, blagajničarka Brigitte Pezdevšek, pomočnik blagajnika Zvonko Tisnikar, preglednika računov Silvo Bogovič in Franc Pezdevšek, kulturna referenta Frida Čater in Salik Čavkić, za obiske bolnikov skrbita Jože in Ivanka Martinšek, zastavonoši pa sta Franc Kandušer in Alojz Cuzi.

Lojze Rak, tajnik

FRANCIJA

Še o dnevu žena v Sallauminesu

Kot vsako leto smo tudi letos, 29. aprila 1984, proslavili dan žena. Proslave se je udeležilo veliko članov Združenja Jugoslovancev iz severne Francije, med nami pa sta bila tudi predstavnik jugoslovanske ambasade Krstić in novinar Bogdan Pogačnik, kateremu so člani z zadovoljstvom prisluhnili, saj nam je govoril o izgubljanju našega slovenskega jezika. Prav to smo obravnavali že večkrat prej na sejah našega odbora. Ugotovili smo,

da vlada med nami in tudi med našo mladino veliko zanimanje za učenje slovenskega jezika, vendar nismo našli primerne učiteljice.

Hkrati je bil tudi občni zbor društva, na katerem so člani v celoti izvolili dosednji odbor.

Štefan Gradišnik,
Sallaumines, Francija

Pesem je ponovno povezala Aumetz in Idrijo

Rahlo utrujeni, a zadovoljni, so se v začetku maja zbrali v prostorih Slovenskega delavskega društva v Aumetzu, da bi uredili vtise o pravkar minulem srečanju z ženskim pevskim zborom »SLOVENIJALE« iz Idrije, ki je gostoval v okviru pobratenja med obema rudarskima krajema.

Tone Pišlar, predsednik društva, **Franc Jakič**, blagajnik, **Ivan Tolmajner**, tajnik in **André Kogovšek**, zborovodja, so bili srce in duša celotne organizacije gostovanja, zato so lahko o vsem dali največ podatkov. Brez težav seveda nikoli ne gre; tudi tokrat jih je bilo na začetku precej. Ker pa so bile vse uspešno premagane, je bilo zadovoljstvo še toliko večje. K sodelovanju so pritegnili večino članov društva in tako zagotovili gostoljuben sprejem in prijetno vzdušje, ki je ponovno učvrstilo tako njihove slovenske korenine kot sodelovanje med Idrijo in Aumetzom.

Kako ste zagotovili prenočišče za toliko gostov, pa skupna kosila, večerje...?

F. J.: Obisk smo dolgo pričakovali, vendar do zadnjega dne nismo prejeli programa. Šele dva tedna pred koncertom smo zvedeli, kdo točno pride, v kakšnem številu, kateri dan, kako dolgo nameravajo ostati itd. Skratka, precej težav je bilo že kar na začetku. Šele 19. aprila smo lahko sklicali sestanek v zvezi z organizacijo obiska, se pravi komaj devet dni pred koncertom.

Prenočišče smo zagotovili pri naših članih, večinoma Slovencih, zlasti pri pevcih. Bali smo se, da v tako kratkem času ne bomo mogli najti dovolj dru-

žin, ki bi goste sprejele, ter da jih bo treba namestiti v hotel. Vendar so naši člani pokazali razumevanje in pripravljenost in prav vsem Idrijčanom ponudili »domačo streho« nad glavo.

T. P.: Organizirali smo več skupnih srečanj in kosil. Za prvo smo se obrnili na občino in na komite združenja društev, da bi nam po sprejemu pri občinskem svetu nudili hladno večerjo. Naše gostje so takoj zapele in led je bil prebit.

Drugo skupno srečanje in kosilo smo imeli v jedilnici srednje šole; kuhala nam je naša članica Mimi Lebrun, ki je tudi pevka v ženskem zboru. V našem domu bi bilo premalo prostora za tolikšno število ljudi; sem pa smo lahko povabili oba naša zbora, vse goste iz Idrije in vse ljudi, ki so jim nudili prenočišče na svojih domovih.

Tretjič smo imeli skupni prigrizek po koncertu 28. aprila zvečer, na kate-rega smo povabili tudi jugoslovanskega konzula in našo slovensko učiteljico.

Kako je potekal koncertni program?

F. J.: Koncertni večer smo vsi nestrpno pričakovali. Pred nabito polno dvorano ga je načel moški pevski zbor ATSO z jugoslovansko in francosko himno. Sledil je nastop ženskega zbora ATSO, za njim pa moškega zbora ATSO. Po premoru je nastopil ženski pevski zbor Slovenijales, najprej s starejšimi pesmimi in prejšnjim dirigentom, nato pa z novim pevovodjem in sedanjim programom. Po koncertu smo pevci ATSO vsaki pevki zbora Slovenijales podarili veliko ploščo z našimi pesmimi, pevke pa so vsaki podarile vrtnico.

Dvorana je pričakovala, da bomo takole zbrani na odru skupaj kakšno zapeli; res je škoda, da nismo. Vendar to ni bilo mogoče, ker do zadnjega nismo poznali njihovega programa.

T. P.: Morali bi prej ponoviti pesmi, ki bi jih lahko skupno zapeli.

A. K.: Ženskega zbora tudi ni lahko kar tako v hipu uglasiti z moškim...

F. j.: Že poprej bi morali zbrati eno pesem za mešani zbor. Vsak bi vadil doma, potem bi jo samo preizkusili skupaj. Na primer, ko smo sodelovali na srečanju zborov v Šentvidu, smo imeli partiture za skupno pesem že kake štiri mesece prej.

A. P.: Že leta 1982 smo v Idrijo poslali vabilo, da naj nas obišče kak zbor čez eno leto, jeseni. Vendar z odgovorom ni bilo nič. Če bi dogovori potekali malce hitreje in za vnaprej, bi imeli dovolj časa za vse, pa tudi manj težav...

Ste zadovoljni z vašima dvema zboroma?

A. K.: Zelo. Vsi se zelo trudijo in redno hodijo na vaje. Z ženskim zborom, ki ima trinajst pevk, vadimo ob

torkih zvečer. Moški zbor ima 16 pevcev; vaje imamo ob sobotah zvečer. Če bi hoteli še izboljšati raven obeh zborov, bi morali imeti več vaj, bolj pogosto. Vendar mi nismo profesionalci: mi pojemo iz veselja in s srcem.

Zlasti sem zadovoljen z napredovanjem ženskega zbora. Šele leto in pol je, odkar smo ga ustanovili, članice niso vse Slovenke, pa tudi prejšnjih izkušenj s petjem niso imele. Prebili smo težave popolnih začetnikov, obdelali tehnične vaje za usta, dihanje... Več let bo treba, da bo zbor dosegel kvaliteto. Ker pa so pogumne in vztrajne, upam, da bodo kmalu konkurirale moškemu zboru, ki ima več izkušenj in tradicijo. Pomanjkanje izkušenj je prišlo do izraza tudi na koncertu v okviru pobratenja, kjer so se naenkrat znašle ob številčnem in uglašnem zboru iz Idrije. Strah pred primerjavo je povečal tremo, nekaterim se je skrhal glas... Na vajah, na primer, ni teh težav, vsaj tako očitne niso. Do zdaj smo vadili tudi težje pesmi, da bi tehnično preizkusili glasove. Odslej bomo izbirali lažje, pripraviti pa nameravamo vsaj za uro programa. Zbor je razvil svoj zven, tehnično je napredoval in lahko gradimo naprej.

Kako pa je z iskanjem novih članov in članic?

A. K.: Za ženski zbor jih trenutno ne iščemo. Zbor je končno uspel doseči enotnost, ima svoj »glas«. Nove članice bomo vključevali kasneje, ko bo program že bolj utrjen. Dobrodošle bodo vse, ki jih petje veseli.

Moški zbor je že utrjen, priključi se lahko vsak. Naš repertoar obsega 80 pesmi. Velikokrat imamo enourne koncerte.

T. P.: Vsako leto si pripravimo cel koncertni program, kakih 25 pesmi. Sproti vključujemo nove in ponavljamo stare. Poleg slovenskih pojemo tudi francoske, italijanske, makedonske... Zbor je postal odsev kraja, kjer živimo; v njem so člani slovenskega porekla, pa tudi tisti, ki so z njimi povezani preko družinskih ali prijateljskih vezi, torej Francozi, Italijani itd.

Poleg koncerta ste organizirali tudi izlete in obiske Aumetza in okolice?

T. P.: Z gosti smo obiskali Luxembourg in Verdun ter trgovski center v bližnjem Thionvillu. Še posebej pa smo poskrbeli za predstavitev našega kraja. Opazili smo namreč, da smo doslej vedno kazali zanimivosti iz okolice, na Aumetz smo pa čisto pozabili... Tako smo tokrat na kratko orisali zgodovino kraja, zgodovino Slovenskega društva, pokazali cerkev, občino, rudnik, Maginotovo linijo, stare križe...

Kakšno je bilo vzdušje na koncu v primerjavi s tistim na začetku?

Idrijske pevke na aumeškem odru se pozdravljajo z domačini

I. T.: Na začetku se seveda ljudje ne poznajo. Sprašujejo se, kako bo, kakšen bo sprejem. Vsakega malce skrbi, da gostje s čim ne bodo zadovoljni. No, tokrat se je že takoj po prihodu in sprejemu na občini odtajal led. Članice zbora Slovenijales so zapele, pesem nas je takoj povezala in razveselila. Zlasti hitro so se potem pletle vezi v družinah, kjer so gostje prenočevali. Vsi so bili navdušeni in so svoj obisk celo malo podaljšali, da so skočili še do kakih 60 km oddaljenega Verduna. Vsem so ostala v spominu skupna srečanja, pesem in glasba do ranih jutranjih ur. Tako nam je nedeljsko popoldne po skupnem kosilu popestril s slovensko glasbo ansambel, ki ga sestavljajo trije bratje Cigale in Vinko Pišlar, že druga in tretja generacija slovenskega rodu v Franciji.

T. P.: V počastitev obiska iz Idrije je celo občina prestavila tradicionalno

prvomajsko proslavo na dan prej, tako da so na njej lahko sodelovali tudi Idrijčani. Več delegacij je v sprevedu prečkalo vas in se ustavilo pred spomenikom žrtvam nesreč na delu, kjer so položili venec. Zatem so na občini nazdravili s častnim vinom ob igranju pihalne godbe. Tako je bil ta večer hkrati tudi poslovilni večer z vsem, kar spada zraven: godbo, petjem, plesom, kolom... Tako lahko rečemo, da smo imeli tri prijetne skupne večere, vsak po svoje je bil drugačen. Skratka, dame, ki so bile v večini, so bile navdušene, verjetno tudi zato, ker so videle take »fajn fante«, kot smo mi. Je pač v nas še dovolj slovenske krvi...

Pri tem so se vsi sogovorniki prešerno nasmejali in hudomušno pristavili, da so pevke odšle iz Aumetza v takšnem stanju, kot so prišle. O tem zgodovina molči, z njo vred tudi mi...

Nevenka Bura

ZR NEMČIJA

Pet let kegljaškega kluba »Kriva roka« iz Grevenbroicha

Precej nenavadno ime, bi kdo rekel, a takšni smo pač kegljači. Kegljjač hoče, krogla pa noče. Zakaj smo pravzaprav začeli s kegljanjem? Zaton slovenske sekcije pri klubu Sloga je bil na vidiku, pa je imel naš Milan Novak idejo, da bi pač ustanovili kegljaški klub, kajti o ustanovitvi društva takrat še nismo resno razmišljali. No, osem se nas je znašlo na prvem poskusnem kegljanju. Tako so bili postavljeni temelji kluba. Slika članstva se je pa od takrat v toliko spremenila, da se je z

ustanovitvijo društva članstvo povečalo na 15 kegljačev. Naši kegljaški večeri bi se lahko imenovali tudi prijateljski večeri, saj nam je beseda zamera nepoznana, imamo pa zelo razvit pojem tovarštva. Enkrat na mesec so ti naši večeri kegljaško-šaljivega značaja. Prav tako nikjer ne prijavimo našega nastopa. Zato pa smo tudi enoglasno sklenili, da si naše samostojnosti ne bomo pokvarili, kvečjemu popolnoma samostojen oddelek društva smo lahko, kajti pri vsej tej samostojnosti nam nečlan društva tudi v klubu ni zaželen, ker se nehot obravnava tudi društvena aktivnost.

Zakaj smo bili vsa ta leta naših večerov tako tihi? Odgovor je na to dokaj enostaven. Začete akcije ustanovitve društva, so zahtevale optimalno obveščanje. Ustanovitev društva in pa nagel razvoj je prav tako zahteval iz-

Planinski ples

Zadnjo soboto v aprilu so dvorano hotela Landhaus v Seebachu pri Zürichu zopet napolnili naši rojaki. Mnoge je namreč zvabila tja komično-tragična igra dramaturga Karla Šenkerja »Vražje ženske«, katero so uprizorili člani ljubljanskega šentjakobskega gledališča. Zanimivo je bilo, da so nastopali samo trije igralci. Vseeno jim je nešteto krat uspelo z pestrimi in zbadljivimi dialogi spraviti v eni uri in pol gledalce v glasen smeh. Tako živahno vzdušje je seveda pripomoglo nadaljnjemu programu – plesu. SPD Triglav – Zürich je, kot že leta do sedaj, priredil svoj vsakoletni »Planinski ples«. Na skoraj preveč pološčenem odru so se ob zvokih ansambla Toneta Hervola iz domovine zavrteli pari in plesali do četrte jutranje ure. Vmes so vneto kupovali srečke, saj je srečolov obetal obilo bogatih dobitkov.

Zabave se je med drugimi udeležil tudi predstavnik konzulata SFRJ v Zürichu Dijankovič, ter predstavnica Ljubljanske banke v Zürichu Slavica Vukobratovič. V svoji sredini smo lahko pozdravili še goste iz domovine: Ernesta Petrina, urednika oddaje za Slovence na tujem, Franca Novaka, člana občinskega sindikalnega sveta občine Ljubljana-Center ter Mira Potočnika, sekretarja obrtne zadruga Brana. Slednji je z svojimi letaki vabil k sodelovanju, saj se marsikateri Slovenec vrača za vedno v domovino in želi odpreti lastno obrt. Z njihovo pomočjo mu je prikrajšana »pisarija« in nezaželen pota, saj deluje v njihovem okviru preko 20 dejavnosti, ki skušajo zadovoljiti vsakega posameznika.

Barbara Turk-Smrekar

Dopolnjenih štirideset let

Pri Sočanih postaja običaj slavljenje štiridesete obletnice rojstva. Letos so jo slavili: Ružica Rukovina, Karel Oblak, Oto Čerček ter Lado Vizer. V navado je prišlo tudi, da se vsakega v verzih malo »obere«. Drug drugemu povedo njegove dobre pa tudi »slabe« lastnosti. Lanskoletni štiridesetletniki, Oto jih je kratko imenoval bataljon, saj jih je bilo osem, je imelo malo dela; letošnjim pa ni bilo tako lahko za ta bataljon sestaviti verze. Ko so izzveneli poslednji verzi, so si izmenjali darila. Pozabili niso tudi marljivih rok v kuhinji, izdelovalca pečenic, njihovega pevskega zbora, cvetličarja, predsednika in glasbenika. Po končani »ceremoniji« so se zaslili nepogreš-

teh veselih uric smo imeli že par lepih družabnih večerov. Višek pa je bil izlet v Pariz. V letošnjem letu se pripravljamo na veliko prireditev v počastitev pete obletnice. Predviden pa je tudi celotedenski izlet v neznano. Vsi člani kluba si ob peti obletnici želimo še nadaljnjih veselih pet ali več let.

Tone Vivod

besede in pesmi kljub temu ni pozabila. In kaj si naša slavljenka najbolj želi? Še enkrat videti kraje svoje mladosti. Njena hčerka Angela Möller pravi, da se ji bo želja kmalu izpolnila. Skupaj bosta poleti odpotovali v Slovenijo. Srečno pot in še na mnoga leta, draga rojakinja Frančiška!

Rudi Merljak

Kegljači iz Grevenbroicha na izletu v Pariz

koriščenje vseh danih možnosti v prid priznanja teh aktivnosti.

Prvi predsednik kluba, kakor tudi iniciator in ustanovitelj je bil, kot rečeno, naš Milan Novak, zdaj predsednik društva. Po štirih letih pa je letni zbor postavil mene na čelo veseljakov. Moja žena Marija Vivod, pa že od vsega začetka vodi blagajniške posle in to v splošno zadovoljstvo. Razen

Frančiška Starc (druga z leve) med porurskimi Slovenkami treh generacij. Na sliki so (z leve): Pavla Kurmanšek, Frančiška Starc, Kristijana Kavčič, Marija Kavčič.

V soboto, 19. maja, je v prostorih essenskega društva »Bled« obhajala svojo štiriindevetdesetletnico najstarejša porurska Slovenka Frančiška Starc.

Frančiška Starc se je rodila 14. 5. 1890 v vasi Žusem pri Prevorjah na Kozjanskem. V Nemčijo se je preselila leta 1913. Teče že osmo desetletje njenega bivanja na tujem, a slovenske

voško, prosim!» Taka norčija te pač ne sme spraviti v posteljo. Ohraniti je potrebno v spominu le vesele dogodke.

Barbara Smrekar Turk

Dan mladosti

Maj, pomladni mesec, mesec cvetja, razigranosti in prešernosti mladih in starejših je zopet marsikoga zvalil v Unteriberg. Že enajstič so otroci slovenskega dopolnilnega pouka v to prijetno kmečko vasico povabili svoje sovrstnike, starše in prijatelje. Ponovno so s pesmijo, plesom in recitacijami pokazali vsem navzočim, kaj so se v preteklem letu naučili. Zamisel nekdanje tovarišice Zdenke Kerin, ki je prva v program vnesla poskočno domačo polko s posebnim poudarkom na narodnih nošah, je iz leta v leto prijetnejša.

Otroci so na svojo letošnjo prireditelje povabili še rojake iz slovenskega dopolnilnega pouka iz Bregenza. Ti so s svojim plesnim sporedom dokazali, da tudi oni še niso pozabili običajev svojih prednikov.

Povabili so tudi svoje mamice in očke. Dagmar je ob spremljavi očkove kitare zapela kar štiri pesmi. Nastopili so tudi »Kranjci« iz Oltena, ki so v svoj program vnesli pesmi različnih jugoslovanskih jezikovnih področij. Pomnoženi s tremi sopranom in baritonom so zapeli nekaj odlomkov iz gorenjske operete »Vasovalci«, katero je pripravil pater Damjan Ferlan. Moški pevski zbor »Soča« iz Schaffhausna je ponovno navdušil poslušalce. Za konec prireditve je poskrbela Breda Stepič-Cechich, ki je s svojo dramsko skupino pripravila prijeten prizorček. Vsebinsko se je skladal z zaključkom programa, saj je pripomogel do tega, da je otroke in starše spravil iz »šolskih klopi« na piknik.

Barbara Turk-Smrekar

AVSTRALIJA

Materinski dan v Perthu

Slovenski klub v Perthu je v lastni dvorani priredil proslavo materinskega dne v soboto, 12. maja. Mamicam so naši najmlajši zapeli nekaj pesmic. Za to, da je otroke naučila za nastop, gre zahvala rojakinji Zlati Agrež, ki je nesebično žrtvovala nekaj nedeljskih popoldanskih ur. Recitala je tudi Sandra Holvet. Na tej prireditvi so izbrali tudi našo »mami leta«. Letos je ta čast doletela Darinko Princ, večletno požrtvovalno sodelavko pri Slovenskem klubu. Poleg blagajniškega dela,

Letošnji štiridesetletniki pri »Soči«

ljivi glasovi moškega pevskega zbora. Da bi slavljencem priklicali v spomin, kje so zgubili svoja mlada leta, so jim za uvod zapeli »Zabučale gore«, nadaljevali s »Pobratimijo« in končali s »Cigojnarjem«.

Barbara Turk-Smrekar

Materinski dan v Švici

Minila je zima. Mesec maj nam že nudi ozelenele in cvetoče travnike in livade. Vsako leto, drugo nedeljo v maju, pohitijo tja otroci že ob zgodnjih jutranjih urah, da naberejo lep šopek za mamico, saj slavi svoj praznik. Večji pa se potrudijo malo več. Skuhajo sami ali s pomočjo očkov kosilo. Lepo okrašena miza je mamic v dokaz, da je njeni najbližji niso pozabili. Pa ne samo oni, tudi pater Fidelis in sestra Avrelija sta mislila na ta dan. Po maši sta s svojimi zvestimi najmlajšimi verniki pripravila mamicam in vsem navzočim prijetno popoldne s pestrnim sporedom. Najprej so najmlajši s pevsкими in glasbenimi točkami ter recitacijami izkazali vso ljubezen do svoje najdražje, ljubeče in vedno razumevajoče mamice. Sestri Avreliji ni mar za proste ure, katere posveti otrokom, pa četudi marsikatero obišče celo na domu. Njen trud je bil 13. maja poplačan. Po nasmehu in sijočih očeh se je dalo kaj hitro ugotoviti. Tudi ona, ne samo mamice, je bila tistega popoldne deležna izkrenih, nedolžnih pogledov in smehljajev, ki so izražala spoštovanje.

Za mladimi umetniki so nastopili starejši. Moški pevski zbor Soča iz Schaffhausna je v tej akustični dvorani prisotne tako prevzel, da je bil potreben dodatek. Nič manjše odobravanje pa ni doživela skupina iz Oltena. Pri-

pravili so pravo gorenjsko opereto. V vsebinsko zaključeni veseloigri smo v eni uri slišali toliko slovenskih narodnih pesmi, da se jih nismo mogli vseh zapomniti.

Vse, okoli 200 navzočih, je presenečalo, da so tudi najmlajši s pozornostjo, spremljali program do konca. Na drugih prireditvah se nekaj takega ne dogodi.

Barbara Turk-Smrekar

Jubilejni piknik

Spomladi se vsi radi srečamo v cvetoči in ozeleneli naravi. Vsako leto si priredijo člani SP Planike Winterthur svoj piknik. Letos so si zamislili malo večjega. Prvič za to, ker ni bilo vsakoletne dvodnevne prireditve Albani-fest, drugič pa zato, ker je društvo slavilo prvo uspešno desetletnico. Na ta dogodek so se pričeli pripravljati že zgodaj spomladi, saj je bilo za dva dni potrebno pripraviti vse od jedače do pijače. Dela je bilo torej dovolj, a tudi pridnih rok ni manjkalo. Na Reitplatzu v Tössu so postavili šotor in dva dni od jutra do večera gostili lačne in žejne obiskovalce. Prejšnja leta je bil šotor skoraj v napoto, a letos je krepko služil svojemu namenu, kajti dežne kaplje so se vsake toliko časa spustile na zemljo. Piknik so obiskali tudi Švicarji, saj že dobro poznajo našo kuhinjo in Reitplatz je njihovo znano sprehajališče s športnimi objekti. Letos se s športom, kar je bil do sedaj vedno običaj, niso ukvarjali. Za spremembo so tokrat uvedli nov šport: »ples v dežju«. Ko je najbolj deževalo, so pred šotorom plesali vse, od polke, valčka pa do latinsko-ameriških plesov. Po končanem plesu je bila v baru prava gneča. Slišalo se je samo: »Sli-

ki ga trenutno opravlja, Dariška tudi vodi in poučuje slovensko šolo, zato je odbor menil, da prav gotovo zasluži to čast.

Tukajšnji Slovenci smo tudi zelo ponosni na naš slovenski radio, ki na naše domove prinaša slovensko besedo in pesem. Zelo nestrpno pričakuje-

mo vsakega petkapol osme ure zvečer, ko se na postaji 6 NR zasliši slovenska kukavica ali lovska koračnica. Res je, da pol ure ni veliko, vendar tako sposobni vodja oddaje, kot je Fredi Milner, nam tudi v tem času veliko pove in nam napolni ušesa s prijetnimi slovenskimi medodijami.

Tony Resnik

od porabja do čedada

Množična manifestacija Slovencev v Gorici

Na goriškem Travniku je bilo v nedeljo, 20. maja tega leta, veliko množično zborovanje Slovencev, ki žive v Italiji. Od vsepovsod so se zbrali: iz Kanalske doline je prišla dolga kolona avtomobilov, iz Rezije, sončne Goriške, Krasa z okolico in seveda iz Trsta. Računajo, da je bilo na Travniku več kot petnajst tisoč Slovencev – delavcev, kmetov, uradnikov, nekdanjih partizanskih borcev in aktivistov, prevladovala pa je mladina. To je bil resnični praznik slovenske prihodnosti v Italiji. Mladina je organizirala poseben vlak, večino avtobusov, plakatirala, stražila in varovala, da je potekalo vse v redu.

Ob 11,30 se je pričel uradni del manifestacije. Množica je zbrano spremljala jedrnatе govore šestih govornikov in jih večkrat prekinila s spontanim ploskanjem. Savina Remec, ki je povezovala program, je za njimi prebrala brzojavke, naslovljene na predsednika republike Pertinija, predsednika vlade Craxija, na predsednika senata Cossigo in na predsednico poslanske zbornice Nilde Iotti. Takoj nato pa je zadonela slovenska pesem, puntarska »Le vkup, uboga gmajna«. Njeni zaključni zvoki so se zlili z aplavzom, ploskanju kar ni hotelo biti konca. Bil je to aplavz odobravanja, zadovoljstva.

Ko so odšli še zadnji udeleženci, so skavti in prostovoljci očistili trg, da je ostal tak, kakršnega je množica zjutraj našla.

Mirno in radostno je poteklo enotno zborovanje Slovencev v Italiji. Omikano in odločno. Vsi komentariji so si bili edini: praznik je uspel. Bil je prav tak, kakršnega so si želeli italijanski Slovenci.

»Hočemo ostati še naprej Slovenci!«

Iz govora predstavnika Slovencev videmske pokrajine VILJEMA ČERNA:

»Slovenci videmske pokrajine vedno bolj razkrivamo svetu in oblastem

Triglavska mladinska folklorna skupina

Mladinska folklorna skupina Slovenskega kluba Triglav iz Sydneya se je v petek, 11. aprila prvikrat predstavila širši javnosti. Nastopila je na košarkarskem stadionu v Bankstownu pred tekmo avstralske reprezentance z jugoslovansko ekipo Budućnosti iz Titograda. Nastop mladih plesalcev je

izredno lepo uspel, za kar imajo po mnenju vodstva tega slovenskega kluba veliko zaslugo tudi starši mladih plesalcev, zlasti pa njihova učiteljica Erna Nikolič, ki je s trdim delom in strokovnostjo dosegla to, o čimer so prej pri klubu več mesecev le sanjali.

Naslednji dan, 12. maja, je skupina nastopila tudi na proslavi materinskega dneva v klubu Triglav.

KANADA

Ivo Pogorelić v Montrealu

Tudi številni Slovenci oziroma Jugoslovani, ki živimo v Montrealu, smo bili ponosni ob izredno uspelem koncertu našega rojaka Iva Pogorelića v Montrealu, ki ga je ob koncu koncerta publika pozdravila z burnim aplavzom, tako da se je moral pokazati na odru kar petkrat.

Ivo Pogorelić se je montrealški publiki predstavil s tremi sonatami: sonato št. 11. A.K. 331 Wolfganga A. Mozarta, sonato No. 3 in B minor, opus 58 Frederica Chopina in Sonato No. 6 in A Sergeja Prokofjeva. Ivo Pogorelić je že znan montrealški pu-

bliki, saj je pred štirimi leti osvojil prvo mesto med številnimi pianisti, ki so se udeležili velikega mednarodnega tekmovanja.

Montrealški časopis Gazette je pod naslovom »Nabita dvorana je poslušala pianističnega genija« med drugim napisal, da je Ivo Pogorelić eden od mladih glasbenih genijev našega časa. Montrealski publiki se je tokrat predstavil drugače kot pred štirimi leti. Tokrat je nosil lepo ukrojen frak, lasje so bili dolgi in lepo počesani. Med igranjem se ni več zvijal in je gledal le svoje roke, kot da niso sestavni del njegovega telesa. Glasbeni kritik tega lista je še poudaril, da danes nihče na svetu ne igra klavirja tako kot Ivo Pogorelić. Vsaki glasbi, ki jo igra, vdahne svoj slog in svojo edinstvenost izvajanja.

Vladimir Urbanc, Montreal, P.Q.

našo zgodovinsko osebnost: rodno Slavijo in pravimo, da ne umolkujemo, da se poživimo! Nas – Beneške Slovence, prikazujejo kot Italijane, ki doma uporabljamo slovensko narečje, zato nam oporekajo priznanje statusa manjšine, da nas prisilijo zavrtni rodno besedo... Danes delovanje kulturnih društev Slovencev v videmski pokrajini vzbuja navdušenje za domači slovenski jezik kot za umetnino, ki živi v ljudstvu... Slovenci pod Matajurjem in Kaninom potrjujemo, da hočemo ostati še naprej Slovenci!...»

»Štirideset let terjamo zakonsko zaščito,«

je med drugim dejal predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze BORIS RACE.

»Današnji goriški Travniki daje odgovor vsem tistim, ki hočejo ločevati Slovence na dve kategoriji. Na tem trgu zbrani Slovenci s Tržaškega, Goriškega, iz Benečije, Režije in Kanalske doline z našo današnjo prisotnostjo potrjujemo, da smo od Trbiža do Milj eno in da terjamo za vse Slovence v teh pokrajinah enake pravice. Skoro štirideset let terjamo zakonsko zaščito tudi zato, da se odpravijo razlike v narodnostnih pravicah med videmsko, goriško in tržaško pokrajino... Terjamo tak zakon, ki nam bo nudil možnosti, da ohranimo našo identiteto in da postanemo enakopravni državljani... Odklanjamo kakršnokoli preštevanje

ali posebne postopke, zato, da bi si pridobili narodnostne pravice...«

Govorili so še predstavnik Socialistične stranke Italije JOŽE CEJ, ki je med drugim dejal: »Slovenci ne zahtevamo privilegijev ali »bilingvizma«, želimo pa se razvijati kot enakopravni člani družbe!«, potem deželni predsednik Slovenske skupnosti RAFKO DOLHAR, ki je med drugim dejal, da naj »italijanska država spoštuje in uresniči ustavo in svobodno podpisane mednarodne obveze,« in predstavnica Sveta slovenskih organizacij MARIJA FERLETIČ pa senatorka KP Italije JELKA GERBEC.

Zahvala enotne slovenske delegacije

Enotna slovenska delegacija se tople zahvaljuje slehernemu slovenskemu članu, ki je z navdušenjem prispeval k izrednemu uspehu skupne slovenske manifestacije na goriškem Travniku. S svojim trudom, organiziranostjo in posamičnim pristopom smo Slovenci dokazali visoko stopnjo zavzetosti in privrženosti skupnemu cilju boja za priznanje naših pravic.

Prepričani smo, da bomo to zavzetost in angažiranost dokazali tudi v bojih, ki nas še čakajo.

Izrekamo nadalje priznanje vsem italijanskim demokratom, ki so s svojo prisotnostjo na manifestaciji dokazali solidarnost z našim bojem.

Enotna slovenska delegacija

Lepak, ki je vabil italijanske Slovence na množično zborovanje na Travniku v Gorici

GORICA · Travniki, 20. maja 1984 ob 11. uri

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Petelin ti bo hlače pomeril.

Pišče kokoš uči.

Ples imajo miši, kadar ni mačke v hiši.

Počasi se žaba dere.

Po glasu spoznaš ptiča, po šapi leva.

Poleg volkov so tudi lisice site.

Poslednja lisičja zvijača je, ko se stegne.

Pošlji osla križem svet, nazaj ti pride uhat ko pred.

nove knjige

Jonko in druge novele

Pri Partizanski knjigi v Ljubljani je izšla zbirka novel znanega slovenskega pisca, dramatika in pesnika MATEJA BORA z naslovom JONKO IN DRUGE NOVELE.

Prva novela, po kateri je naslovljena vsa zbirka, je ena izmed najbolj izvirnih in poetičnih proz na temo narodnoosvobodilne borbe v sodobni slovenski književnosti. V njej je izražen protest zoper vojne in nasilje.

V novelah v »Jonku« je najti marsikaj, poleg zanimivih človeških zgodb in usod, poleg pestrih značajev in ne navadnih zapletov... Predvsem pa za služi vso hvalo jezik, ki je sočen in barvit, njegova poglobljena odlika pa je živ in življenjski dialog.

Knjiga je izšla v estetsko lični opremi Manje Pavšič, v uredništvu Braneta Grabeljščka, besedo na ščitnem ovitku pa je napisal Franček Bohanec, ki zatrjuje, da se zbirka novel Jonko uvršča med najboljše pripovedna besedila sodobne slovenske literature.

Znameniti Slovenci

JOŽE JAVORŠEK je za zbirko z naslovom Znameniti Slovenci, ki jo izdaja Partizanska knjiga v Ljubljani, napisal monografijo o LILI NOVY.

Lili Novy je zanimiva pesnica predvsem zato, ker je eden redkih primerov slovenske zmage nad nemško kulturo. Njen primer je presenetljiv dokaz slovenske izvirne privlačnosti, se pravi svojevrstnosti slovenske kulture, pravi avtor, pa najsi gre za kulturo v oblikovnem smislu besede ali pa za kulturo vsakdanjega življenja. Lili Novy, po očetu Nemki, se je uspelo uveljaviti samo kot Slovenki; do tega pa se je ob »nepopisni življenjski tragičnosti« svoje osebnosti lahko dokopala le z izredno samodisciplino pri vseh mogočih hotenjih in početjih.

Druga knjiga iz zbirke Znameniti Slovenci, ki je te dni prišla na trg, pa je monografija o skladatelju JACOBUSU GALLUSU izpod peresa glasbenika DRAGOTINA CVETKA.

Življenjska pot Gallusa (1550–1591) vse do 1574. leta, ko je bolj posredno kot neposredno ome-

njen v arhivih dunajskega dvora, ni dokumentirana. Dokumentacija je zelo pomanjkljiva, na voljo so bili avtorju predvsem uvodi, ki jih je skladatelj zapisal na zbirke svojih del.

Gallusov opus, ki je za razmeroma kratko dobo avtorjevega ustvarjanja kar presenetljivo obsežen, je za vrednotenje na moč občutljiv. Pogled vanj pove, kam se je skladatelj stilno usmeril, v kakšni meri se je približal novim hotenjem, v čem je moč njegovega izraza, kolikšna je stopnja njegove izvirnosti.

S katerekoli strani ga obravnavamo, z vsake se Gallus predstavlja kot tehnično v vsem verziran in umetniško zrel oblikovalec, ki ga po pravici uvrščajo med osrednje predstavnike evropske renesančne skladateljske generacije 16. stoletja in obenem med ustvarjalce, ki mu gre prvo mesto v dosedanj slovenski glasbi.

Moje izkušnje in pogledi na zborovstvo

Izvirna slovenska literatura za zborovodstvo niti ni ravno skromna; po vojni so izšli že trije izdatni učbeniki – Adolfa Gröbminga Zborovodja, Radovana Gobca Dirigiranje in Metodika zborovodstva. Najnovejše delo na tem področju je študija JOŽETA GREGORCA z naslovom MOJE IZKUŠNJE IN POGLEDI NA ZBOROVODSTVO, ki ga je izdala in založila Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

Študija prinaša bogat izbor iz Gregorčevih predavanj na Pedagoški akademiji v Mariboru, kjer je bil dvajset let profesor, seznanja pa nas tudi z bogatimi izkušnjami, ki si jih je v štiridesetih letih avtor nabiral kot zborovski dirigent.

Snov je podana pregledno in preprosto ter je dostopna ne le strokovnjakom, temveč tudi vsem ljubiteljem zborovskega petja. Sam avtor pove, da je razpravo namenil »predvsem bodočim glasbenim pedagogom in dirigentom, da bodo iz nje lahko izluščili nekaj koristnih napotkov.«

Maribor v sliki in besedi

Pri časopisno izdajateljski delovni organizaciji Motovun je izšla fotomografija o Mariboru, pomembno delo, ki v sliki in besedi predstavlja Maribor od 2. tisočletja pred našim štetjem pa do današnjih dni.

Največ zaslug za živo predstavitev mesta v vseh njegovih časovnih in prostorskih razsežnostih ima pisec teksta

dr. SERGEJ VRIŠER; na razmeroma skromnem prostoru mu je uspelo opisati bistvene dogodke in silnice, ki so prispevale k razvoju mesta in njegove okolice. Izredno velik prispevek v obliki predvsem barvnih fotografij, ki jih je v knjigi 137, pa je dala vrsta fotoreporterjev, katerih delo je smiselno uredil Joco Žnidaršič.

Naklada deset tisoč izvodov je tiskana v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku.

Srečanje z Abrahamom

Pri založbi Obzorja v zbirki Slovenski dom je izšla že tretja, prenovljena izdaja knjige dr. MIRKA BIRSE, priznanega slovenskega zdravnika, z naslovom SREČANJE Z ABRAHAMOM.

Tretji ponatis je dovolj zgovoren podatek ne le po potrebi take priročne, poljudne in sploh praktične medicinske literature, temveč tudi o popularnosti tematike, zlasti pa še o njeni literarni izpeljavi, kakor jo je učinkovito opravil dr. Birsar.

Srečanje z Abrahamom z medicinskega stališča opisuje način življenja petdesetletnikov in sploh ljudi iz »pozne mladosti«, opremljena pa je z duhovitimi ilustracijami akademskega slikarja Janeza Vidica.

Nazaj k naravi!

Sodobni človek si vedno bolj želi nazaj k naravi. To ni več samo romantično geslo, ampak tudi potreba sredi stehinizaranega in urbaniziranega okolja. Tako kot se skuša k naravi vrniti v svojih navadah, prehrani in sploh načinu življenja, se vrača k njej tudi z uporabo raznih zelišč za zdravljenje, osvežilne napitke in kozmetiko.

JANEZ VIDMAJER, avtor knjige z naslovom ZELIŠČA, ČAJI IN KOZMETIKA, je gotovo človek, ki ve, o čem piše, saj izvira iz stare ljubljanske zeliščarske družine in ima tudi sam zeliščno lekarno in prodajalno kozmetičnih preparatov. V svoji knjigi nam pove, da za vsako bolezen in tegobo na tem svetu raste tudi zel, ki bolezen blaži, jo preprečuje ali tudi pozdravi.

Knjiga je izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, ima 325 strani, velja pa 690 dinarjev.

Ljudski godci

Na pobudo glasbenega urednika tovarne gramofonskih plošč Helidon Vilka Avsenika in ljudskega godca Toneta Bučana, ki ga poznajo tudi številni naši rojaki z domačnostnih sprejemov izseljenskih skupin na letališču Brnik, je ta založba pred kratkim izdala LP ploščo z naslovom »Ljudski godci«. Na plošči so izvirni posnetki ljudskih skladb, ki jih na diatoničnih harmonikah izvajajo godci Pepca Blejc, Tone Bučan, Lojze Jagodic, Janez Škulj in Marjan Tomšič. Vsi godci s te plošče so iz ljubljanske okolice, najstarejši med njimi Janez Škulj je star že 80 let in še vedno rad ureže na svoj instrument. Pozneje namerava založba izdati tudi posnetke ljudskih godcev iz drugih slovenskih pokrajin, glavni namen te plošče pa je predvsem v tem, da reši pred pozabo številne izvirne melodije, ki so za zdaj še ohranjene med preprostimi godci. To akcijo Helidona podpira tudi tovarna Melodija iz Mengša, ki še vedno uspešno izdeluje prave slovenske »frajtonarice«.

Ploščo lahko naročite tudi prek našega uredništva.

Mariborska Jeklotehna je že šestintrideset let znana tehnična trgovina tako doma kot v tujini. Njeni začetki segajo v leto 1947, ko so v Mariboru z odločbo vlade Ljudske republike Slovenije osnovali »Industrijski servis«. Začetki so bili res skromni, toda delavci so tako takrat kot tudi še danes redno izdajali del ustvarjenih sredstev za boljše jutri.

V preteklih šestintridesetih letih je mariborska Jeklotehna venomer rasla in se širila, tako da je danes vodilna tehnična trgovina v širši podravski in pomurski regiji in ob tem nosilec razvoja tehnične trgovine na tem področju.

Danes Jeklotehno sestavljajo štiri temeljne organizacije združenega dela in delovna skupnost skupnih služb. To so:

Veleprodaja Maribor

Elektro Maribor

Merkur Maribor

Obala Izola

Delovna skupnost skupnih služb s sedežem v Mariboru

V okviru sektorja za trženje deluje potniško-predstavniška služba s predstavništvom v Ljubljani, Zagrebu, Novem Sadu, Beogradu, Skopju in Sarajevu. Preko njih deluje mariborska Jeklotehna na področju celotne Jugoslavije.

Že od vsega začetka je bila Jeklotehna usmerjena v oskrbo industrije, dandanes pa je že prerasla v oskrbni inženiring gospodarstva. Samoupravno se povezuje z dobavitelji in kupci ter si s sporazumi o skupnih vlaganjih zagotavlja stalne količine repromateriala. Prodajni program zajema tehnično blago iz 57 blagovnih skupin. Vseh artiklov je čez 80.000 iz stalne zaloge v vrednosti preko milijarde dinarjev. Velikost Jeklotehne ilustrira tudi podatek, da redno posluje s 3000 dobavitelji in 6000 kupci na področju prodaje na veliko. Takšen obseg zahteva sodobne pogoje poslovanja. V Jeklotehni se radi pohvalijo, da so si jih v preteklih letih sami ustvarili, saj so leta 1981 odprli v Bohovi pri Mariboru sodoben Prodajni center, ki obsega 11.000 m² skladiščnih in 4.000 m² poslovnih površin. Skladišča so sodobno opremljena, tako da je večina delovnih postopkov mehanizirana. S tem so dosegli boljše

delovne pogoje za delavce in humanizirali delovne procese. Pomembno vlogo pri poslovanju ima informacijski sistem, saj sta vhod in izhod blaga spremljana z računalniško obdelavo, ki je bistveno skrajšala čas, potreben za izvedbo naročila, obenem pa omogoča boljši pregled nad stanjem zalog.

Mariborska Jeklotehna ima lastno zunanjo trgovino, ki deluje v TOZD Veleprodaja. Izvažajo predvsem izdelke proizvajalcev iz podravske regije. Glavna tržišča so poleg Evrope še v severovzhodni Afriki in na Bližnjem vzhodu. Pri uvozu so prvenstveno usmerjeni v nakup izdelkov, ki jih domača industrija ne izdeluje. Med temi so najpomembnejši stroji za obdelavo kovin.

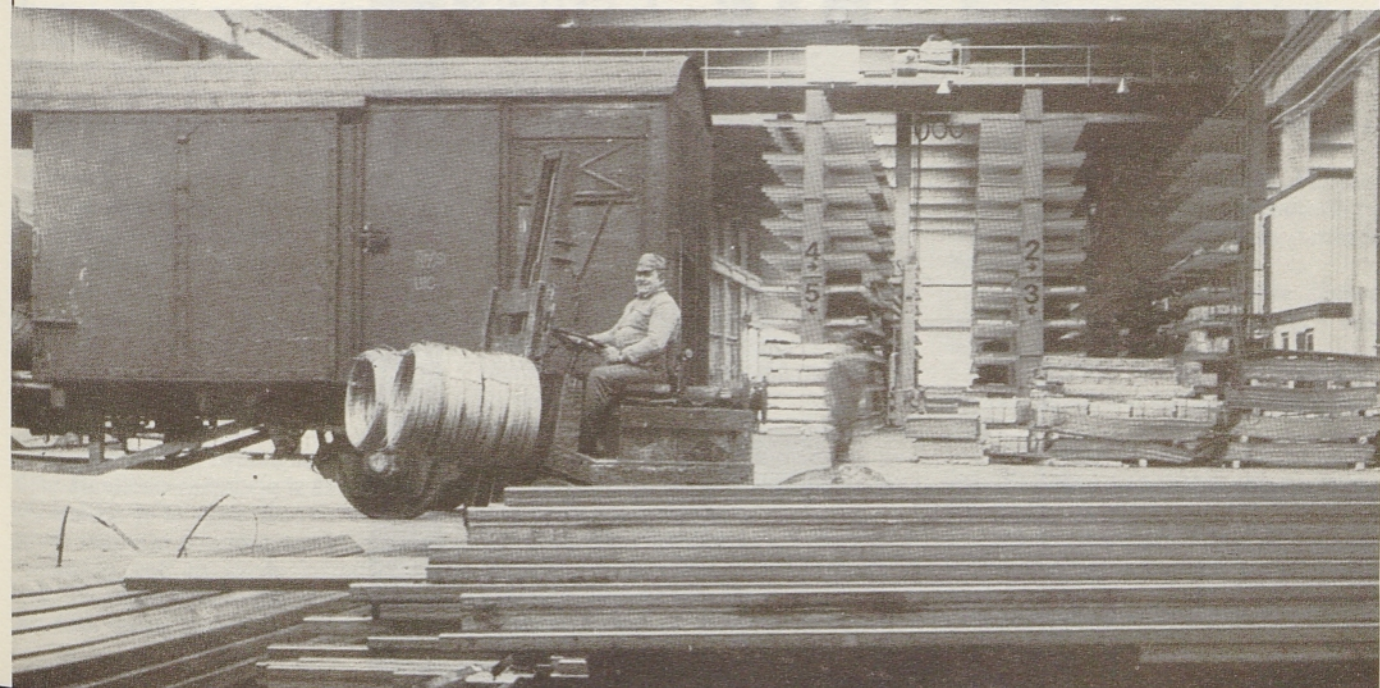
V okviru zunanje trgovine deluje zastopstvo tujih firm, ki zastopa za področje Jugoslavije dvanajst tujih firm iz Zahodne Evrope. Najmlajša dejavnost v Jeklotehni je inženiring. Razvija se kot komplementarna dejavnost prodaji na veliko in zunanji trgovini. Kljub temu so v kratkem času dosegli prve uspehe pri prenosu tehnologije domačih poslovnih partnerjev v dežele v razvoju.

Že nekaj časa posveča mariborska Jeklotehna veliko pozornost sodelovanju z drobnim gospodarstvom. To usmeritev podpira tudi Medobčinska gospodarska zbornica za Podravje, saj je skupaj z Jeklotehno pripravila razstavo izdelkov, ki jih moramo uvažati za potrebe sedemnajstih organizacij združenega dela. Zasebnikom, ki prevzemajo izdelavo teh izdelkov v sodelovanju s poslovnimi enotami za kooperacijo, zagotavlja Jeklotehna redne količine materiala za predelavo, tako da poslujejo brez zastojev. Marsikateri proizvod drobnega gospodarstva Jeklotehna izvozi na konvertibilna in klirinška področja.

Pri prodaji na drobno zavzema osrednje mesto trgovska hiša Merkur v Mariboru. Odprta je bila leta 1970 kot največja blagovnica splošnega tipa v Jugoslaviji, saj ima preko 8.000 m² prodajnih površin. Ostale klasične prodajne so namenjene predvsem prodaji tehnične železnine in kemikalij. V Mariboru jih je sedemnajst, po ena pa v Slovenski Bistrici, Murski Soboti in Križevcih.

V sestavu maloprodaje deluje v Mariboru sodobna Avtohiša, zgrajena v letu 1981. Združuje prodajo vozil, rezervnih delov in servis za vozila Cimos-Citroen, IMV-Renault in Tomos.

Skoraj dvatisoččlanski kolektiv mariborske Jeklotehne je v letu 1983 ustvaril preko 21 milijard dinarjev dohodka, s svojim zavzetim delom pa dokazujejo, da bodo poslovni rezultati v prihodnje še ugodnejši.

jelobor – vezana okna termoton
– zastekljena termoizolacijska
okna

polkna s fiksnimi in gibljivimi
lamelami, rolo omarice in
žaluzije

notranja vrata iz hrastovega in
mahagonijevega lesa, vidni
podboji (hrast, mahagonij) z ali
brez nadsvetlobe

vhodna vrata (hrast, macesen
ali bor), stranske svetlobe in
garažna vrata

stropne in stenske obloge

montažne in počitniške hiše ter
druge objekte (šole, vrtce,
skladiščne prostore...)

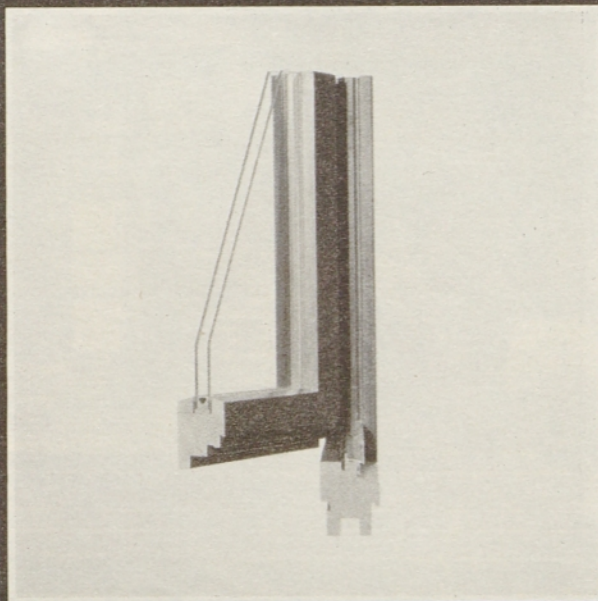
Vam nudi

lesna industrija, škofja loka
pokličite nas (064/61-361, 61-
185) ali pa nas obiščite v
maloprodajni trgovini v Škofji
Loki, Kidričeva 58!

JELOVICA

termoton

Prerez okna s termoizolacijskim steklom

materinščina

Šolanje

Z veseljem in zanimanjem že ves čas prebiram vaša pisma v Rodni grudi, dragi rojaki. V marsikaterem od njih so podatki ali vsaj namigi na to, koliko žrtvujete ali se žrtvujete za pouk in za učenje slovenščine na tujem.

Ne vem, ali se znamo v domovini vsaj približno zamisliti v vaš položaj. Naj malo spregovorim o tem, da boste potem laže v svojih pismih dopolnjevali, popravljali...

Recimo, da ste – začasno ali pa stalno – naseljeni sredi ljudi s tujim jezikom, naj bo že na Švedskem, naj bo v Nemčiji, na Nizozemskem ali v Švici, naj bo v kateri od Amerik ali pa v Avstraliji. S tem ste povsod postavljeni pred težavno nalogo: zaradi življenja in službe se morate kar najbolje znajti v večinskem jeziku svojega okolja. Za to gredo ure in ure, dnevi in meseci.

Posebno prva leta bivanja na tujem. Potem gre seveda vsak dan bolje. Gotovo ste prvi čas veliko ur tudi doma porabili za vaje v pogovorih v tujem jeziku, tudi s svojo družino, da ste tako pospešili svoje napredovanje. Ampak kakor hitro ste bili vsaj za silo na tekočem in ste splavali, ste se doma vrnili k slovenščini, če imate le srečo, da ste jezikovno enotna družina.

Marsikdo pa že takoj ob prvem srečanju s tujim jezikom in tujim okoljem – bodisi po sili razmer, ker je, recimo, čisto sam na tujem, bodisi po lastni odločitvi – slovenščino dene v hladilnik, v zmrzovalno skrinjo, v zadnjo kamrico zavesti. Ne išče več stikov z rojaki in s slovenščino, ne bere več slovenskih knjig in časopisov, vživi se v tuji svet, v tuje jezikovno okolje in samo golo naključje ob morebitnem srečanju z rojakom ali na obisku v domovini ga prisili ali mu da priložnost, da znanje slovenščine oživi, ota-ja, obnovi.

Vi sami, dragi rojaki, najbolje poznate številčno razmerje iz svoje okolice, koliko je te vrste Slovence, ki do kraja utonejo v tujem morju in se ne zanimajo več za svoje korenine, za rod, za staro domovino. Bolje kakor jaz tudi veste, kateri vzroki vse odlo-

čajo in odločijo pri tem: kariera in karierizem, značaj, razgledanost, prožnost, prijateljski in siceršnji stiki, povezava s sorodniki in znanci v domovini, poroka, poklic, družba...

Gotovo je vse polno zgledov, pri katerih je tako ravnanje opravičljivo, čeprav mogoče včasih težko razumljivo, gotovo je tudi v vašem okolju kaj takih ne le med Slovenci, temveč tudi med zastopniki drugih narodov.

Ampak večina ravna človeško naravnije: ostane zvesta rodu, jeziku, navadam. Tako zvesta, da prenaša zvestobo tudi naprej, na otroke. Gotovo ne iz praznega koristolovstva, kar se včasih rado dogaja v prvem primeru. Celo narobe: sebi v težave in sitnosti ali celo škodo.

Otroci se v družini in v domačem okolju sicer sproti naučijo jezika in jim do šolskih let ne predstavlja posebnih težav ne razumevanje ne govorjenje v njihovi družbi, saj je človek bister in gladko lahko osvoji dva jezika za vsakdanji otroški svet dojemanja.

Težava nastane ob začetku šolanja: govorno besedo, dostikrat za povrh še narečno, je treba znati tudi zapisati. In pisava se v vseh jezikih bolj ali manj razlikuje od govorjenja in vsak jezik ima svoja pravila za prenos glasov v pisavo. Tu nastanejo zadrege, ker je otrok v začetni šolski dobi še premalo umsko razgledan, da bi mogel tako igrati sprejemati različne pisave, kakor je znal različne govorne rešitve.

Mora se veliko vaditi v pisanju in branju. Branje namreč ravno tako po-

vzroča težave v vseh jezikih. Tu je potrebna precejšnja potrpežljivost in domača pomoč, da se otrok ob tujem jeziku v šoli nauči tudi slovenščine, in sicer v branju in pisanju.

Pri tem nastajajo dvojne izkušnje: bodisi ste otroka najprej doma naučili začetnega branja in pisanja v slovenščini, da bi laže zdeloval v šoli v tujem jeziku, ali pa se je najprej naučil branja in pisanja v šoli in ste ga šele potem seznanili tudi s slovenskimi posebnostmi. V obeh primerih nastajajo težave, ki jih poznamo v zvezi s tako imenovanim drugim jezikom, le da je tuji jezik tu v svojevrstni prednosti: ima toliko in toliko ur na teden, toliko in toliko vadnic in knjig, za materinščino ste pa v večini primerov starši sami za vse: za učitelja in šolo, za vadnico in program. Le malo je možnosti za skupno učenje v posebnih tečajih, v večernih šolah, na učnih urah, če nimate sreče, da bi živeli v okolju, kjer je Slovencev toliko, da imajo celo zasilno šolo.

Kako razumno in kako požrtvovalno morate pri tem ravnati, da v mladih dušah ohranite ljubezen do materinega jezika. Za to vam domovina ne more biti nikoli zadosti hvaležna. Ko premišljam o tem in primerjam vaš delež pri vzgoji mladega rodu z deležem prej omenjenih rojakov, ki pretrgajo tudi vse miselne in duhovne stike z domovino, sem ponosem na vas in vem, da je dolžnost domovine z vsemi močmi pomagati vam pri tem delu, vi drobni, pa mogočni ambasadorji ljubezni do rodne grude.

Janko Moder

Uspešno prevodno leto 1983

Prevodi slovenskih literarnih del v tuje jezike niso prav vsakdanja stvar, kot kaže, pa je bilo leto 1983 v tem pogledu dokaj uspešno. Vsak mesec – pravzaprav še troho pogostejše – se je na tujem pojavil kakšen slovenski pisatelj. Po podatkih ZAMTES (zavod SRS za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje) je lani tuje izdaje v knjižni obliki dobilo 14 slovenskih prozaistov in pesnikov.

– Na Švedskem so izšli **Lipicanci**, izbrane pesmi **Edvarda Kocbeka**; avtor tega izjemnega prevajalskega podviga je Dimitrij Sovre.

– **Branko Hofman** je s svojim romanom **Noč do jutra** prodril v nemško kulturno okolje; knjiga je bila izdana in predstavljena v Münchnu.

– Pesmi **Gustava Januša**, ki jih je prevedel Peter Handke, so izšle pri založbi Surkamp v Frankfurtu: ta izdaja je dotlej malo znanemu pesniku prinesla visoko literarno nagrado.

– Na Dunaju je izšla dvojezična izdaja pesmi **Kajetana Koviča** in prevedeni aforizmi **Žarka Petana Pred nami potop**.

– **Ivan Cankar** se je s **Podobami iz sanj** predstavil Italijanom;

Prevod je delo Diomire Fabjan-Bajc, predgovor in sklepno besedo pa sta napisala Alojz Rebula in Arnaldo Bressan.

– **Vračanja na Kras Cirila Zlobca** so kot I ritorni sul Carso izšla v Milanu.

– V ruščini je od lani dostopna grenka zgodba o **Galjotu Draga Jančarja**.

– Ukrajinci so objavili že drugo izdajo **Balade o trobenti in oblaku Cirila Kosmača**.

– **Skriti dnevnik Leopolda Suhadolčana** je bil preveden v ukrajinski jezik; prevajalec je bil, tako kot pri Kosmaču, Vil Grymyč.

– **Sedmina Bena Zupančiča** je bila objavljena v beloruščini pri založbi Mosteckaja literatura.

– **Martin Krpan** je uradno, brez ti-hotapljenja, zašel v beloruščino; za natis **Frana Levstika** se je odločila založba Junactia.

– **Andrej Hieng** s svojim **Orfejem** je od lani dostopen Poljakom.

– **Draga moja Iza**, roman **Iva Zormana**, je v prevodu Františka Benharta izšel na Češkoslovaškem, pri založbi Zveze protifašističnih borcev.

Omeniti je treba še deset slikanic, ki jih je Mladinska knjiga plasirala v ZDA in pa priročnik slovenskega jezika, ki je izšel na Japonskem. Za konec

pa še poudarek: ZAMTES je te podatke o lanskim književnih prevodih pospremil z opozorilom o »nepopolni evidenci našega zavoda« in še s tem, da gre za dela, ki so bila v tujini prevedena »na osnovi neposrednih stikov.«

Opomba uredništva: V zadnjem obdobju so za vrsto prevodov slovenskih književnih del poskrbeli tudi naši izseljenci; o večini tovrstnih knjig smo sproti poročali (Cankar: Podobe iz sanj, Prežihov Voranc: Solzice), možno pa je, da je kje izšlo še kaj. Vabimo vas, da nas tudi vi obveščate o tem, ko izveste za kak nov prevod.

(Nadaljevanje s strani 35)

nastopajo s »predeli Karantanije ali Slovenije«. Znameniti spis o pokristjanjevanju Bavarcev in Karantancev, **Conversio Bagoariorum et Carantanorum**, ki ga je leta 871 spisal nek solnograški duhovnik, imenuje Karantance kot slovansko pleme, ki biva tako v Karantaniji kot Spodnji Panoniji. Zanimivo je tudi, da sta »Karantancem« gospodovala kot vzhodna prefekta tako Karlman kot Gundakar. Iz navedenega je jasno razvidno, da sta se v drugi polovici 9. stoletja imeni Karantanci in Karantanija razširili na vse Alpske Slované, na vse Slovence torej in njih dežele. Takšno poimenovanje je nato obveljalo še približno naslednja tri stoletja, nakar šele so izraz Karantanci oziroma Karantanija izpodrinile tradicionalne srednjeveške deželne oznake **Koroška** (ime izvira direktno iz prastarega imena Karantanija oziroma njene najstarejše latinsko zapisane oblike **Carontani**), **Štajerska** in **Kranjska**, kasnejše slovenske historične pokrajine. Preden zaključimo s pomembnimi dogodki, ki so neposredno botrovali blesteči Kocljevi eri in prosvetiteljema in prvima slovenskima oziroma slovanskima pisce-ma Cirilu (Konstantinu) in Metodu, naj omenimo, da so velika arheološka izkopavanja madžarskega arheologa **Geze Fehérja** v začetku 50. let našega stoletja v ruševinah Blatenskega kostela (pri sedanji vasi **Zalavár**) izpričala bogato naselbinsko kulturo 9. stoletja. Pribinova oziroma Kocljeva prestolnica, za katero je v latinskih dokumentih izpričano nemško ime Mosa-purc, v cerkvenoslovanskih žitjih (življenjepisih) Cirila in Metoda pa kot Blatenski kostel (t. j. **Blatenska cerkev**), je stala sredi prostranega močvirja ob spodnji Zali, na osamelem nizkem holmu, do katerega se je lahko prišlo le po mostovžih oziroma barskih poteh, urejenih na »rešetu« iz vodoravno položenih brun. Mesto je bilo

utrjeno z »zidom« iz palisad in prepleta, z vmesnim prostorom iz sphane zemlje in redkih lapornih lomljencev. V samem Blatenskem kostelu, na temenu osamelca, so izkopavanja izpričala enoladijsko enoapsidalno cerkev, zlasti poučni pa so bili številni staroslovanski grobovi iz 9. in tudi 10. – začetka 11. stoletja, s posebej poudarjeno skupino plemiških oziroma premožnih pokopov mrličev v lesenih krstah, z značilnimi velikomoravskimi pridevki (zlasti zlatim in srebrnim nakitom, sicer izdelanim po vrhunskih predlogah Bizanca v filigranski in granulacijski tehniki oziroma imitaciji). Posebno pomembna pa je najdba triladijske triapsidalne bazilike, »lastniške« cerkve, sicer izpričane v pisanih virih, ki je stala na bližnjem sosed-

njem osamelcu, resda veliko manjšem, ki danes nosi ime **Réceskut (Račji vodnjak)**. Ta cerkev, v bistvu župna cerkev Blatenskega kostela in sedež duhovnika, je bila z osrednjim knežjim dvorom povezana po posebnem mostovžu. Prav ta cerkev v Račjem vodnjaku pa je morda tudi v neposredni zvezi z bivanjem in duhovnim poslanstvom svetih bratov Cirila (tedaj še Konstantina) in Metoda pri knezu Koclju, z njunim prosvetiteljskim in intelektualnim vplivom bizantinsko-grškega kozmopolitstva in helenske svobodne misli na vedoželjnega, sicer po naravi blagega in rahločutnega plemiškega sogovornika. Verjetno so bili prav v idiličnem miru Račjega vodnjaka postavljeni temelji slovanskega bogoslužja, s tem temelji in že prvi plodni začetki slovanske književnosti in obenem temelji vseslovanske zavesti o skupni pripadnosti. Sicer je zgodovinski razvoj večkrat krenil daleč v stran od idealov, načrtanih v daljnji preteklosti, vendar je Kocljeva in s tem Cirilova in Metodova duhovna zapuščina ostala. Omeniti velja, da je v vseh cerkvenoslovanskih žitjih knez Koclje kot laična oseba daleč najpopularnejša in najpozitivnejša oseba. Kako kruto se je zgodovina poigrala s tako izjemnim človekom zgodnje slovenske, slovanske in evropske zgodovine, ki si je s svojim ravnanjem prislužil nesmrtnost, bomo videli prihodnjič. S Kocljem je namreč slovenski zgodnjersrednjeveški politični, družbeni, gospodarski in kulturni razvoj dosegel vrh, ki se ni ponovil več stoletja in stoletja.

Davorin Vuga

mislimo
na glas

Bila je
samo šala

Imate radi šale? Jih pripovedujete ali samo poslušate in se jim smejete? Šaljivci so povsod dobrodošli, saj dobre volje in veselega smeha ni nikoli in nikjer preveč. Če niso šale preveč oguljene ali preveč robate, kar pokamo od

navdušenja. Pa vas vprašamo, ali imate v zvezi s tem kakšen posebno veseli ali pa tudi morda grenak spomin? Kajti tudi taki so. Naj vam povem, kar mi je povedal znanec.

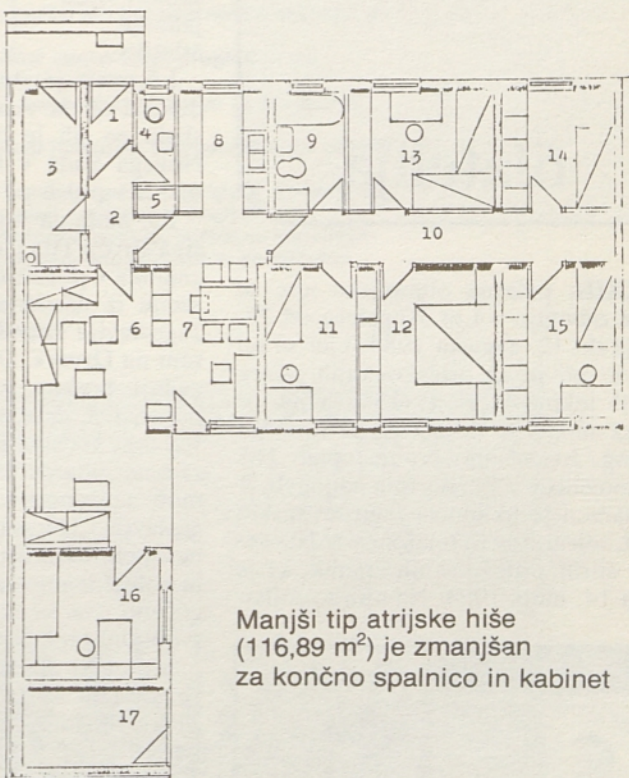
Imel je rojstni dan in je po službi povabil kolege na kozarček. Iz enega sta nastala dva, nato trije in tako naprej. Ko so bili do vrha dobre volje, se je nekdo med njimi domislil, da bi se z nekom pošteno pošalil. Premišljali so, s kom naj bi se in se nazadnje ustavili pri ekonomu Jankotu, ki je bil, dobrodušnež od glave do pet, nekakšen hišni oče podjetja, kjer so bili zaposleni. Bil je najstarejši in najbližje pokojnini in z vsemi najbolj zaupljiv, najboljši prijatelj. Rad je pokramljal zdaj s tem zdaj z onim čisto po domače. Tako so zvedeli, da je kupil srečko, ki bi mu lahko prinesla zelo veliko vsoto, da bi si z ženo zgradila hišico za stara leta. O vsem tem je tako rad govoril, da so se potem dobrovoljno šalili na njegov račun. Imeli so ga radi, kakor on njih in vsak med njimi bi mu iz srca privoščil, da bi zadel tisti glavni dobitke.

Prvih 70 objektov bo končanih v juliju 1984, naslednjih 56 objektov v septembru 1984 in zadnjih 49 objektov v marcu 1985.

Predstavljamo vam:

Največji tip verižne hiše
(132,75 m² netto površine)

Največji tip atrijske hiše
(138,86 m² netto površine)

Sever

Srednji tip verižne hiše
(103,40 m² netto površine)
je manjši za dve sobi v
nadstropju.

Najmanjši tip verižne hiše
(67,31 m² netto površine)
ima le pritličje.

Manjši tip atrijske hiše
(116,89 m²) je zmanjšan
za končno spalnico in kabinet

Za vse podrobnejše informacije se oglasite v poslovnih prostorih Stanovanjske zadruga v Ljubljani, Cesta VII. korpusa št. 1 (stolpnica Bavarski dvor) ali po telefonu 003-861 329-441, int. 304.

Takrat, tisti večer pa je bilo vse v nekakšni megli. Mislili so le na šalo, ki naj bi se posrečila. In so se dogovorili.

Naslednji dan je pozvonil telefon pri ekonomu Jankotu. Nekdo mu je sporočil, da je njegova srečka zadela glavni dobitek in da naj se čimprej zglozi pri agenciji.

In kako je bilo potem?

Bil je tako presrečen, da je o tej svoji sreči seveda takoj povedal svojim sodelavcem v podjetju. Ti so se veseli nasmihali, mu čestitali, morda je takrat kateri med njimi to kruto šalo že obžaloval?! Janko je potem šel domov in veselo vest sporočil ženi. Popoldne pa se je odpravil v mesto, da vse uredi...

Drugi dan so ga vsi nestrpno čakali. Povedali bi mu, da je vse šala. In

potem bi skupaj zvrnili kozarček in se smejali.

Pa ni bilo tako.

Ekonom Janko ni prišel v službo nikoli več. Težko prizadetega od kapi vozi zdaj žena v vozičku. Kolegi iz službe ga včasih obiščejo. Seveda jim ni vseeno, da se je tista šala tako žalostno sprevrgla, a tolažijo se s tem, da je bil možak pač v letih in da bi se kaj podobnega zgodilo z njim tudi brez te njihove potegavščine. Ali pa bi se res?

Ja, tako je s šalami in s šaljivci. Radi jih imamo, radi se smejemo njihovim šalam, saj smeh je zdravje, tako pravi jo. Ampak te šale in smeh mora biti res zdrav, priti mora zares od srca. Brez tega pa šala ni šala, ampak je lahko strupeno želo, ki te bridko prizadene.

INA

vaš kotiček

Prodam dvosobno komfortno stanovanje z garažo na lepi lokaciji Ljubljana-Bežigrad (blok, prvo nadstropje, 52 m², 320 m. st. din). Ponudbe po telefonu: (061) 342-314.

Enosobno stanovanje, 45 m², v središču Domžal prodam. Ponudbe na naslov: Strehar, Ljubljanska c. 103, Domžale (ali po telefonu (061) 316-067 dopoldne).

Novo hišo, takoj vseljivo, prodam. Hiša ima centralno ogrevanje, z dvema garažama, delavnico, kletmi in vrtom. Ponudbe na naslov: Vlado Jagodič, Drožanjska 50, 68290 Sevnica, tel: (068) 81-947.

Opremljeno starejšo hišo, moderno adaptirano, na 30 arih zemljišča, velik vrt in sadovnjak (ki se lahko proda ločeno), posebej garažo (10 x 4 m), vseljivo takoj, v sredini Leskovca pri Krškem, prodam pod »Nujno«. Informacije: Friderik Mavko, 8 Hatfield Rd, CANLEY HTS, NSW 2166, Australia ali Ante Sliškovič, Pionirska 4, 68273 Leskovec.

filatelija

XXIII. poletne olimpijske igre se letos odvijajo v Los Angelesu od 28. julija do 12. avgusta 1984, kjer se bo zbralo po prvih pričakovanjih okrog 9000 tekmovalcev iz 150 držav. V program iger je vključenih 21 športnih panog. Jugoslavijo bo zastopalo 165 tekmovalcev v 17 športnih panogah. V ta namen je Skupnost jugoslovanskih pošt, telegrafov in telefonov izdala serijo štirih priložnostnih znamk, ki je izšla 14. maja 1984. Na njih so prika-

zani motivi športnih panog ter olimpijski znak in sicer

košarka	v vrednosti	5,00 din
skoki v vodo	v vrednosti	16,50 din
jahanje	v vrednosti	23,70 din
atletika	v vrednosti	50,00 din

Likovno je znamke obdelal akademski slikar Andrej Milenkovič, ti skala pa jih je tiskarna »Forum« iz Novega Sada v tehniki večbarvnega ofseta v polah po 8 znamk.

25. maja na rojstni dan tovariša Josipa Broza Tita pa je izšla priložnostna znamka v počastitev velike vojne operacije iz narodnoosvobodilnega boja Jugoslavije znana pod imenom »Desant na Drvar«. Desant na Drvar je bil zadnji poskus nemškega vrhovnega poveljstva, da z uničenjem vrhovnega štaba in vodstva nove Jugoslavije prizadene udarce in paralizira udarno moč narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. Desant je doživel popoln neuspeh, tovarišu Titu ter vojaškemu in političnemu vodstvu pa je bilo omogočeno, da se iz Drvarja preseli na svobodni otok Vis.

Motiv za znamko je portret Josipa Broza Tita, ki ga je izdelal akademski slikar Božidar Jakac iz Ljubljane na kateri je napis »Titov Drvar 1944-1984«. Nominalna vrednost znamke je 5,00 din, natisnjena pa je v Zavodu za izdelavo bankovcev v Beogradu v tehniki dvobarvnega ofseta v polah po 25 znamk. Jugomarka je izdala tudi priložnostni ovitek prvega dne.

Solidarnost postaja v samoupravni socialistični družbi vedno bolj stvar vseh delovnih ljudi in občanov. Vedno bolj postaja stvarnost. Za pomoč ljudem ob elementarnih nesrečah je v vsej Jugoslaviji potekal od 1. do 7. junija teden solidarnosti. V ta namen je izšla tudi doplačilna znamka za 1,00 din.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Po vidu sokol, po glasu vran.

Priveži konja, kamor ti ukažem; ako ga poje volk, kaj tebi mar.

Prizanašanje še konja uje.

Psi so zato pri hiši, da lajajo.

Psu daj kost!

Ptiča po perju spoznaš.

Ptiča po perju, psa po kosminju, človeka pa po prijatelju spoznamo.

Radenci

ZDRAVILIŠČE RADENCI SE PREDSTAVLJA

Radenci, turistični kraj v Pomurju, žitnici Slovenije, tam, kjer se slovenska zemlja iz alpskih predgorij spusti v panonsko ravnino, so postali znani po vrelih mineralne vode in njenem simbolu treh src.

Tu je sredi zelenja in cvetja zraslo svetovno znano zdravilišče Radenci, kjer s pomočjo najsodobnejših metod, teama zdravnikov-specialistov in moderno urejene terapije s pokritim bazenom nudijo uspešno preventivo in zdravljenje bolezni

- s kopalnimi kurami bolezni srca in ožilja
- s pitnimi kurami bolezni ledvic, sečnih poti in prostate, managerske bolezni, bolezni presnavljanja ter živčne bolezni
- z ustnimi kopelmi bolezni ustne votline.

Posebno mesto zavzemajo shujševalne kure, bodisi kot del zdravljenja srčnega in sladkornega bolnika ali kot preventiva.

V treh dneh lahko opravite v Radencih kompletni internistični pregled in po priporočilu zdravnika nadaljujete zdravljenje v zdravilišču.

Zdravilišče Radenci se vse bolj uveljavlja tudi kot pomurski center za kongresni turizem.

Gostje bivajo v prijetno razčlenjenem kompleksu hotelov s 620 posteljami v objektih A in B kategorije.

Ob hotelih je vrsta rekreacijskih objektov od teniških igrišč, mini golfa, zunanjih in pokritega bazena, igrišč za odbojko, košarko, mali nogomet in kegljišče.

Radenci so izhodišče za privlačne izlete v vinorodno okolico, termalno kopališče Banovce, Moravske Toplice. Povsod vas bodo pozdravili prisrčni in gostoljubni ljudje, ki se jih boste z veseljem spominjali.

Informacije: Zdravilišče Radenci, 69252 Radenci

Tel.: (069) 73-040, telex 35 218 Yu sirci

SOZD

emona
ljubljanaproizvodnja
trgovina
turizem
hotelirstvo
inženiring61000 LJUBLJANA, Šmartinska 130
Pošt. predal: 140
Telefon: 061/441-944
Telex: 31205 yu emona

- proizvodnja** – kmetijska, živilsko-predelovalna, vinogradništvo, sadjarstvo Kmetijski kombinat Ptuj, Mesna industrija Zalog, Tovarna močnih krmil, Ribarstvo,
- trgovina** – 86 marketov, 386 klasičnih in specializiranih prodajaln, 8 blagovnic, 5 Emona centrov, Maximarket, Supermarket Ljubljana, Maribor, Centromerkur
– izvoz-uvoz, zastopstva inozemskih firm,
– oskrba ladij, jaht in letal
- turizem in hotelirstvo** – turistična agencija Globtour
– Emona Hoteli: Bernardin in Riviera Portorož, Hotel Slon, GH Union in Holliday Inn Ljubljana, Hotel Evropa Celje, Hotel Slavija Maribor, Hotel Turist Ilirska Bistrica, Terme Čatež, Grad Mokrice, Ptujске toplice, Hotel Petovia, Ptuj
- inženiring** – projektiranje in izvajanje kompleksnih inženiringov za kmetijstvo, trgovino, skladišča

**GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD****BEŽIGRAD LJUBLJANA - PODMILŠČAKOVA 24****TOZD GRADBENA OPERATIVA:**

sektor I. tel. 317-848

sektor II. tel. 313-144

sektor III. tel. 313-427

TOZD SERVISNE DEJAVNOSTI:

tel. 341-977

tel. 341-963

DSSS: tel. 313-281.

Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Vršimo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje. TOZD Servisne dejavnosti nudi vsem graditeljem grobo malto, acetilensko apno, gotovo armaturo po prinesenih načrtih in posoja opaže. Z nabavo polizdelkov je gradnja hitra in poceni.

Vse informacije dobite po telefonu 341-977. – 341-963

dekorativna

LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 280

Industrijska prodajalna nudi po tovarniških cenah pohištvene in dekorativne tkanine, ročno tkane volnene tapiserije, blazine, prtiče, pregrinjala.
Odprto od 8–19 ure, sobota od 8–13 ure.

emona inženiring Ljubljana Šmartinska 130

Program živinorejskih farm za kmetovalce

Nudimo vam:

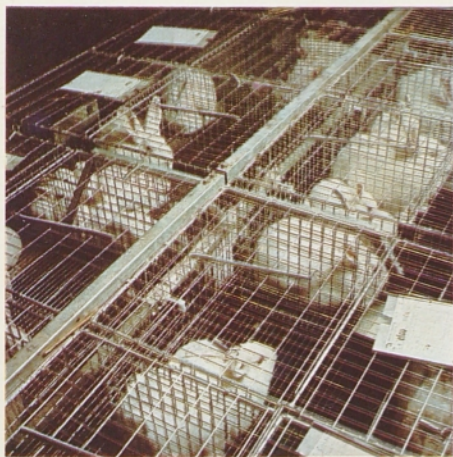
- gotove projekte za najrazličnejše kapacitete hlevov,
 - izdelavo rekonstrukcij obstoječih objektov do optimalne izkoriščenosti.
- Osnova našega programa objektov za živinorejsko proizvodnjo so dolgoletne izkušnje v lastni proizvodnji.
- Na podlagi dolgoletnega sodelovanja s kooperanti vam lahko ponudimo vse do končne, polne funkcionalnosti objekta.

Kaj vam lahko ponudimo:

- idejno rešitev
- projektno dokumentacijo
- sodelujemo pri izgradnji
- dobavimo kompletno tehnološko opremo in montažni gradbeni material
- lahko izvedemo gradnjo po sistemu »ključ v roke«.

Naše tehnološke rešitve so usmerjene v:

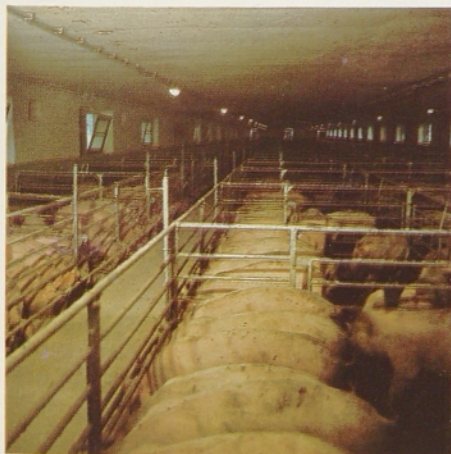
- izboljševanje bioloških osnov proizvodnje in proizvodnih parametrov,
- boljšo gospodarnost in produktivnost,
- izboljševanje pogojev dela in avtomatizacijo opravil,
- varstvo okolja.

Farmska reja kuncev

Reja perutnine

Reja prašičev

Pitanje govedi

Rastline potrebujejo ljubezen in

SUBSTRAL[®]

SUBSTRAL – tekoče mineralno gnojilo, vsebuje idealno razmerje dušika, fosforja, kalija in posebno pomembne mikroelemente.

SUBSTRAL – primerna hrana za vse zimzelene in cvetoče rastline.

SUBSTRAL – krepi rastline in omogoča obilnejše cvetenje.

Sobota naj bo dan za Substral.

 kozmetika